

Lördagen den 20 April 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades sex protokollsutdrag för den 19 och protokollet för den 10 dennes förmiddagen.

Herr Beckman: På grund af genom vederbörligt läkarebetyg styrkt sjukdom, vågar jag anhålla om tre veckors ledighet från riksdagsgöromålen, räknadt från den 27 i denna månad. Det åberopade läkarebetyget är af följande lydelse:

“Att Herr Doktorn och Biskopen Anders Fredrik Beckman i följd af ögonsjukdom behöfver tjänstledighet till den 1 Oktober varder härmed under edelig förpligtelse på aflagd embetsed intygadt.

Stockholm den 16 April 1872.

Anton Berg,
Legit. Läkare.“

Denna anhållan bifölls.

Anmälades och bordlades:

Lag-Utskottets utlåtande N:o 32, i anledning af väckt motion dels om ändring i kyrkolagens stadganden rörande påföljden för underlåtenhet att begagna dop och nattvard, dels om tillåtelse till s. k. civilt äktenskaps ingående utan afseende på trosbekännelse;

äfvensom Andra Kammarens protokollsutdrag N:o 200, med delgifvande af Kammarens beslut öfver 1:sta punkten i dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 27, i fråga om upphäfvande af Kongl. förordningen den 15 Februari 1855, äfvensom af 2:dra mom. i 32 § af Kongl. förordningen den 9 Juni 1871 angående fattigvården.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 26, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.

Friherre Nordenfalk: Då detta betänkande i Lag-Utskottet justerades voro, såsom af betänkandet inhemtas, åtskilliga af Utskottets, denna Kammare tillhörande ledamöter, tillfälligtvis frånvarande, och jag fann i anledning deraf gagnlöst att söka inom Utskottet få genomförd en sådan formulering af det ifrågasatta skrifvelseförslaget, som jag för min del ansåg tjenligast. Förutsatt att Kammaren lika litet som år 1870 skulle gilla Utskottets här föreliggande förslag, har jag dock åtskilliga skäl, hvarföre jag anser det ej vara rätt att genom ett enkelt afslag ånyo helt och hållet uppskjuta frågan.

Jag anhåller att få anföra dem och börjar då med ett skäl, hvars vikt ej torde förringas derigenom, att det tillförene blifvit antydt, det nemligen, att den större förändring i vår domstolsorganisation, som vi alla önska, sannolikt snart tillstundar, och att deraf kommer att föränledas ett sammansläende af tingslagen och dermed ökad byggnadsskyldighet. Att insigten om de kostnader, som häraf kunna förorsakas, möjligen kommer att utgöra ett skäl mot förändringens fullständiga godkännande, tror jag mig hafva anledning att på grund af helt öppna uttalanden af en del af Riksdagens ledamöter antaga. Jag anser derföre det vara af vikt, att nu föreliggande fråga ju förr desto heldre löses, enär genomförandet af här antydda reorganisation derigenom otvifvelaktigt skulle underlättas. Då det vidare visat sig att uti ej få af de mest viktiga ärenden, som på sednare tiden utgjort föremål för Riksdagens handläggning, på botten legat den stora frågan om skatteregleringen, torde densamma ej längre böra uppskjutas. Här kunde nu ett uppslag göras och med den grupp, hvartill denna fråga hörer, vägen beredas. Vi hafva mer än en gång fått erfaras, att, om de stora frågorna tagas i hela deras utsträckning, sådant tyvärr kommer på ett ut med att undanskjuta dem. Det synes mig derföre vara skäl att se till, huruvida det ej, för att komma till ett resultat, vore möjligt, att en viss del i sänder deraf kunde företagas till behandling. Äfven rörande skatteregleringsfrågan torde detta förfaringsätt vara lämpligt, och man desto heldre kunna börja med byggnadsfrågorna, som penningesiffran i desamma är relativt liten.

Jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten på att, då Riksdagen redan i tvenne skrivelser till Kongl. Maj:ts utredning hänskjutit frågor rörande kyrko- och skolhusbyggnader, det synes ganska lämpligt, att äfven här föreliggande byggnadsfråga samtidigt blifver tagen i betraktande. Jag finner ett ytterligare stöd för frågans upptagande deri, att de ordalag, i hvilka Riksdagens båda förenämnda skrivelser blifvit affattade, möjligen innebära en tve tydighet, som det nu vore ett godt tillfälle undanrödja.

Då nu ifrågavarande ärende förra gången här förevar, blef det — som vi alla känna — ogilladt. Om man emellertid kastar en

blick på den diskussion, som föregick Kammarens beslut, finner man att nästan alla, som yrkade afslag, tillkännagåfvö, att, om en rättvis grund för en annan fördelning af kostnaderna än den nuvarande uppställdes, voro de ingalunda mot en förändring. I sådant syfte yttrade sig Herrar von Möller, Nordström, Friherre Sprengtporten, Herr Tornerhjelm, Friherre Stjernblad och Grefve Mörner, J. O. Det synes mig således sannolikt, att Kammaren är benägen för en förändring, bygd på rättvisa grunder. Men om man nu verkligen önskar frågans lösning, torde det emellertid erfordras ett mera bestämdt uttalande af *sättet*, huru man tänker sig att målet skall vinnas, än det som Utskottets förslag innehåller. Att här formulera en skrivelse vill jag dock ingalunda tillåta mig, då det i allmänhet icke torde vara lämpligt att besluta en sådan utan närmare pröfning, utan anhåller jag, att Kammaren måtte återremittera frågan, för att från Utskottet få emottaga ett skrivelseförslag i den syftning Kammaren redan förut uttalat.

Herr von Koch: Vi hafva nu åter före till behandling en af dessa frågor om allmänna skyldigheters utgörande, som visat sig så svårlösta, men som dock äro så nödvändiga att få lösta, emedan de är efter år blifva allt mera invecklade. Regeringen har redan förut till sin behandling hänskjutne åtskilliga frågor af enahanda beskaffenhet, och jag för min del måste tillstå, att jag är fullt förvissad, att det icke är *regeringens* fel, om vi från densamma ej ännu fått emottaga något svar eller förslag till deras lösning. Jag tror, att detta förhållande har sin grund i denna och den föregående *representationens* sätt att behandla dessa frågor, i det man angifvit sin önskan om regeringens medverkan till förändringen i så sväfvande ordalag som t. ex. just de här ifrågasatta, "att dessa åligganden måtte blifva för medlemmarne af tingslagen efter billiga grunder gemensamma", och tillika i motiverna antydt, att man ville kasta tungan nästan helt och hållet på andra klasser af medborgare än dem, som hittills burit densamma, och på klasser, som hvad åtskilliga af dessa onera beträffar, onekligen böra vara, om icke från dem frikallade, så åtminstone berättigade att i vida mindre grad än andra af dem betungas. Jag anser det alltså vara på det högsta otjenligt, att nu åter ingå till regeringen med en skrivelse, uppsatt efter detta högst otjenliga formulär. Och vi böra med visshet kunna antaga, att ett sådant steg från representationens sida ej skall komma att leda till någon regeringens åtgärd. Vi erinra oss, huru regeringen en gång i likartadt fall, i afseende å fördelningen af kostnaderna för vinterväghållningen, gjort ett experiment att tillmötesgå en dylik, af representationen antydd önskan. Det sätt, på hvilket detta experiment utföll, torde ej gerna kunna mana dem, som nu sitta i regeringen, till efterföljd; förslaget mottogs i denna Kammaré måhända allt för hårdt, samt rönte en behandling, som visar, att ett förslag i sådan syftning ej har några utsigter till framgång härstädes, fastän måhända förhållandena i Medkammaren kunna vara olika.

Om man tager i betraktande dessa onera, af hvilka väghållnings-skyldigheten är det värsta, men t. ex. kyrkobyggnadsskyldighet m. m.

äfvén kan vara ganska betungande, finner man, att om, å ena sidan, nuvarande lagbestämmelser i vissa fall kunna anses obilliga, så skulle, å andra sidan, om förändringen gjordes allt för genomgripande, dessa onera kunna i högsta grad orättvist komma till drabba personer, som borde vara åtminstone delvis från dem frikallade. Huru oskäligen kännbart skulle icke t. ex. ett dylikt onus kunna blifva för en person, hvilken såsom tjänsteman eller af annan anledning nödgades bosätta sig för någon tid i en kommun, just då afgifterna till en sådan byggnad utginge! Jag tror derföre, att man måste försöka att utfinna något medel, hvarigenom nuvarande missförhållanden kunde häfvas, utan att dock förändringen blefve så radikal, att den föranledde till orättvisor å andra sidan, hvilka otvivelaktigt åter skulle framkalla den reaktion, som alltid följer, då man gått öfver målet. Jag tog mig friheten häromdagen, då fråga var före om anslag till vägars underhåll, att framställa ett förslag, som, utan anspråk på att vara det lämpligaste, dock var det bästa jag i det hänseende kunde utfinna. Något likartadt anser jag äfvén här vara på sin plats, och jag håller före, att det är Representationens pligt att med bestämdhet uttala hvad den vill, så att Regeringen måtte hafva någon ledning för upprättande af det förslag, man önskar från densamma, och att man icke bör såsom här — sit venia verbo! — komma endast med några banala fraser.

I afseende å tingshus och häradsfängelser har jag vid föregående tillfällen uttalat mina åsikter, och vann i afseende å dem understöd af en och annan ledamot i denna Kammare. Jag anser, att underhållet af häradsfängelserna, likasom af alla fängelser, bör tillkomma *staten* och ej kommunen. Staten är pliktig att se till att fängelserna blifva sådana, att dervarande fångar blifva behandlade på ett sätt, som kan rättfärdigas, och för fullgörande af denna pligt fördras äfvén, att staten ansvarar för och bekostar fängelsebyggnader. Denna statens skyldighet erkändes redan af 1840 års Riksdag, som för ändamålet anvisade ett betydligt anslag.

På sätt den siste talaren vidrört, synes mig ett talande skäl för att någon åtgärd, afseende en lämpligare fördelning af de i betänkandet omhandlade onera, just *nu* vidtages, vara att söka deri, att en förändrad domstolsorganisation verkligen synes stå för dörren, och man torde måhända kunna befara, att detta viktiga förslag skall röna motstånd, om ej en annan fördelningsgrund införes för utgörande af de betydliga kostnader, som flerstädes blifva erforderliga, för anordnandet af fullt ändamålsenliga fängelsebyggnader. Om äfvén tillgångarne blifva större derigenom att flere hafva att i byggandet deltaga, blifva byggnaderna och kostnaderna för dem också större. Jag anser det vara ytterligt önskligt, att dessa byggnaders uppförande blir ett statsbestyr.

I afseende å byggandet af tingshus är äfvén detta åliggande något, som står på gränsen af ett statsbestyr; dock tror jag, att det är bäst att det tills vidare får förblifva en kommunens skyldighet. Men då är det ock nödigt, att en reglering sker i afseende å kostnadernas utgörande för byggandet af dessa tingshus. I allmänhet anser jag det bästa vara, då man vill flytta ut ett onus, som

ålegat en viss klass, äfven på andra. att man fixerar detta onus till hvad det verkligen utgjorde omkring tidpunkten för förändringens vidtagande. Detta fixerade belopp skulle sedermera läggas till grund för utgörande af de afgifter, som företrädesvis borde utgå från de förut betalande i och för byggnadernas underhåll. hvaremot förbättringar och nyanläggningar, som en stegrad odling och civilisation påkallade, ej borde uteslutande betunga jorden, allraminst efter de grunder, som ansågos och måhända voro fullt rättvisa, då 1734 års lag skrefs. Det torde ingalunda numera vara rätt, att byggnadskostnaden utgår efter gårdatal, aldrahelst som förändrade förhållanden föranledt uppställandet af helt andra anspråk på dessa byggnaders beskaffenhet än som var fallet på den tiden, då häradet byggde en stufva så stor som färdades, ej större, och två kamrar, såsom det heter i 1734 års lag. Vi veta huru pretentionerna i det fallet hafva stigit och de, som tjenstgjort vid ting eller af andra orsaker besökt sådana, veta huru dessa stugor, som förr i tiden uppfördes, voro beskaffade, och mången har kanske lika med mig fått under hela sitt lif lida för det skick, hvori dessa byggnader befunnit sig. Jag tror -- särskildt med afseende å de stegrade pretentioner på dessa byggnader och de betydliga kostnader, som nu äro förenade med deras uppförande -- att en förändring är nödig och anser, att någonting i den väg, jag föreslagit, kunde vara att tänka på. I afseende å fixation af onera, så, om jag håller mig vid allmänna byggnader, såsom kyrkobyggnader och dylika -- hvilka otvifvelaktigt äro mest till nytta för sjelfva den ort, der de äro uppförda -- förefaller det mig, som man kunde utgå från det förflutna årets taxeringsvärde och dividera detta på de hittills byggnadsskyldige och låta dem betala underhållet i förhållande till denna dividend, men att deremot, då fråga blir om nybyggnader, kostnaden bör utgå på så sätt, att ett amorteringslån, lämpadt efter byggnadens storlek och beskaffenhet, upptages på t. ex. 50 eller 100 år, och att sedermera uttaxeringar, för gäldande af detsamma fördelas efter fyruk. Och jag anser, att dervid, i synnerhet om man kunde genomdrifva den förändring i Bevillningsförordningen, som, enligt mitt förmenande, högeligen erfordras, fyrken skulle blifva ett lämpligt beskattningssätt. På så sätt skulle de afgifter, som erlades, uppgå till föga högre belopp än räntan på kapitalet. De, som då äro boende i en kommun, der t. ex. ny kyrka blifvit uppförd, få sålunda fortfarande för hvarje år erlagga endast en mot byggnadens kostnad svarande ränta, som icke kan blifva synnerligen betungande. Skall åter -- då man, såsom nu, när fråga är om kyrkobyggnad, uppför storartade tempel -- hela kostnadsbeloppet gäldas inom 3 å 4 år, är det i högsta grad orimligt att ålägga sådana personer, som ej äro fast boende inom kommunen och således ej hafva någon ständig nytta af en sådan, för samhällets räkning uppförd byggnad, att göra så högst betungande uppoffringar, som härför blefve erforderliga. Ordnares åter förhållandet på det sätt jag föreslagit, skulle kostnaden komma att ungefärligen motsvara en hyreskostnad, och ingen obillighet skulle ligga deri, att äfven den mera tillfälligtvis inom kommunen boende dertill bidroge. Hvad sjelfva länens erhållande beträffar, tror jag det ej skall möta några

synnerliga svårigheter för en kommun att för dylika ändamål få sig sådana beviljade. I Stockholms län vet jag särskildt, att sådant lätt låter sig göra. Det är mig bekant, att Stockholms läns sparbank gerna lemnar lån till församlingen för sådana byggnadsföretag, och jag är viss, att det ej heller på andra orter, der sparbanker finnas, skall blifva synnerligen svårt att erhålla de erforderliga lånemedlen. Om dessa lån, såsom jag ofvan angifvit, tagas på lång tid och det tillika lägges en högre skatt på de förut byggnadsskyldige, tror jag, att ett dylikt onus ingalunda skall blifva för betungande för den klass, som, utan att hafva förut deltagit i detsamma, sedermera fått det sig pålagdt.

Hvad beträffar de särskilda förhållanden, som ega rum med afseende å vissa säterier i Skåne, Halland och Blekinge, och åtskilligt annat, som kan stå i samband med adelns och presterskapets privilegier, tror jag det vara nödvändigt att till en början uppgöra reglering, oberoende af dessa förhållanden, ty, om de inblandades, skulle kanske ej blott tidsutdrägt förorsakas utan hela förändringen gå om intet, hvaremot jag är öfvertygad, att, om förändringen i öfrigt genomföres, de personer, som åtnjuta berörda förmåner, om de finna densamma rättvis, sedermera skola ingå derpå och ingalunda undandraga sig att göra de uppoffringar, som möjligen deraf kunna påkallas, och jag är förvissad, att den redobogenhet, som fordom alltid inom Ridderskapet och Adeln gjort sig gällande, då fråga varit om att afstå från egna förmåner, när det allmänna bästa sådant fordrat, fortfarande skall göra sig gällande.

Jag ber egentligen endast att få uttala detta till protokollet, och är för öfrigt temligen likgiltig, om en skrifvelse aflåtes eller ej. Jag anser mig dock, då yrkande om återremiss blifvit framställt, böra förena mig i detsamma. Jag gör det så mycket heldre, som vi äro nog lycklige att i Lag-Utskottet ega några framstående personer från de conquäterade provinserna, till följd hvaraf man kan hoppas, att få en utredning åvägbringad, äfven med afseende å den inverkan de der särskildt existerande förhållanden kunna och böra hafva på denna fråga.

Herr Caspersson: Det är icke första gången denna fråga blifvit väckt vid riksdagen, och många andra motioner i samma syftning hafva äfven förekommit. Jag tror dertöre, att det är nödvändigt att uppställa några vissa principer, som böra läggas till grund för frågans lösning, och icke hvad man för tillfället kan tycka i det ena eller andra afseendet; ty då får man aldrig ett slut på denna fråga. Jag har åtminstone för mig sökt att uppgöra dylika principer. Jag har ansett, att sådana afgifter, som inom en kommun afse löpande utgifter för året, lämpligast böra utdebiteras efter fyrk; en åsigt, som jag i går förgäfves sökte göra gällande, då fråga var om folkskolelärares löner, då jag yttrade, att denna afgift borde utgå efter fyrk. Deremot anser jag, att sådana afgifter, som icke afse löpande utgifter för året, utan för någon längre framtid, deraf den lösa befolkningen icke kan draga någon särdeles nytta, böra utgå

efter hemmantalet. Detta är skälet, att jag icke kan yrka bifall till Utskottets förslag.

Ett annat skäl för mig är, att, om Riksdagen beslutar någon skrifvelse till Kongl. Maj:t, jag anser densamma böra affattas i sådana ordalag, att Riksdagen vet hvad den vill, och Kongl. Maj:t vet hvad Riksdagen åstundar. När man säger, att detta onus skall regleras efter "*billiga grunder*", tager hvar och en det såsom något fördelaktigt för sin åsigt; ty hvar och en anser gerna sin åsigt för billig eller bygd på billiga grunder; men hvad som i sjelfva verket är billigt, tror jag att hvarken Kongl. Maj:t eller Riksdagen kan komma under fund med af en sådan skrifvelse. Jag vill fästa uppmärksamheten på en sak, nemligen eganderätten. Hvem tillkommer väl eganderätten till dylika publika byggnader? är det den som bor i ett samhälle ett eller annat år? Man nödgas i sådana byggnader nedlägga stora kapital och eganderätten till desamma följer icke personen, utan den fasta egendomen, hvilken, om den också förändrar egare, likväl drager permanent nytta deraf. Den, som flyttar in i en församling eller ett tingslag på något år, kan få nedlägga ganska stora kapital i bidrag till en sådan byggnad, och det är möjligt, att han flyttar ur församlingen eller tingslaget i samma ögonblick, byggnaden blir färdig, och får i sådant fall icke den ringaste nytta af sitt nedlagda kapital. Jag vill dock härmed icke hafva förnekadt, att afven andra än fastighetsegare böra i någon mån bidraga till dylika byggnader, då de jemväl draga en åtminstone temporär nytta deraf; men grunden skall då icke vara sådan, som här är antydt, ty den nytta, som dessa hafva, är endast att hänföra till nyttjanderätten för året. Vill man taga en billig grund, vore det, att dessa personer skulle deltaga i någon afgift, som motsvarar hyran för året, då de endast kunna anses draga nytta för det löpande året, och om en sådan mening vore uttryckt i Utskottets förslag, skulle jag icke motsätta mig detsamma, ty detta blefve icke ett bidrag till nybyggnad utan en afgift, motsvarande den årliga nyttan deraf. På orter, der icke tingshus finnas utan måste hyras, anser jag det icke obilligt, att en sådan afgift till hyra regleras efter fyrktalet.

Då sålunda i detta förslag icke är uttryckt hvad Riksdagen anser vara "*billiga grunder*" och motivena snarare antyda, att tingshusbyggnad skulle bekostas efter fyrktal, får jag yrka afslag på den ifrågasatta skrifvelsen.

Grefve Mörner, Oscar: Att denna fråga. huru föga vigtig den synes vara, likväl tillhör dem, som icke tillåtas falla, finner man deraf, att den utgör ett alltjemnt återkommande ämne. Vid sådant förhållande kunde man tro, att Lag-Utskottet skulle sökt att åt frågan egna all omsorg, och att Utskottet skulle framställt sin åsigt så klart och tydligt som möjligt. Men detta måste jag säga, att Utskottet icke gjort; ty om man granskar betänkandet, finner man, att Utskottet föga gjort annat än åberopat samma skäl, som Utskottet sagt förut vid en föregående riksdag; orden variera kanske något litet, men i sak är det så godt som detsamma. Detta förefaller besynnerligt och stärker mig i den tron, att denna fråga icke

är lättlost, utan tvärtom måste vara ganska svårlöst; och jag förmenar, att man skall finna detta, om man gör sig reda för hvad frågan egentligen berör. Här är nemligen icke endast fråga om tingshusbyggnad, utan huruvida den privilegierade jorden i Sverige skall bibehålla sina företrädesrättigheter och fördelar, eller dessa borttagas utan ersättning. Detta kan tyckas besynnerligt; men så är dock verkligen fallet, och skall man ålägga den privilegierade jorden, som nu är fri, att deltaga uti den byggnadsskyldighet, hvarom nu är fråga, så har man derigenom uttagit det steg, som uppmuntrar och liksom berättigar till att fortgå på samma bana. För öfrigt, hur är det med dessa "*billiga grunder*", hvarefter denna skyldighet skulle regleras? Jo! Förhållandet med bevillnings-taxeringen känna vi, att ett säteri just för sina friheter är så mycket högre taxerad, än annan jord, och har jag ett säteri, som fullt equivalerar mot ett skattehemman, får jag det förra så många tusen riksdaler högre taxerad, som de friheter, säteriet eger, anses värda. Deraf följer sedermera högre fyrktal, och den "*billiga grunden*" blir den, att de, som förut varit fria, få betala, icke allenast så mycket som andra, utan mycket mera; att deri ligger någon billighet, det kan jag åtminstone icke finna. Dessutom tror jag, att, huru rädd man än förmåler sig vara för den kommunala rösträtten för denna jord, om tankan för fyrksättningen kommer att göra, att det icke blir så lätt att få en nedsättning i taxeringsvärdet, och att i taxeringsåtgärder söka rättelse i Kammarrätten lönar af påtagliga skäl icke mödan. Detta skulle för mig vara skäl nog att yrka afslag på Utskottets förslag i det skick, detsamma nu framkommit; men det finnes äfven andra skäl dertill. Det har blifvit af en föregående talare, med mycket skäl, uttaladt en sats, som jag tror mig äfven någon gång hafva framhållit, *eller den* att fångelsernas byggnad borde vara ett statsbestyr; men jag frågar, hvarför skola icke tingshusen vara så med? Rättvisans värdande måste väl vara samhällets första och viktigaste ändamål, och dertill hör att tingshus och fångelser skola finnas. I forntiden var det vanligt, att nästan alla onera på likartadt sätt, som med tingshus är förhållandet, pålades hemmanen att utgöra; men då staten i sin utveckling numera har omfattat den regeln, att direkt så väl uppbära sina inkomster, som äfven bestrida sina utgifter, är tiden inne, att skyldigheten att hålla äfven ifrågasvarande lokaler, blir ett statsbestyr. Ett ytterligare skäl finnes för denna åsigt i den omorganisation af häradsrätterna, som man har all anledning tro snart nog kommer att träda i verket. Förslaget derom är väl egentligen icke i sin helhet öfverlemnadt till Riksdagen; men ett betydligt steg är taget genom Kongl. Maj:ts proposition, angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting. Denna proposition har af Lag-Utskottet nu blifvit tillstyrkt, och om den tillvinner sig Riksdagens bifall, kommer, efter min åsigt, i de allra flesta orter tingsställenas antal att förminskas genom tingsens sammansläende inom domsagorna till en eller två centrala platser. Då sålunda det sannolikt blir fråga om en temligen total förändring af tingsställena, är det väl icke skäl att nu

göra en förändring, som knappt hinner träda i verket, innan den behöfver utbytas emot en annan.

Jag får sålunda yrka afslag på Utskottets framställning.

Grefve Wachtmeister. Hans: Mot Lag-Utskottets ifrågavarande betänkande hafva föregående talare gjort flera anmärkningar, hvilkas vigt jag icke underkänner. Då jag likväl deltagit i Utskottets beslut, anser jag mig skyldig att med några ord beröra, hvarför jag icke motsatt mig detsamma. De anmärkningar, som blifvit framställda äro af åtskilliga slag; och deribland synes mig den vigtigaste vara gjord af den siste talaren, att frågan, såsom egentligen innefattande en öfverflyttning af vissa onera, berör den ömtåliga frågan om eganderätten. Jag erkänner, att detta har gjort mig mycket tveksam; men jag anser att, beträffande dylika kommunala realprestationer, frågan är helt olika, än då det gäller fixa skatter. Hvad dessa sistnämnda angår, kunna de betraktas såsom fordringar, som staten har intecknade i viss jord, och en öfverflyttning deraf måste anses såsom en rubbning i eganderättsförhållanden. Hvad som deremot gör, att en jemkning af nu ifrågavarande onera är i detta afseende mindre vådlig, är, att de till sina belopp äro obestämda; under tidernas lopp hafva de blifvit förändrade och äro för närvarande stegrade till dimensioner af vida större omfång än de ursprungligen afsett, såsom t. ex. är förhållandet med häradshäkten, hvartill man förnöjde sig med en mörk stuga; nu deremot fordras ett tidsenligt fängelse. Deri ligger en "*billig grund*" för att dessa onera måtte blifva i någon mån utjemnade och fördelade äfven på andra skattskyldiga än dem, som ega sådan jord, som förut ensam utgjort desamma.

Äfven har blifvit anmärkt, och med något skäl, att det skulle ligga tvetydighet i orden "*efter billiga grunder*". Hvad som bestämt mig att icke sätta mig emot detta uttryck är att detsamma begagnats i två föregående skrivelser, som Riksdagen aflätit till Kongl. Maj:t, nemligen angående skyldigheten att bygga kyrka och skolhus. Det må vara, att detta är ett godt tillfälle att förtydliga hvad man då menat; men då jag förmodar, att från Kongl. Maj:t, som redan inhemtat åtskilliga vederbörandes åsigt i dessa frågor, förslag härom snart är att förvänta, anser jag det icke vara skäl att nu gifva någon vidare antydning i detta afseende. Dessutom tror jag, att Lag-Utskottet icke skulle kunna komma öfverens om något antagligt förslag, likasom jag anser, att de talare, som hittills yttrat sig, icke kunnat framlägga något, som vore praktiskt utförbart.

En talare har anmärkt, att man borde fixera ett belopp, som dessa onera för närvarande utgöra, och att detta skulle fortfarande äligga dem, som hittills burit det, men att hvad hädanefter tillkommer borde jemväl på andra fördelas. Jag tror för min del, att verkställigheten häraf skulle möta stora svårigheter. Huru skulle väl detta kunna fixeras? Om man skulle kunna räkna ut hvad ett medelbelopp utgjort på 10, 20 eller 30 år och funne att detta t. ex. gjorde 5 R:dr per hvarje mantal, huru skulle man tillämpa detsamma, då en tingshusreparation inträffade? huru skulle detta medelbelopp kunna

tjena till norm för uttaxeringen? och huru skulle man bära sig åt för att bestämma, hvilken del af kostnaderna som kunde anses härflyta af nutidens större fordringar? Hvad en sednare talare från Öland yttrat, anser jag vida mera praktiskt, och tager för gifvet, att Kongl. Maj:t skall fästa sig vid någon dylik åtgärd i denna fråga, att nemligen de klasser, som icke kunna anses hafva fast intresse i kommunen, endast erlägga en afgift, som i någon mån svarar emot nyttjanderätten.

Här har äfven blifvit yrkadt återremiss af en ledamot i Lag-Utskottet, åsyftande att i stället för orden "*billiga grunder*" i förslaget utsätta "*rättvisa grunder*". Men det ligger i sakens natur, att några rättvisa grunder icke kunna i dessa frågor uppställas. Hvad som än kan sägas om billigheten, att den privilegierade jorden deltagar uti detta onera, icke kan detta sägas vara föreskrifvet af rättvisa. Icke heller lærer man kunna finna en *rättvis* grund för deras deltagande, som icke äro jordegare, utan man lærer få nöja sig med en billig. Man måste utgå från den princip, att de, som icke hafva så fast ställning som jordegare, böra, icke i samma mån som dessa, men i någon mån bidraga till denna skyldighet, ty fabriksidkare, handlande och handtverkare m. fl. hafva lika väl som jordbrukaren nytta af rättvisans skipande, och jag anser därför, att deras deltagande i denna skyldighet bör bestämmas antingen på sätt Herr Caspersson här framhållit, eller ock, om det skall utgå efter fyrktal, att kyrken beräknas till lägre belopp än för fast egendom.

På grund häraf får jag för min del yrka bifall till Utskottets betänkande.

Herr Hasselrot: Då jag icke varit i tillfälle att i Lag-Utskottet deltaga i denna frågas behandling, vill jag nu med några ord angifva min åsigt i ämnet.

Först ber jag få instämma med en föregående talare deri att byggandet af häradsfängelserna bör vara ett statens åliggande. Den, som känner i hvilket skick dessa fängelser befinna sig och huru svårt det är att få dem försatta i det skick de böra vara, kan icke annat än önska en förändring. Jag vill tillägga att, ehuru det åligger häradedet att bygga häkte, har det dock ingen skyldighet att förse fångarne med kläder, och då nu fångar, som från häradshäket skola skickas till länsfängelset, ofta äro halfnakna, så ätventyra de på vägen helsa och lif. Blifva häradsfängelserna ett statens bestyr, så komma de äfven att underhållas såsom statens fängelser.

Att åter göra byggandet af tingshus till en statens angelägenhet, skulle medföra alltför dryga kostnader, då man nemligen känner huru dyrt allt blir som staten bygger. En talare har sagt, att, då rättvisans handhafvande är en statens angelägenhet, så borde byggnad och underhåll af tingshus äfven åligga staten. Ja det är sannt, men på samma grund kan man påyrka, att prestgårdars byggande och vägunderhållningsskyldigheten skall åligga staten, enär kyrkan bygges för upprätthållande af religionen, hvilket ock är ett statsändamål likasom kommunikationsväsendet obestriddigt är af högt intresse för staten. Men man behöfver blott tänka på hvilka kostnader detta

skulle medföra för staten, för att nödgas öfvergifva tanken derpå. Hvad fördelningen af kostnaderna beträffar, ber jag få instämma med den siste talaren och anmärker dessutom att Utskottet icke ovillkorligen föreslagit att fyrktalet skall ligga till grund för fördelningen, ty Utskottet säger att, ehuru "fyrktalet dervid bör tagas i hufvudsakligt betraktande, torde likväl vissa modifikationerna böra ega rum för de klasser, hvilka genom förändringen i alla fall finge en ökad tunga och hvilkas intresse i kommunen måste anses mindre varaktigt än fastighetsegarens".

På de grunder jag förut anfört förenar jag mig med dem som yrkat återremiss.

Herr Ribbing: Då fyrktalet, som grundar sig på taxeringsvärdet, blef lagdt till grund för de kommunala bidragen, var det helt naturligt, att egare af jord af skatte natur snart kommo på den tanken, att denna grund var bra och nyttig för dem, för att kunna förvärfva sig deltagande af jord af privilegie natur i utgörande af de besvär, som ålägo skattejord ensamt.

Tid efter annan hafva motioner i denna riktning inlemnats till Riksdagen och jag är öfvertygad att ingen riksdag skall gå förbi utan motioner i samma anda, till dess frågan blifvit löst. Jag hemställer dock, huruvida, genom att lösa frågan på det sätt Utskottet i sina motiver antydt, man ej beginge en orättvisa mot egarne af privilegierad jord. Om det nu, såsom jag tror icke kunna bestridas, vore en orättvisa, tror jag ej, att man ens, om man vill vara billig, kan begära, att säteri-innehafvarne skola deltaga i en börda, som åligger skattejorden. Jag tror äfven, att frågan är för tidigt väckt, i synnerhet med afseende på en förestående omorganisation af underdomstolarne i syfte att ting oftare skola hållas. Följden häraf blir, att tingshuset måste utvidgas och att det kommer att upptagas af domare, nämnd och rättssökande. Underhållskostnaden blir då mycket drygare och jag tror, att de rättssökande då i någon mån borde bidraga,

Nu anser jag emellertid, att frågan gerna kan uppskjutas och instämmer för min del med dem, som yrkat afslag på betänkandet.

Herr Lagerstråle: Den fråga, som nu är föremål för Kammarrens öfverläggning, är bland de ömtåligaste, som här komma till afgörande, ty den berör så direkt det enskilda intresset att enhvar måste söka ställa sig på en så opartisk grund som möjligt, och icke låta tanken på den egna fördelen på något sätt göra sig gällande.

En föregående talare har redan antydt den olikhet, som förefinnes mellan direkta skatter och de särskilda besvär, som äro fördelade på olika jordnaturer. Jag instämmer med honom att dessa två slag ej böra sammanblandas eller såsom adeqvata jämföras. De förra äro till sin storlek eller beskaffenhet bestämda, hvaremot de sednare vexla till sina dimensioner. Det är ostridigt en sanning hvad som af en talare framhållits, att man i lugna tider har grundadt anspråk på att få lefva under skydd af lagen, men man måste då också se till, att en lag, som genom samhällets utveckling och nya förhål-

landens tillkomst blifvit obillig varder ändrad; ty en lag som under en tid är billig, kan under en annan vara obillig. Det lagstadgande, som nu är frågan om, är efter min tanke nu obilligt. Man kan ej förbise den omgestaltning som försiggått i många delar af vårt land, derigenom att en mängd stora industriverk uppstått på landet bredvid jordbruket. Mer och mer söka dessa verk frigöra sig från allt större samband med jordbruket och en olikhet förefinnes äfven i förhållandet nu mot fordom. Under äldre tider var bland industrigrenar jernindustrien den enda, som var föremål för större verksamhet, men den var ofta förenad med egandet af en större possession af hemman. Nu bilda de nya industriella inrättningarne fristående possessioner, ofta anlagda på afsöndrad jord utan hemmantal, men representerande flerstädes hvar för sig ett värde af millioner. Ser man närmare på förhållandena, kan det då vara billigt att dessa inrättningar äro fria från att deltaga i ett besvär, som åligger jorden efter gårdatal. Äfven en annan olikhet finnes nu mot fordom. Då äsattes hemmanen i samma ort hemmantal efter samma grund och det ena hemmanet var i allmänhet i värde jemförligt med det andra. Under tidernas lopp hafva deremot samma hemmans värde i många orter i högst betydlig mån vexlat, men gårdatalen och besvären äro fortfarande desamma. Så kan det inträffa, såsom vid en föregående riksdag af en talare upplystes, att två hemman, det ena värdt 8,000 riksdaler och det andra 60,000 riksdaler, bära lika besvär. Kan det då, när anspråken på tingshus och häradsfängelse dessutom stigit, vara billigt att de byggas och underhållas efter den ursprungliga, efter min tanke föräldrade grunden?

En talare har antydt i hvilken väg reformen borde gå, nemligen att staten öfvertager bestyret. Jag medgifver, att denna utväg vore ändamålsenlig och rättvis i samma stund stad och land blifva förenade i judicielt hänsende; men så länge städernas innevånare få underhålla sina för rättvisans skipande och fångars förvarande erforderliga lokaler, synes det mig vara en obillighet mot dem, om de ock skulle bidra till kostnaderna för tingshus och häradsfängelse på landet. Kunde man hoppas, att en så genomgripande reform, som landets och städernas förening i judicielt hänsende, inom kortare tid skall åstadkommas, då skulle äfven jag dela den åsigt, att föreliggande fråga vore för tidigt väckt, men, efter min uppfattning, återstår för oss en lång tid innan en så stor reform kan genomföras. Det lagförslag angående partiella förändringar i syfte att åstadkomma tätare tingssammanträden, som af Kongl. Maj:t blifvit till Riksdagens behandling öfverlemnadt, förändrar ej det ringaste behofvet af att föreskrifterna om tingshusens byggande ånyo regleras. Den snart förestående regleringen af tingslagen påkallar fastheldre sannolikt nya tingshus. En omständighet, som af en talare framhållits, synes mig emellertid med allt skäl böra tagas i öfvervägande. Han har nemligen påpekat att, då den privilegierade jorden till följd af sitt högre taxeringsvärde fått större bevilling och större fyrktal, skulle, om fyrktalet lades till grund för fördelningen af de ifrågakvarande besvären, den privilegierade jorden drabbas i proportion tyngre än den skattlagda, och det just till följd af dess privilegium. Att före-

komma detta, kan visserligen blifva en svår punkt att lösa, men förtjenar all uppmärksamhet. Då jag anser att möjlighet icke förefinnes, att staten skall öfvertaga byggandet af tingshus och häradsfängelse, innan en ombildning af stats- och landtdomstolarne egt rum, tror jag dock att någon lättnad nu kan åstadkommas. Jag hemtar stöd för denna min tro från hvad som blifvit tillgjordt för lättnad af ett liknande, jordbruket åliggande, besvär, nemligen skyldigheten att anlägga nya eller ombygga gamla vägar. Staten brukar nu, genom att lemna bidrag för fullgörande af denna skyldighet, träda emellan och moderera den obillighet, som eljest skulle kunna uppstå af gällande lagstadganden. Så skulle ju också här kunna ske och mig synes denna fråga kunna komma i öfvervägande hos regeringen, då detta ärende der förekommer till slutlig behandling.

En talare har, såsom skäl för afslag på Utskottets framställning, äfven åberopat det förhållande, att eganderätten till de tingshus och fängelsebyggnader, som nu finnas, icke skulle kunna fräntagas de heman, som deltagit i deras uppförande. Den eganderätt, som är förenad med dessa, kan i ett eller annat fall ega direkt penningvärde, nemligen der fråga är om försäljning af ett tingshus eller häradsfängelse. Men lika litet som eganderätten till en uppbyggd kyrka har annat värde, än att den för allmänt begagnande åstadkomna byggnaden finnes till, lika litet tror jag att eganderätten till här ifrågakomna byggnader har något värde, annat än i den händelse att fråga blir om deras realiserande. Då eganderätten till dem således ej medför någon fördel, så länge de begagnas betviflar jag ej att de gerna af de nuvarande egarne skulle öfverlemnas, såvida derigenom lättnad i underhållningsskyldigheten för dem uppstode.

Hvad angår frågan om att taga fyrktalet till beräkningsgrund för de bidrag som kunna komma i fråga att utgöras, så tror jag denna beräkningsgrund ej böra väcka någon egentlig farhåga, ehvad i enlighet dermed beräknas direkta bidrag till tingshus och häradsfängelsers uppförande, eller inköp, eller blott gäldande af hyraförsådana lokaler, såsom en talare föreslog. Men man bör dervid dock taga i betraktande grunden för det åsatta fyrktalet, om det härleder sig från beviljning från jordbruksfastighet, fabriks- eller annan dylik rörelse, löneinkomst m. m. som bör föranleda modifikation i grunden för bidragens utgörande. De närmare bestämmelserna härom tror jag likväl böra föreslås af Kongl. Maj:t.

På grund af hvad jag anfört får jag biträda det yrkande som framställts om bifall till Utskottets hemställan.

Friherre De Geer: I afseende på det ändamålsenligaste sättet att slutligen lösa den fråga, som nu är under öfvervägande, instämmer jag med Grefve Mörner deri, att staten bör öfvertaga byggandet såväl af tingshus som häradsfängelse.

Rättstillståndets upprätthållande är statens första pligt och det kan således ej möta någon betänklighet att ålägga staten denna skyldighet. Jag tror också, att detta är det enda sätt, på hvilket man har någon förhoppning att komma till en jemkning af det obilliga och ojemna onus, som nu utgår under form af tingshus- och härads-

fängelse-byggnadsskyldigheten. Vi hafva hört, äfven under diskussionen i dag, hvilka inkast och bestridanden, som uppställas i frågan om att efter billiga grunder fördela den inom kommunen, och jag befarar att de komma att i ännu högre grad göra sig gällande vid frågans slutliga afgörande än nu, då det endast är tal om en allmän grundsats. Dertill kommer, att man, genom att öfverflytta denna skyldighet på staten, underlättade genomförandet af en ändamålsenlig domstolsomorganisation, ty hvarje reglering af domsagorna skulle eljest medföra så stora kostnader för kommunerna, att ett stort motstånd lätteligen kunde endast deraf uppstå och hela frågan till följd deraf möjligen förfalla. Hvad beträffar fängelserna, har dessutom staten redan trädt emellan och byggt många fängelser, hvilka mot en ringa afgift begagnas af kommuner, som deremot äro befriade från sin skyldighet att hålla häkte, och på somliga ställen äfven tingshus. Det ligger en billighet uti, att denna fördel, som kommit en del kommuner till godo, måtte utsträckas till alla. Jag medgifver riktigheten af den omständighet, hvarpå en talare fästat uppmärksamheten, nemligen att det vore en orättvisa att efterskänka detta onus för landet och låta det fortfarande ligga uppå städerna; men detta afskräcker ej mig, utan anser jag, att städerna, så framt de ej hafva särskilda donationer för detta ändamål, böra vederfaras samma rättvisa som landet och befrias från denna skyldighet. Det är möjligt, att denna befrielse för kostnadens skuld ej kan ske på en gång, utan att man i början måste bibehålla underhållsskyldigheten af de byggnader som finnas och förklara, att de kommuner, som vilja befrias från detta onus, måste till staten afstå de domstolslokaler och fängelser som finnas.

För min del tror jag derföre, att, om Riksdagen nu vill uttala en grundsats och ingå med en skrifvelse, bör det ske i den syftning, att Kongl. Maj:t ville, i sammanhang med frågan om underdomstolarnes omorganisation, taga i öfvervägande, huruvida ej skyldigheten att bygga, och möjligen äfven underhålla domstolslokaler bör blifva en statens angelägenhet. Jag vill icke heller motsätta mig en skrifvelse i den syftning som Utskottet föreslagit, men jag tror den ej gagna till mycket, ty jag befarar, att, huru än Kongl. Maj:t må föreslå att jemka på denna skyldighet, så skall det icke lyckas vinna något allmänt erkännande, att förslaget är billigt.

På grund af hvad jag nu anfört, förenar jag mig i yrkandet om återremiss.

Grefve Mörner, Oscar: En talare på vermlandsbänken har yttrat, att man under lugna tider bör söka förbereda de förändringar i lagarne, som billigheten kräfver. Deri instämmer jag till fullo, men man måste äfven tillse, att den reformernas väg man väljer är den rätta. Jag har förut sagt, och står fast dervid, att förhållandet med den privilegierade jordens förmåner fordrar en förändring, påkallad af klokhet och rättvisa, ty icke gagneligt är att det nuvarande förhållandet fortfar; men då denna fråga är af en särdeles ömtålig art och fordrar för sin lösning mera tid och arbete än ett Utskott under våra riksdagsperioder kan vara i tillfälle att derät egna, så

synes mig att regeringen borde känna sig, af sin pligt att eftertänka hvad landets väl kräfvor, uppmanad, att utan tidsutdrägt söka åstadkomma den utredning och framlägga det förslag, som kan vara, åtminstone en vägledning till det önskade målet. I fyra år har jag dock redan väntat förgäfvor, och då torde jag icke vara obehörig att nu framkomma med den erinran jag gör. En billig aflösning af friheterna är hvad som behöfvor.

Samme talare har sagt, att de industriela inrättningar, som finnas på landet, böra deltaga i de kommunerna åliggande onera, såsom skyldighet att deltaga uti vägunderhållning och tingshus- och fängelsebyggnad. Jag vågar påstå, att de industriela anläggningarne i sjelfva verket redan härtill lemna bidrag. Ty de erlægga kommunalutskylder, hvilka äro i proportion drygare än de, som utgifvas af de jordbrukande hemmanen, emedan industriverken till följd af sin befrielse från vissa onera äro åsatta ett jemförelsevis högre taxeringsvärde.

Man har vidare sagt, att det vore obilligt mot städerna, om de skulle vara skyldige att sjelfva hålla de för rättvisans skipande nödiga lokaler, under det att landet vore befriadt. Jag har icke bestridt, att äfven städernas domstolslokaler skulle öfvertagas af staten, men jag ber få anmärka, att härvidlag finnes en väsendtlig skillnad mellan stad och land. Tingshuset är nästan uteslutande upptaget till lokal för rätten och användes endast högst undantagsvis till andra förrättningar, såsom mantalsskrifning o. d. Rådstugan i städerna användes deremot, förutom till lokal för stadsdomstolen, till många olikartade magistratsärenden, hvilka angå staden såsom kommun.

Här har af en talare påståtts, att hemmanen i äldre tider voro lika stora och buro lika besvär. Detta påstående vågar jag bestrida och hänvisar angående detta ämne till Botius "beskrifning öfver svenska hemman och jordagods" hvaraf man kan inhemta att någon likhet mellan hemmanen till godhet och storlek aldrig funnits. Skatternes olika belopp på hemmanen vittna äfven härom.

Flera talare hafva yrkat återremiss af det nu föredragna utlåtandet. Jag frågar, hvartill skulle väl en återremiss tjena? Icke har Lag-Utskottet nu tillfälle att ingå i någon vidare utredning af ämnet. Är meningen den, att Utskottet skall utforska en grund, hvarefter kostnaderna skola fördelas, så står Utskottet alldeles utan materialier. Det påstods ju att till och med i kommunalfrågan vi behöfde en utredning genom regeringens försorg, ehuru de kommunala förhållandena väl äro oss temligen välbekanta. Äfven om fråga vore att öfverflytta byggnadsskyldigheten på staten, ser jag ej hvad som skulle vinnas genom en återremiss.

För min del anser jag en skrifvelse till Kongl. Maj:t i denna fråga vara onödig. Att detta ärende så ofta förekommit inom Riksdagen bör fästa regeringens uppmärksamhet dervid, ty jag kan icke antaga, att regeringen ej gifver akt uppå hvad som inom representationen sig tilldrager. Vi kunna derföre vänta oss, att regeringen skall vidtaga någon åtgärd för att bereda såväl denna reform som många andra, hvaraf vårt samhälle är i behof. Men just derföre, att jag önskar dessa reformer, just derföre vill jag icke, att man

börjar med sådana, som blott inveckla sakerna och ej befordra dem till ett lyckligt slut.

Jag vågar således vidhålla mitt yrkande om afslag på Utskottets ifrågavarande skrifvelseförslag.

Herr von Möller: Mina åsikter i denna fråga känner Kammarren; de finnas uttalade i föregående årens protokoll. Jag har nu inom Utskottet reserverat mig, icke mot dess förslag i helhet, utan mot den der uttalade åsigt, att fyrktalet bör läggas till grund för fördelningen af ifrågavarande besvär. Mycket kan i denna fråga sägas pro och contra, men jag för min del ansluter mig till de af den ärade representanten på Stockholmsbanken nyss uttalade åsikter. Jag tror, att den af honom angifna väg är den enda, på hvilken man kan komma till en lycklig lösning af denna fråga.

Det förslag, som af en representant från Blekinge framstälts, tror jag skulle medföra alltför stora kostnader. Då liknande åsikter vid 1870 års riksdag uttalades af en norrlandsrepresentant, tror jag dock, att det delades af mer än en ledamot i denna Kammar, och jag ansåg då, att frågan på det sättet skulle utan split och tvist lösas.

Nu anhåller jag att få förena mig med Friherre De Geer.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Grefve Mörner, Carl Göran: Lika med den siste ärade talaren är jag af den tanke, att det af Friherre De Geer framställda sätt för lösning af denna fråga skulle säkrast leda till målet, men jag ber få fästa uppmärksamheten på, att denna gång kunna vi grundlagsenligt ej komma derhän. Utskottets betänkande upplyser nemligen, att de två motioner Utskottet haft att handlägga innefatta: den ena, eller Herr Sven Nilssons: "att Riksdagen ville uti underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse, att dessa äligganden blifva för medlemmarne af tingslagen efter billiga grunder gemensamma", och den andra, eller Herr O. B. Olssons: "att 4 § i 26 kap. Byggningsbalken får den förändrade lydelse, att alla inom härädet blifva skyldiga att i byggande och underhåll af tingshus och fängelse efter fyrktal deltaga". Det är således endast fråga om en förändrad fördelning mellan härädets innevärnare, som af motionärerna blifvit väckt. Skulle Riksdagen nu i sin skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t behagade taga under pröfning, huruvida ej byggandet af tingshus och häradsfängelse borde af staten öfvertagas, vore detta en alldeles ny fråga. För min del tror jag icke att någon skrifvelse behöfves i detta ämne, som dock ej lär undgå Kongl. Maj:ts uppmärksamhet, och hvarom framställning till kommissionens omorganisation, som lär vara att förvänta.

Då

Då Riksdagen således äfventyrar att genom en sådan skrifvelse öfverskrida gränserna för sin befogenhet, ber jag att få förena mig med dem, som yrkat afslag.

Herr Hasselrot: Det har lika litet kunnat undgå mig, som Kammarens öfrige medlemmar, att det af Friherre De Geer angifna sättet för lösning af den nu diskuterade frågan är både riktigast och ändamålsenligast. Jag befarar dock, att det skulle ådraga landet alltför stora kostnader och endast ur detta skäl har jag tvekat att slå in på denna väg, helst jag fruktar att man då snart skulle vilja på staten öfverflytta så väl prestgårdsbyggnads- som vägenderhållningsskyldigheten, och detta blefve en allt för stor tunga.

Emellertid är den lösning af frågan Herr Friherre De Geer föreslagit nog den bästa, och den skall derjemte leda dertill, att den underlättar den förestående organisationen af häradsrätterna så, att de särskilda tingslagen i en domsaga kunna förena sig om ett tingsställe, utan att derigenom ådraga sig ökade kostnader, och uppnåendet af detta mål är väl värdt den kostnad staten derigenom åtager sig.

Friherre De Geer: Grefve Carl Göran Mörner har fäst upp märksamheten på att de i frågan väckta motionerna ej skulle medgifva beslutandet af en så beskaffad skrifvelse, som den jag ifrågasatt, och efter en närmare granskning af dessa motioner, är jag benägen att häruti gifva Grefve Mörner rätt. Då således Lag-Utskottet möjligen kunde anse sig förhindradt att formulera en skrifvelse så som jag ansett, ber jag att få återtaga min anhållan om återremiss.

Herr von Koch: Naturligtvis kan det, efter de upplysningar Grefve Mörner lemnat, icke blifva fråga om en skrifvelse till Kongl. Maj:t i den syftning Friherre De Geer angifvit, men jag tror dock, att det vore väl om Lag-Utskottet finge tillfälle att taga dessa åsikter i öfvervägande. Någon skulle sedermera såsom skäl för att afstyra en skrifvelse till Kongl. Maj:t, i syfte af en förändrad fördelning af ifrågavarande onus, kunna anföra, att åsikter inom Kammarens tyckas hafva stadgat sig derom, att byggandet af endast häradsfängelse, eller också äfven tingshus, bör vara statens bestyr och att man således ej bör besvara regeringen med en skrifvelse i nyss angifna syfte.

I alla fall är det väl ej så säkert, att, ehuru vi fått höra den högsta auktoriteten i landet yttra sig för denna åsigt, alla meningar blifva derom förenade. Det kan icke skada, att såväl Andra Kammarans ledamöter som Lag-Utskottet får veta hvad som här förefallit. Trädet faller icke vid första hugget och jag tror att återremiss äfven vore lämplig derföre, att, om vi nu afslå betänkandet, så få vi vid en annan riksdag, då denna fråga ånyo förekommer, blott veta "att vid 1872 års riksdag afslogs denna fråga" men förleder betänkandet till återremiss, visar det, att man egnat frågan en större uppmärksamhet, och det kan göra, att reformen vinner ett steg på den bana den har att tillryggalägga.

Jag vidhåller min anhållan om återremiss.

Riksd. Prot. 1872. 1 Afd. 3 Band.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande, dels återremiss deraf och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej, och slutligen proposition på afslag derå, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja; hvaruppå och efter det att proposition på återremiss af utlåtandet blifvit ånyo gjord samt med många ja, blandade med nej, besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraproposition vid voteringen antagit afslag å utlåtandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att Lag-Utskottets utlåtande N:o 26 skall till Utskottet återförvisas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren ifrågavarande utlåtande.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—63.

Nej—35.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 27, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden rörande skyldigheten att bygga kyrka, prestgård och tiondelada.

1:sta punkten.

Herr von Koch: Jag vill ej påyrka något annat beslut än det här föreslagna, men jag vill i protokollet hänvisa till de åsigtter angående kyrkobyggnadsskyldigheten jag tog mig friheten vid Lag-Utskottets sist föredragna utlåtande tillkännagifva.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

2:dra—5:te punkterna.

Biföllos.

6:te punkten.

Herr von Möller: Jag har icke reserverat mig mot Utskottets föreliggande betänkande, men kan dock ej instämma med Utskottet. Samma skäl, som föranledde mig att yrka afslag på Utskottets näst föregående utlåtande, tala äfven här, men dertill kommer ännu ett annat. Förslag om förändrad röstgrund vid prestval föreligger och om en sådan förändring skulle ega rum, kommer den naturligtvis att inverka på stadgandena om skyldighet att deltaga i prestgårdsbyggnad. Jag anser derföre med denna fråga böra anstå till dess frågan om rösträtten blifvit afgjord.

Då frågan dessutom är af ganska obetydlig vikt och skyldigheten att bygga prestgård ej alls så tyngande som man framställt, så anhåller jag nu om afslag på Lag-Utskottets betänkande.

Herr Faxe: Jag anser mig i denna sak böra meddela några upplysningar om de olägenheter, som nu ega rum, bestående derutinnan, att personer kunna deltaga i beslut om så beskaffade byggnader, hvilka sedermera till högst obetydlig del deltaga i kostnaderna för uppförandet af detsamma. Enligt kommunalförfattningarne och den derpå grundade kyrkostämмо-förordningen ega alla, som bidraga till ett föremål, rättighet att deltaga i omröstningen. Med anledning deraf skola jemväl, om jag icke misstager mig, andra personer än hemmansegare, med dagsverksskyldighet bidraga till sådana byggnaders uppförande och få följaktligen äfven deltaga i beslut härom. Om nu desse andra personer hafva ett öfvervägande rösttal vid kyrkostämman, så kunna de besluta en dylik byggnad, men vid verkställigheten af beslutet, åligger dem, huru stort fyrktal de än hafva, endast att dertill bidraga litet med inhysseshjon, det vill säga med dagsverken efter matlag. Jag vill nemligen påminna mig att det är samma förhållande med prestgårdsbyggnad som med kyrkobyggnad. Om jag undantager den privilegierade jorden, med hvilken det är ett särskildt förhållande, så anser jag att alla öfriga medlemmar inom kommunen böra i förhållande till fyrktalet bidraga till så beskaffade byggnader. Sådant kunde ske på det sättet, att de erlade en viss årlig afgift, motsvarande deras andel i ränta och amortering af kostnaden. Jag har nyss hört exempel på, huru inom en fattig kommun i Småland hemmansegarne blifvit tvungna att at kyrkoherden bygga ett karaktershús, som kostade 20,000 R:dr. Denna kommun är belägen inom en af de fattigaste orterna, och jag vet icke om det finnes 100 byggnadsskyldige hemman inom församlingen. Det blifver således på hvarje hemman 200 R:dr och det är ganska mycket för ett sådant ändamål. Att bifalla en skrifvelse, sådan som den hvilken nu är föreslagen, utan att att närmare bestämma hvad som åsyftas, anser jag vara ändamålslost; men om Kamrarne kunde förena sig om något mera positivt, så vore det visserligen nyttigt. Om vi, så-

som en talare från Halland yttrade. skulle uppskjuta allt i afvaktan på en ny prestvalsförordning, enligt hvilken rösträtten skulle bestämmas i förhållande till deltagandet i prestens aföning, tror jag vi finge vänta bra länge; och jag undrar om de som nu hafva en hög rösträtt t. ex. säteriegare skulle vilja afstå från denna rösträtt för att i stället få rösta efter skatten till staten.

För min del kan jag således icke bifalla detta förslag, sådant det nu är framställt, emedan det ingenting tydligt utsäger; men om Kammaren vill återremittera utlåtandet till Utskottet för att Utskottet måtte taga i öfvervägande, om icke alla böra deltaga i en sådan byggnad med en årlig afgift, så har jag ingenting deremot.

Herr von Koch: Då den siste talaren icke bestämdt yrkat återremiss, så vill jag göra det. Jag tror det icke vara skäl att denna Kammare afslår detta betänkande helt tvärt. Ehuru man icke kan bifalla det nuvarande skrifvelseförslaget, då deri åberopas sådana motiver, som allmänt ogillas i denna Kammare, så enär här förut vid en likartad fråga blifvit uttalade grunder, hvilka tyckas skulle kunna tillämpas — jag menar icke att staten skulle öfvertaga byggnadsskyldigheten, men att man skulle få större byggnader uppförda genom en årlig afgift, ett slags hyra som svarade mot hvad huset kostade i ränta och amortering, utgående af den som icke hade underhållsskyldighet — torde detta vara något att tänka på, om icke någon inom Utskottet kan hitta på något ännu bättre. Jag minnes icke riktigt, hvilka som deltaga i prestgårdsbyggnad, men jag tror att det är samma förhållande dermed som med kyrkobyggnad, och dervidlag är det det olämpliga förhållandet, att materialierna uttagas af hemmansegarne, men att sedermera arbetsskyldigheten skall utgöras efter *matlag*. Dervid har jag sett, att man på sina ställen gått så strängt tillväga, att man låtit fattighjonerna, hvilka haft understöd af kommunen, gå och göra dagsverken, och detta till ett icke obetydligt antal, då den kyrkobyggnad hvarpå jag syftar fortgick i flera år. Å andra sidan deremot få personer, hvilka skatta för 10,000 R:drs inkomst, icke det aldra ringaste bidraga till kyrkans underhåll. Bruksegare t. ex. bidraga icke till sådana arbeten annat än med dagsverken. Det är verkligen skäl att tänka på att missnöjet icke blifver så stort, att sedermera af *motsatta sidan* vidtages en reform som blifver alltför genomgripande.

Jag anhåller om återremiss af Utskottets förslag.

Herr Beckman: Till detta moment befinner jag mig hufvudsakligen i samma ställning som den förste talaren. Äfven jag tror att en utjemning af skyldigheter slutligen måste ega rum, och att det blott gäller se till att utjemningen sker så sakta, att den icke åstadkommer alltför våldsamma rubbningar i eganderätt och andra rättsgiltiga förhållanden, samt efter sådana grunder, att icke tyngden blott öfverflyttas på andra samhällsklasser. Jag har derföre icke reserverat mig mot beslutet. Men jag hyser betänklighet vid den form detta beslut erhållit. Särdeles är jag tveksam, huruvida nu, sedan åtskilnaden mellan kommun och församling är genom lag fast-

ställd och här och der i ögonen fallande genom olikhet i medlemmar m. m., man bör fordra att ifrågavarande skyldigheter mot svenska kyrkan skola utöfver hvad redan genom lag är stadgadt göras till ett åliggande, som åtföljer ledamotskapet af det borgerliga samhället, af kommunen. Afven med fasthållande af den statskyrkliga grundsats, hvilken nyligen af Riksdagen med rätta tillämpats, kan man känna sig tveksam, då fråga uppstår att ålägga främmande religionsförvandter ökade skyldigheter för statskyrkans uppehållande. En dylik tillökning kan lätt blifva följd af den bestämningen att prestgårdsbyggnadsskyldigheten skall blifva för medlemmarna af *kommunen* gemensam. Att den blifver gemensam för alla medlemmar af *församlingen* synes mig billigt. Men uppenbarligen kan man dock icke, utan att råka i nya förvecklingar, här insätta ordet *församling* i stället för *kommun*, enär på så sätt främmande religionsförvandter skulle befrias från skyldigheter, som de nu enligt gällande lag äro underkastade och som icke synas obilliga. För min del tilltror jag mig icke att på stående fot göra något antagligt förslag till ändring. I alla händelser torde vara lämpligt att detta moment tages i förnyadt öfvervägande i sammanhang med det nyss återförvisade utlåtandet N:o 26. Jag hemställer därför vördsamt om återremiss.

Grefve Mörner. Carl Göran: Det var högst fägnensamt att denna gång höra den förste talarens ömhet om fattighjonen, isynnerhet är detta förhållandet med mig, som då det var fråga om den nya fattigvårdslagens antagande bröt en och annan lans med honom till de fattiges förmån. Vid detta tillfälle kan jag likväl icke vara af alldeles samma åsigt som han. Det vill nemligen synas mig att, då enligt fattigvårdsförordningen, hvilken den ärade talaren själf varit med om att antaga, församlingen har rätt att taga den af församlingen underhållne fattiges arbetskrafter i anspråk, det icke heller kan vara något orätt uti att en sådan fattig i sin tur deltagar med dagsverken till prestgårds eller kyrkas uppförande eller reparation, helst den fattige väl har lika mycket gagn af prest och kyrka som församlingens öfriga medlemmar. Anledningen hvarför man vid detta tillfälle velat göra ett särskildt undantag, som står i strid med den allmänna fattigvårdsförordningen, har för mig varit temligen oklar. Jag har blott velat nämna detta för att bemöta det skäl, hvaruppå den af mig omnämnde talaren syntes hufvudsakligen stödja sitt yrkande om återremiss.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels återremiss af den förevarande punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja jemte några nej, och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 28, i anledning af väckt motion om utarbetande af ny grufvestadga.

Herr Tornerhjelm: Jag kan icke annat än beklaga det resultat, hvartill Lag-Utskottet kommit i denna ganska viktiga fråga. Men jag föreställer mig att anledningen dertill är att de ledamöter af Lag-Utskottet, hvilka icke reserverat sig mot beslutet, icke varit i tillfälle att inhemta alla de olägenheter och, jag kan gerna säga, våldsamma ingrepp i eganderätten, hvilka man nu mer och mer får höra omtalas. Som troligtvis icke alla af Kammarens medlemmar varit i tillfälle att sätta sig in i grufvestadgan, så skall jag anhålla att få göra några korta anmärkningar vid densamma. Vi hafva visserligen af en aktad ledamot från Halland fått oss tilldelade "*Några anmärkningar vid grufvestadgan*", men dessa påpeka icke alla de olägenheter, som af grufvestadgan är en följd.

För två R:dr — således för lika mycket som en spektakelbiljett kostar — kan man få köpa en mutsedel. Denna berättigar en person att gå in på min egendom — ehuru han likväl måste hålla sig på 100 famnars afstånd från hus eller trädgård — och hålla undersökning samt säga: här vill jag bygga hus och ni skall lemna mig väg öfver edra egor. Grufvestadgan ålägger mig att lemna honom detta och han skall dertför ersätta mig med en ärlig afgift. Om han då tager ett tunnland, der gräfver ett hål, sätter upp ett hus och håller undersökning, så kan han genom att gräfva några famnar om året sedermera sitta qvar der i två år utan att förlora sin rätt. Nu finner han ingenting. Då säger visserligen lagen att han skall ersätta mig för den skada han gjort; men lagen stadgar icke att han på förhand skall ställa någon slags säkerhet och han kan således helt simpelt försvinna utan att gifva mig någon ersättning. Detta är det första antagandet. Men antag att han verkligen finner någonting. Då begär han utmål och lagen forskrifver att jorden i detta fall skall uppskattas till sitt verkliga värde, äfvensom att han skall ställa säkerhet dertför. I sådant fall tillväller han sig min eganderätt, ty ehuru lagen visserligen föreskrifver att jag kan få gå in till hälften i detta arbete, så när företaget fordrar t. ex. en half million i förlagskostnader och jordegaren följaktligen måste anskaffa 250,000, så blifver han af omständigheterna förbjuden att deltaga i arbetet. Nu har man i Skåne, såsom bekant, uttagit mutsedlar i otrolig mängd. Dessa säljas till utlänningar och flera socknar lära således vara efter hvad man berättar, sålda utan deras eget bifall. Kronojord säljes och till och med fideikommissier kunna på detta sätt säljas. Vi kunna icke annat än vara tacksamma mot Kongl. Maj:ts regering som, så vidt på den beror, genom att nyligen utfärda en förordning i ämnet, sökt motverka det *skoj* som der bedrifves; men denna lag är otillräcklig, ty denna lag stadgar endast att utlänning skall begära Kongl. Maj:ts tillstånd för att få idka grufvedrift. Men hvad blifver följden deraf? Jo, att man skaffar ihop några svenskar, som uppsätta en bolagsordning rörande ett dylikt företag, stäldt på aktier, och begära Kongl. Maj:ts sanktion derpå. Sedan detta är gjordt, är

det ingenting som hindrar att sälja dessa aktier till utländingar, och således kan, oaktadt denna lag, i utländsk hand komma såväl enskild som kronojord. Jag vågar påstå att icke i något civiliseradt samhälle finnas så lösa grunder för eganderätten.

Jag yrkar således återremiss på Lag-Utskottets betänkande i den syftning som Grefve Mörner föreslagit, eller att Utskottet måtte tillse, om icke inskränkningar kunna vidtagas i grufvestadgans bestämmelser om inmutningsrätt. Denna rätt kan vara mycket vigtig och har tillkommit i en tid, då man icke kände de skatter, som jorden möjligen gömde i sitt inre, men nu deremot är jordens beskaffenhet fullkomligt känd genom geologiska undersökningar. Jag tror att rättigheten att inmuta stenkol gerna kan borttagas, isynnerhet som 1855 års grufvestadga borttog rättigheten att inmuta kalk, i anledning hvaraf det således icke heller numera finnes några skäl att bibehålla rättigheten att inmuta stenkol. Man har äfven sagt, att om icke detta stadgande funnits, så hade icke heller de nyligen upptäckta skatterna af stenkol i södra Sverige kommit fram. Kammaren torde ursäktas, att jag förklarar detta vara en alideles oriktig uppfattning. Det är alldeles icke något nytt som nu kommit fram. Det fanns i slutet af 1700-talet en engelsk ingenjör, som gjorde undersökningar i Skåne, och man har icke funnit något enda nytt fält utom hvad han redan då påpekade; men det lönade sig mindre att bearbeta dessa fält, innan stenkolen uppnått det höga pris, som de nu erhållit. Jag skall emellertid icke längre uppehålla Kammarens tid, utan anhåller om återremiss af Lag-Utskottets betänkande.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag har visserligen varit närvarande i Utskottet under öfverläggningarne i detta ämne, men i anseende till ledighet från riksdagsgöromålen var jag icke närvarande när beslutet justerades. Jag beder att få begagna detta tillfälle för att säga, att jag i det väsentligaste instämmer i Herr Grefve Mörners reservation, och anhåller om återremiss af betänkandet i den syftning, att Lag-Utskottet måtte inkomma med förslag till underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i den af Grefve Mörner angifna riktning.

Herr von Möller: Jag har reserverat mig mot Utskottets betänkande, och får nu afgifva de skäl jag haft dertill.

Nu gällande grufvestadga af år 1855 förklarar i § 1 att föremål för inmutning äro: 1:o metaller och malmer, 2:o svafvelkis, blyerts och stenkol, 3:o varp. Dock nämner hvarken denna eller öfriga §§ huru förhållas skall med icke inmutningsbara berg- eller jordarter, som vid skärpning eller grufvedrift anträffas. Att grufvestadgan härom saknar bestämmelser, torde förklaras deraf, att, innan stenkolsbrytning för några år tillbaka påbörjats, de icke inmutningsbara bergarter som framkommo vid malmgrufvorna sällan egde något värde. Men de lager af eldfast lera, sandsten, skiffer och dylikt, som förekomma vid de skånska stenkolsgrufvorna, äro understundom af större värde än en stenkolsflöts af ringa mäktighet. Skulle inmutaren ega rätt att äfven tillgöra sig de förstnämnde, blefve denna

rättighet en ytterligare uppmuntran till att uttaga mutsedlar för stenkol, äfven der dylika blott i ringa mån förefunnos.

Enligt § 3 får mutsedel hos Bergmästaren uttagas, utan att inmutaren behöfver förete *prof* af den angifna mineralanledningen — så framt den samma icke är åtkomlig eller blottad.

Ingen *skärpning* eller uppsökning (hvilken enligt norska, preussiska och sachsiska lagarne sättes såsom företrädesvilkor för inmutning) behöfver företagas förrän "sednast inom ett år från mutsedelns utfärdande" (§ 15) och denna skärpning behöfver *för hvarje år icke* att utgöra mera än en kubikfamn bergsprängning eller 4 å 5 kubikfamnar jordrymning eller annat grufve- eller grufbyggnadsarbete motsvarande 200 dagsverken (§ 42). Men endast i de fall att *allt* arbete under ett år, "utan behörig tillåtelse", försummas, eller om, under 2:ne sistförflutna åren, icke dubbla arbetet (2 kubikfamnar stensprängning, 8 å 10 kubikfamnar jordrymning etc.) utförts, har inmutaren förlorat sin rätt. Men han behöfver icke ens använda dessa kostnader för att dervid bibehållas; dertill erfordras blott att, inom slutet af hvarje år, uttaga *ny* mutsedel å *samma* fyndighet, och en sådan kostar högst 2 R:dr.

Jordegaren har emellertid fått inmutad en större eller mindre del af sin egendom, men hvarest skärpningen skall ske, hvad areal inmutaren vill begagna dertill, får han ej veta förr än inmutaren behagar börja skärpningen (§ 14). Den enda trygghet lagen i detta fall bereder honom är, att inmutning ej får ske på mindre afstånd än 100 famnar från boningshus eller annan *vid gården* uppförd byggnad eller från trädgård (§ 2), och sålunda är jordegaren — om gården har ett centralt läge — alltid säker att få behålla 25 tunnland af sin egendom. Det öfriga kan och får inmutas samt med utmål be-läggas.

Att ett sådant lagstadgande menligt ingriper i eganderätten behöfver icke vidlyftigt framhållas, och att det i grufvestadgan så länge oanmärkt eller rättare oöfverklagadt fått kvarstå, förklaras endast deraf, att inmutningarna intill sednare åren hufvudsakligen eller nästan uteslutande berört bergiga trakter och utmarker, hvarest för grufvedrift af metaller och malmer utmålet äfven är inskränkt till högst 6½ tunnland (§ 31). Men sedan, från och med år 1865 till och med 1870, ej mindre än 8,346 mutsedlar för stenkol uttagits på Skånes åkerfält, der utmålet är 25½ tunnland, har missnöjet högt uttalas.

Norska lagen tillåter ej skärpning å åker och äng. Sachsiska lagen af den 16 Juni 1868, Europas nyaste bergverks-författning, som (§ 4) förklarar *sten- och brunkol* åtfölja jordegendomen och sålunda vara jordegarens tillhörighet, föreskrifver derjemte såsom skydd för jordegaren: att skärpnings tillåtelse blott gäller för *ett* år, hvarå dock en prolongation af 6 månader må beviljas, om skärparen, utan eget förhållande, hindrats att börja eller avsluta skärpningsarbetet. Efter denna tids förlopp kan han icke, under en tid af 3 år, erhålla ny skärpningsrätt å samma fält.

§ 4 har följande lydelse: "Uppfinnare af fyndighet må, för att bevara sin företrädesrätt till platsens inmutande, hos kronofogden

eller länsmanen i orten uttaga *mutbevis* och gäller detta för *uppfinnaren* eller *hans rättssinnehafvare* dock bör *mutbeviset* inom 3 månader aflemnas till bergmästaren för erhållande af *mutsedel*".

Utan att uppehålla sig vid det sålunda beredda tillfälle till "kapplöpning" mellan inmutarne, ej heller vid ordet *uppfinnare*, hvilket ord utan vidare motivering inkommit i denna paragraf, framställer sig den frågan: Kan *mutbevis* eller *mutsedel* med ty åtföljande rättigheter och förmåner utfärdas eller öfverlätas och försäljas till annan än svensk medborgare? Intet förbud deremot förefinnes i grufvestadgan och grufva är sålunda att anse som — lösören. Men med *mutsedel* följer rättighet till ett svenskt regale, till inlösen af enskild och kronans jordegendom samt till kronans jordegare-andel å sådan fastighet, öfver hvilken kronan har omedelbar förvaltning (§ 19). Har det varit statsmakternas mening att å utländing öfverlemna dylik rättighet, såvida han icke bliver svensk medborgare?

Såväl "Kongl. Maj:ts Privilegium för them, som uppfinna Metal- eller Mineraliske strek", af 3 Nov. 1637, som ock Kongl. Maj:ts General Bergs Privilegium af 7 Juli 1649, berättiga till bearbetande af uppfunna mineralier "thet vare sig *in- eller utlänske*, andelige eller världsliga, adel eller oadel, som inom Rikens gränssor bor, eller sig här efter nedsätta, bygga, bo och här sin näring söka wil". Samma bestämmelse förekommer äfven i Kongl. Maj:ts nådiga Placat och Förordning af den 27 Aug. 1723. Det synes här af att utländing icke egt rätt till inmutning eller grufvedrift utan att vistas i Sverige. Försäljningar af *mutsedlar* till utlänsk man hafva emellertid, då i 1855 års grufvestadga en dylik föreskrift är uteglömd, i ganska stor utsträckning egt rum å stenkolsfyndigheter i Skåne. Genom Kongl. Maj:ts nådiga Förordning af den 12 April 1872, rörande villkoren för utländings behörighet att inom riket bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka grufvedrift, har grufvestadgans brist i detta fall blifvit till någon del godtgjord, och det är att hoppas att Kongl. Maj:t kommer att tillämpa denna nådiga förordning, i enlighet med den under flera sekler gällande rättsgrund.

I 12 § stadgas, att inmutaren, som är berättigad att af angränsande mark begagna hvad till väg och utrymme i öfrigt nödigt är för anställande af *skärpnings- eller försöksarbete*, derföre skall gifva jordegaren "full ersättning i årlig afgift" samt, i fall grufarbetet öfvergifves, äfven för all skada, som marken genom försöksarbetet för framtiden kan hafva tagit. Om tvist derom uppstår, afgöres den i sista instansen af en nämnd, ordnad enligt Kongl. förordningen af 20 Nov. 1845 (13 §).

Jordegaren är jemväl, enligt § 14 mom. 2, berättigad att af jordegaren, för årlig afgift och framtida skada, fordra "sådan säkerhet som antaglig finnes". Men om hvem som, i händelse af tvist, eger att fastställa denna säkerhet nämnes ingenting, ej heller om den årliga afgiften skall erläggas i förskott.

Rörande lösen för *utmål*, som af inmutaren till hela sin utsträckning får begagnas till byggnader och varpbolag (33 §) och hvilket för stenkolsfyndighet uppgår till öfver 25 tunnland, skall jordegaren hafva ersättning, hvilken bestämmes af bergmästaren eller dertill

förordnad annan bergstjensteman (§ 27) samt tvänne gode män bland dem, som för egoskiften i orten valde äro (§ 28). Åtnöjes parterna ej om beloppet, hvilket bestämmes "efter uppskattning af marken till det värde annan mark af enahanda beskaffenhet och godhet i orten högst gäller" (§ 37), kan klagan deröfver föras vid domstolen i orten (§ 39).

Ingen skadeersättning gifves för intrång, eller om jordegendomen genom utmålets form söndersplittras och delarne blifva för brukningen obehväma, intet afseende göres å de kvarvarande delarnes besuttenhet, ej heller på någon mantalssättning för utmålet, ingen skyldighet åligger inmutaren att, om jordegaren så önskar, äfven tillösa sig öfverlevforna af ett genom utmålet sönderstyckadt hemman eller lägenhet.

18 § stadgar, "att jordegare i allmänhet är berättigad att till hälften med inmutaren" (eller hans rättsinnehafvare?) "i grufarbetet och den deraf fallande vinsten deltaga, och skall, sednast vid utmålsläggningen, sig dertill anmäla" (§ 21). Jordegaren är dock skyldig att för denna hälft "ersätta inmutaren värdet af de för arbetet nödiga och nyttiga byggnader eller redskap och förråd", samt "med förbindelse att vidkännas motsvarande andel i alla kostnader, som för grufdriften derefter erfordras". Tvist, rörande ersättningen, slites i sista instansen af en nämnd, enligt förordningen af den 20 Nov. 1845, men huru tvist skall slitas mellan inmutaren och jordegaren, rörande utsträckningen af grufdriften, då båda ega lika rätt att afgöra frågan, är intet stadgad. Sådant förhållande torde dock endast undantagsvis förekomma, då de fleste jordegare blott för en mindre del kunna ingå i ett dylikt bolag; men då grufvestadgan icke berättigar att till annan person sälja sin *jordegare-andel*, tvingas han sålunda att, utan ersättning, afstå den till inmutaren eller hans rättsinnehafvare.

Af dessa anmärkningar mot grufvestadgan synes att lagstiftaren icke anat de olägenheter, som för jordegaren uppstå vid lagens tillämpning, särdeles vid inmutning och utmålsläggning för stenkols brytande. Denna lag, som i långt flera fall än de angifna är bristfällig, har dock, så länge den hufvudsakligen eller nästan uteslutande fått gälla för inmutning af metaller och malmer i våra bergsdistrikter, icke framkallat något högljudt missnöje eller vådliga ingrepp i eganderätten. Men då, under sednare åren, flere 1000 mutsedlar å stenkol uttagits på Skånes bördiga sädesfält och ett utmål här uppgrå till 25 tunnland eller 4 gånger mera än för metaller; då ett enda sådant utmål kan omfatta större delen af en persons jordfastighet; då han tvingas att mot ersättning afstå denna del af sin egendom och att behålla till bebrukning hvad som återstår; då den till obegränsad tid utsträckta inmutnings- och skärpningstiden försvårar eller omöjliggör försäljningen af en inmutad hemmansdel o. s. v. — så har eganderätten på ett vådligt sätt blifvit för nära trådd, och skall — i vissa trakter af Skåne — nästan omintetgöras, såvida icke inmutningsrätten å stenkol, genom statsmakternas skyndsamma beslut, blifver upphäfdt.

Sachsen, ett land der bergsbruket på ett fullt rationellt sätt och

i betydlig utsträckning bedrifves. har i detta hänseende gifvit ett efterföljansvärdt exempel. Den år 1868 utkomna bergverkslagen stadgar, med hänseende till den nya lagens retroaktiva verkan, att åt redan *befintliga stenkolsverk* afverkningsrätt å utmälet är gällande, så länge det är tillräckligt för ett rationellt bedrifvande.

Inmutningsrätten med dervid förenade rättigheter kan icke ur rättslig men blott ur statsekonomisk synpunkt försvaras. Den är en lockelse, en belöning, som framhålles för den, hvilken uppfinner hitintills okända mineraltillgångar, men kan ej tillämpas på inmutaren af kolfyndigheter i Skåne, enär dessas tillvaro genom geologiska undersökningar förut äro kända.

Att grufvestadgan i sin helhet tarfvar en grundlig och tidsenlig revision lärer ingen bestrida, men då densamma fordrade många års arbete innan den i sin nuvarande form framträdde, torde grufvestadgans revision icke böra sammanknytas med frågan om upphäfvandet af inmutningsrätten för stenkol.

Innehafvare af stenkolsgrufvor hafva till Kongl. Maj:t ingifvit ansökan om utvidgningar af grufvestadgan, till exempel om ett utvidgadt utmål intill 1000 fots kvadratsida, eller en areal af öfver 600 tunnland; om rätt att under den icke inmutade gården, eller den, som jordegaren enligt § 2 har sig förbehållen få föra stallar intill åbyggnader på ett afstånd af 2 gånger husets höjd, hvarigenom skulle, om ett sådant afstånd erfordrades för en trygg byggnadsgrund, husets påbyggnad förbjudas. Likaledes hafva anspråk väckts att tillgodogöra sig icke inmutbara bergarter, der de vid stenkolsbrytningar anträffas.

Jag anhåller på dessa skäl om återremiss i det syfte, att Lag-Utskottet måtte utarbeta ett förslag till underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvari Riksdagen anhåller att inmutningsrätten för stenkol måtte upphöra; men får jag tillika uttrycka den önskan att denna fråga icke sammanknytes med frågan om en revision af grufvestadgan i sin helhet.

Herr von Sydow: Den fråga, som nu föreligger till afgörande, har varit föremål för långa öfverläggningar inom Utskottet. Då Utskottet först började behandla frågan, syntes majoriteten benägen att gå motionärens önsknings till mötes och tillstyrka en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om inmutningsrättens upphörande, men Utskottet tog derefter i öfvervägande andra länders lagstiftning och fann att inmutningsrätten var bibehållen i alla andra länders lagar än Englands och Ryssiands. Denna omständighet jemte de upplysningar Utskottet inhemtade af sakkunnige män, hvilka alla voro ense derom att inmutningsrätten icke borde upphöra, gjorde att Utskottet frångick sin förra åsigt och beslutade sig för att icke tillstyrka inmutningsrättens upphäfvande. Skälen därför återfinnas i Utskottets betänkande. Återstod då att tillse, huruvida icke inmutningsrätten kunde i någon väsentlig mån inskränkas. Flera förslag i denna syftning framställdes. An föreslogs, att man från den jord, hvarå mutsedel kunde tagas, borde utesluta *åker och äng*. Deremot anmärktes likväl, att de malmfyndigheter som på sednare tider blif-

vit funna ofta hafva anträffats just under åker och äng och att, om det förbjödes att inmuta malmer, belägna under sådana egoslag, skulle dessa skatter gå förlorade.

Ett annat förslag var, att man, såsom Grefve Mörner i sin reservation föreslagit, skulle inskränka inmutningsrätten till vissa mera viktiga metaller såsom jern och koppar med flera samt utesluta alla andra, framförallt stenkol. Häremot erinrades, såsom jag tyckte, med fullt fog, att uppsökande och bearbetandet af stenkolslager utan all fråga medförde lika stor kostnad och besvär som bringande i dagen af andra fyndigheter. Utskottet trodde dessutom, i motsats mot den förste talaren, att vi just hafva inmutningsrätten att tacka för de storartade fynd af stenkol, hvilka på sista tiden blifvit gjorda och af hvilka vårt land väntar sig så stora fördelar. Flera andra förslag framställdes också, men alla befunnos vid närmare granskning icke vara fullt tillfredsställande. Då Utskottet derjemte var af den mening, att man icke borde ingå till Kongl. Majt med begäran om ändring i en lag, utan att man åtminstone antydde i hvilken riktning man ville att ändringen skulle gå, och då motionären icke framställt något förslag om en allmän revision i grufvestadgan, så, ehuru man icke kunde förneka att denna stadga tarifvar åtskilliga förändringar, stadnade Utskottet i beslutet att afstyrka motionen i sin helhet. Vi hafva sedermera från den siste talaren fått utdelad en skriftlig uppsats, innehållande några anmärkningar mot grufvestadgan. Befogenheten af dessa anmärkningar i vissa delar kan jag icke förneka; men jag vill fästa uppmärksamheten derpå att desamma, så vidt jag icke förut besvarat dem, icke stå i omedelbart sammanhang med ämnet. Den fråga, hvartill motionen gifver anledning, är huruvida inmutningsrätten skall upphöra, inskränkas eller bibehållas. De frågor åter, som den förste talaren har framställt angående storleken af utmålet, ersättning till jordegaren, förhållandena emellan jordegaren och inmutaren och sättet att slita alla tvister dem emellan, anser jag icke stå i så omedelbart sammanhang med det af motionären framställda förslag om inmutningsrättens upphörande, att Utskottet i sitt betänkande kunnat inlåta sig på dessa frågor. De föregående talarne hafva slutat med yrkandet om upphörandet af rätten att inmuta stenkol. För min del tvekar jag mycket att nu taga ett så stor steg. Denna fråga har nemligen först nu blifvit ställd på dagordningen, och den är af den genomgripande beskaffenhet, att jag anser opinionen ännu icke vara fullt mogen att lösa den. Dertill fordras åtskilliga undersökningar af sakkunnige män, hvilka det icke står Riksdagen till buds att erhålla. Ett särskildt skäl till min tvekan har jag deruti, att Första Kammaren för få år sedan stannade i ett beslut, som är alldeles motsatt det, som nu af reservanterna föreslås. Vid 1867 års riksdag väcktes i denna Kammare af Herr Ros en motion om ändring i grufvestadgan i det syfte, att inmutare af stenkol skulle få *större* rätt än förut blifvit dem beskärd och att åtskilliga mineralier och fossilier, som åttölja stenkolen, skulle tillhöra inmutaren. Denna motion remitterades till Lag-Utskottet, som deröfver afgaf yttrande den 6 Maj 1867. I motiverne förklarade Utskottet sig dela motionärens åsigt deri, att inmutare af stenkol borde

berättigas till större förmåner än inmutare i allmänhet medgäfvos, synnerligen i afseende å utmålets storlek; och Utskottet hemställde derföre till Riksdagen, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, "det Kongl. Maj:t, efter bergverksstyrelsens hörande, täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke dels brandskiffer och andra kolhaltiga bergarter samt lager af lera, som åtfölja stenkolsformationen, må få utgöra föremål för inmutning, när inmutning af stenkolen eger rum, dels nu gällande stadganden angående det för stenkolsgrufvor medgifna utmål äfvensom angående den tid, inom hvilken inmutare skall hafva påbörjat grufarbete, tarfva förändring, samt i sådant fall derom i nåder förordna". Detta utlåtande förekom till afgörande i Första Kammaren den 10 Maj och mot sjelfva saken yttrade sig då ingen af Kammarens ledamöter. En talare, Herr von Koch, hemställde blott, huruvida formen för Utskottets utlåtande vore den rätta, enär, enligt hans åsigt, grufvestadgan vore af civillags natur och således icke läge inom området för Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftning. Kammaren antog emellertid Utskottets förslag utan votering. I Andra Kammaren uppträdde en ledamot, nuvarande chefen för Civil-departementet, mot Utskottets förslag, men yrkade helt kort afslag. Derpå framställde en ledamot från Göteborg samma betänkligheter som Herr von Koch i Första Kammaren, nemligen att den formela uppställningen icke vore den rätta, och yrkade på denna grund frågans återremitterande till Utskottet, hvilket också blef Kammarens beslut. I anledning häraf hemställde Utskottet endast i nytt memorial, som föredrogs på Riksdagens näst sista dag, att Andra Kammaren måtte i ärendet fatta beslut; och afslog Andra Kammaren dervid Utskottets förra hemställan. Deraf vill det synas, som om begge Kamrarne varit för att utsträcka rättigheten beträffande inmutning af stenkol. Några så beskaffade förändrade förhållanden hafva efter min tanke sedan dess icke inträffat, att man nu kan hafva anledning att fatta ett diametralt motsatt beslut. Det är visserligen möjligt att, såsom den förste talaren upplyst, åtskilligt oskick vid begagnande af inmutningsrätten egt rum i Skåne, men såvidt jag har mig bekant, har icke deraf uppstått så stora olägenheter, att desamma kunnat bestämma mig för att bestyrka ett tolt upphäfvande af rätten att inmuta stenkol.

Den förste talaren anmärkte, att inmutare icke är skyldig att ställa säkerhet för den skada jordegaren till följd af inmutningen kan komma att lida. Jag vill blott fästa hans uppmärksamhet på 14 § 2 mom. i grufvestadgan, som säger: "Fordrar jordegaren eller nyttjanderättens innehafvare, att säkerhet ställes för den årliga afgift eller framtida ersättning, hvartill inmutaren enligt 12 § är förbunden, då skall ock sådant fullgöras, innan något grufarbete får börjas, eller fortsättas, om det redan börjadt är, när säkerheten fordras; ankommande i annat fall på vederbörande kronofogde, eller magistrats åtgärd, då de derom anlitas, att arbetet instäldt varder till dess sådan säkerhet, som antagligt finnes, blifvit anskaffad".

En annan talare anmärkte mot inmutningsrätten, att, om man inmutade en del af ett mindre hemman och derigenom afskiljde den ena delen af egorna från den andra, så skulle egaren vara skyldig

att underkasta sig detta utan ersättning. Jag tror det icke, ty enligt 38 § är grufvegare skyldig att ersätta "*all annan skada*" än den förut särskildt omnämnda och om jorden blifvit så styckad, som den ärade talaren förutsatte, anser jag det vara en så väsentlig skada att den nämnda paragrafen derå måste vara tillämplig.

Dessa äro de skäl, hvilka förmått mig att biträda Utskottets förslag. För min del vill jag likväl icke motsätta mig den återremiss, som här blifvit begärd. Jag saknar nemligen tillräcklig sakkännedom i ämnet för att kunna ens för mig sjelf afgöra om bibehållande af inmutningsrätten för stenkol verkar mera till skada än gagn.

Herr Ekman Carl: När den nu gällande grufvestadgan 1855 utfärdades och deruti bland föremål för inmutning intogs stenkol, visste man väl att sådana förekommo i landet, men ingen torde hafva anat att detta skulle ega rum i den utsträckning som man nu har anledning att hoppas. Vid sådant förhållande och då det kan antagas att uppmärksamheten vid grufvestadgans utfärdande egentligen var fästadt vid sådana mineralier, som tillförene allmänna utgjort föremål för grufvedrift, må det vara ursäktligt, om icke tillbörligt afseende skulle blifvit egnadt åt alla sådana bestämmelser, hvilka bort inflyta i denna stadga, med afseende på stenkolsfyndigheten. Jag vill gerna medgifva, att, med afseende på den rättighet som grufvestadgan lemnar en inmutare att kunna komma i besittning af en fyndighet af stenkol, sådana olägenheter kunna deraf tillskyndas egaren af jorden, att det med anledning af nu inträffade förhållanden möjligen kan vara skäl att i synnerhet i denna del underkasta grufvestadgan en revision. Men de olägenheter, som nu gifvit sig tillkänna för jordegarna i de delar af Sverige, der stenkol på sednare tiden blifvit inmutade, hafva visserligen förut icke varit obekanta för egare af jord, der malmer blifvit inmutade, och då det alltid är obehagligt för en jordbrukare, som icke har något särskildt intresse af bergsbruk, utan önskar egna sina krafter åt jordbruket, att se intrång gjord på sin egendom, så har man ofta af jordegarna hört klagomål öfver grufvestadgan. Så vidt min erfarenhet gifver vid handen, har emellertid sådant klagomål i allmänhet försports när inmutningen blifvit gjord, och under den första föreställningen af alla de olägenheter som deraf skulle komma att föräledas, men efter någon tids förlopp hafva klagomålen vanligtvis upphört. Detta förklaras lätt deraf, att, om man något närmare granskar nu varande bestämmelser i grufvestadgan, så skall man finna att jordegare icke mot inmutare är så fullt rättslös som här blifvit sagdt. För att en inmutare mot en jordegares önskan och hans bestridande skall kunna tillgodogöra sig en inmutning, fordras det att han skall disponera öfver så stora krafter och tillräckliga kapitaler, för att lemna jord-egaren säkerhet om full ersättning för all af grufvedriften förorsakad skada samt lösen för utmålet, tilldelad jord, att de sällan stå en sådan inmutare till buds, af hvilken något egentligt obehag kan tillskyndas. För öfrigt är det en allmänt erkänd sats, att den enskildes rätt får vika för det allmännas. Händer det icke ganska ofta,

att en jordegare tillskyndas ganska stort obehag, i händelse en väg bygges öfver hans egor, vare sig en landsväg eller en jernväg? Det finnes många exempel derpå, att sådana kommunikationsmedel blifvit dragna genom trädgårdar och parker alldeles intill dyrbara byggnader, hvilka, när lokomotivet ilar förbi, lätt af en gnista derifrån kunna antändas. För det stora allmännas bästa är det emellertid nödvändigt att en jordegare underkastar sig dessa olägenheter, och jag tror att bergsbrukets framtid är af den vikt och betydelse, att, äfven om den enskilde därför får underkasta sig några olägenheter, derom icke så mycket kan vara att säga. De fyndigheter, som äro föremål för inmutning, hafva af gammalt varit kronans egendom. Derom vittna privilegierna för de flesta af de i vårt land befintliga äldre bruk. Kronan har åt de flesta af dem upplåtit sin delaktighet uti någon grufva eller malmfyndighet. Då emellertid under tidernas lopp, här liksom i andra länder, visade sig, att dessa malmfyndigheter icke kunde med fördel för statens räkning tillgodogöras, bortlemnade kronan rätten till alla malmfyndigheter och denna rätt öfvergick till den som uppfann en sådan malmfyndighet. Skulle man nu afklippa all möjlighet för den, som söker efter malmer, att äfven emot en jordegares bestridande men sedan full ersättning för all skada tillkommit denne, få tillgodogöra sig dem, så fruktar jag verkligen, att bergsbruket i vårt land skulle på ett betänkligt sätt derigenom hotas. Det saknas icke exempel på malmfyndigheter, hvilka tagit slut, och de grufvor, som från ålder här i landet blifvit bearbetade, blifva år ifrån år allt mera djupa, så att malmen fördyras. Så vidt man anser det vara af någon vikt, att man försäkrar bergsbrukets framtid, är det därför nödvändigt, att det finnes personer, som söka efter malmer; och af sådan anledning måste jag för min del på det aldra bestämdaste bestrida inmutningsrättens generela borttagande. Huruvida det kan vara skäl att såsom, efter hvad uppläst blifvit, förhållandet är i Sachsen göra undantag för *stenkols*-fyndigheter är en fråga, som nog förtjenar att tagas i närmare öfvervägande och jag vill icke för närvarande bestämt uttala mig derom. Efter hvad jag nu i korthet yttrat, anhåller jag till slut få upprepa, att jag lägger vikt på, att inmutningsrätten i allmänhet bibehålles, men att jag för min del icke vill motsätta mig en revision af grufvestadgan och att jag för sådant ändamål gerna vill medgifva den af flere talare föreslagna återremissen. Då jag detta gör, måste jag likväl bestämt förklara, att det icke sker med instämmande i det yrkande, som af Herr von Möller blifvit framställt, att inmutningsrätten angående stenkol skulle helt och hållet upphöra.

Friherre Nordenfalk: Jag har i denna fråga låtit anteckna mig såsom reservant och min önskan är äfven, att betänkanDET till Utskottet återremitteras, på det att Utskottet må blifva i tillfälle att uppsätta en skriftelse till Kongl. Maj:t med begäran om inmutningsrättens begränsande i förhållande till jordegaren. Flertalet af de talare som begärt återremiss hafva uttalat den önskan, att de af Grefve Mörner anförda skäl måtte läggas till grund för den under-

dåniga skrifvelsen. Jag beder likväl att dervid få anmärka, att de grunder han framställt för aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t möjligen gå längre än försigtigheten bjuder. Der förekommer dessutom en begäran att Kongl. Maj:t ville "låta utarbete en ny grufvestadga och densamma Riksdagen sedermera förelägga". Det sista uttrycket vågar jag betvifla vara fullt välbetänkt. Om verkligen så stora olägenheter, som de hvilka här blifvit antydda, förefinnas, så torde det vara af vigt för Kongl. Maj:t att så snart som möjligt kunna göra de rättelser i grufvestadgan, som finnas nödiga. Men skall Kongl. Maj:t dröja ännu ett år, så kan det hända att, just sedan uppmärksamheten blifvit fästad på nuvarande missförhållanden, personer finnas, hvilka begagna sig af tillfället, hvarigenom den sista villan kunde blifva värre än den första. Jag tror därför icke att Riksdagen bör bestämdt begära, att grufvestadgan skall *Riksdagen föreläggas*. Efter hvad jag tror, har icke så förut skett och för min del är jag öfvertygad, att, om Kongl. Maj:t finner det behöfligt, han gör det utan särskild begäran.

I afseende å Herr von Möllers yrkande att två särskilda skrivelser, den ena om upphörande af inmutningsrätten för stenkol och den andra om en allmän revision af grufvestadgan måtte af Utskottet utarbetas, så beder jag få nämna, att flertalets åsikter inom Utskottet till en början syntes gå ut på att borttaga inmutningsrätten, men att, efter de upplysningar som erhöles från en mängd sakkunniga personer, åsigtarna sedermera ändrades derhän att några ville omarbete grufvestadgan, andra icke. Då det är sannolikt att, sedan frågan om rätten att inmuta stenkol blifvit utredd, det kan vara skäl att göra begränsningar i denna rätt, utan att likväl alldeles undantaga stenkol från de ämnen, hvilka äro föremål för inmutning, tror jag att en skrifvelse med bestämd begäran om upphörande af rätten att inmuta stenkol *icke* bör aflätas utan att frågan om förändrade bestämmelser rörande stenkol må innefattas i den andra skrifvelsen, som generelt synes mig böra innehålla en anhållan om vidtagandet af en omarbetning af grufvestadgan i riktning att mer än för närvarande jordegarens rätt blefve skyddad. I denna syftning anhåller jag om återremiss.

Herr Hasselrot: Jag har icke varit i tillfälle att afgifva reservation emot Utskottets hemställan, och anhåller därför här få tillkännagifva, att jag instämmer i Grefve Mörners reservation. Det motiv, som ligger till grund för inmutningsrätten i fråga om metaller, gäller nemligen icke beträffande stenkol, då genom de under sednare tider vidtagna geologiska undersökningar är temligen väl utredd, hvar stenkolslagren befinnes. Det är visserligen sannt, att, såsom en talare erinrade, den enskildes rätt bör vika för det allmännas väl, när detta är grundlagen för ett samhälle; men denna grundsats bör dock icke sträckas längre, än för samhällets väl är behöfligt, och då, såsom i omnämnda hänseende är fallet, motivet för inskränkning i jordegarens rätt icke är för handen, måste inskränkningen anses obehörig.

På grund häraf instämmer jag i Grefve Mörners reservation.

Herr

Herr Berg: Då jag förordar bifall till Lag-Utskottets hemställan, anser jag mig böra förutskicka den upplysning, att jag, såsom det torde vara åtskilliga af Herrarne bekant, är ledamot i styrelsen för det största af de svenska stenkolsbolagen, nemligen Wallåkra stenkolsaktiebolag. Jag kan emellertid icke anses tala hvarken i eget eller bolagets intresse, ty ett dylikt intresse skulle just befordras, om mina motståndares förslag antoges, enär den nya lag, som kunde komma att utfärdas, naturligtvis icke kunde hafva retroaktiv verkan, och således icke kan vara hinderlig för omfördälda bolag, hvilket redan eger ett högst betydligt antal inmutnings- och utmål; men i fosterlandets intresse måste jag påyrka, att inmutningsrätten icke inskränkes.

Jag är hufvudsakligen förekommen af den ledamot utaf Utskottet, som här yttrat sig, äfvensom af en aktad talare ifrån Östergötlands län, och vill derföre endast upptaga ett par anmärkningar till bemötande.

En talare har yttrat, att majorsbostället Billesholm vore så godt som bortsåldt till utländningar. Så är icke fallet, ty ingen del af bostället är föröftrad, men boställsinnehafvaren har haft en högst betydlig inkomst deraf, att grufvedrift idkats å boställets egor, enär bolaget under de år detsamma existerat till honom erlagt ungefär dubbelt så stort arrende, som det han eljest skulle kunnat påräkna. Såsom bevis på att jordegaren kan hafva stor fördel af grufvedrift på sina egor, kan jag nämna, att fideikommissarien till Bosarp, enligt kontrakt med Wallåkra stenkolsaktiebolag, skall uppbära ersättning med 5 öre för hvarje tunna stenkol, som uppfordras på hans egor.

Med afseende å stenkolsfyndigheter, hvarom min aktade vän från Hallands län yttrat sig, ber jag att få nämna, att sådan fyndighet visserligen varit känd sedan mera än 100 år tillbaka. Ty redan på den tiden upptogos kol vid Bosarp, ehuru endast när de lågo nära dagen, så att man icke behöfde gå längre in i jordens inuandöme. Äfven vid Höganäs har i 100 år pågått stenkolsbrytning. Men endast genom de undersökningar, hvilka verkställts dels af inmutare af de distrikt, som tillhört eller nu tillhöra Wallåkra stenkolsaktiebolag, dels af detta bolag, dels på sednaste tiden af Kropps aktiebolag, m. fl., har befintligheten af stenkol på andra ställen i Skåne blifvit känd. Med undantag af professor Erdmann, som 1867 utgaf ett betänkande angående stenkolslagren i Bosarp och Norra Wram i Skåne hafva geologerne ej velat tillerkänna der befintliga stenkol något värde, samt då de till följe af de bevis derom, som Wallåkra stenkolsaktiebolags koluppföring lemnat, ej kunnat förneka detta värde, modifierat sitt yttrande att det ej utgör den rätta stenkolsformationen. Det är således ej genom geologerne, som de nu erkända lofvande stenkolsfyndigheterna blifvit bekanta, utan genom dels de undersökningar och borrhningar som genom inmutare, dels den kolbrytning, som af Wallåkra stenkolsbolag dessa 5 år verkställts. Inmutningsrätten har således visat sig gänelig äfven för upptäckandet och tillgodogörandet af stenkol. Den har sålunda upptäckt ovärdeliga skatter, hvilkas blottande möjligen fordrat sekler, om det varit inskränkt

endast åt jordegarnen. Jag kan ej fatta, att det læderar jordegarens rätt, då han kan betinga sig full ersättning för det intrång som inmutaren gör, helst för tillgodogörande af stenkol, som brytes 86 fot under jordens yta på en rymd af 100 tunnland, knappt fordras mer än $\frac{1}{4}$ tunnland ofvan jord till schaktöppning och nödiga byggnader. Samme aktade man från Halland har såsom skäl mot inmutningsrätten yttrat, att jordegare ej skulle våga bygga på sitt hus af fruktan för dess säkerhet, om inmutning göres nära intill. Då schakt ej får öppnas på mindre än 100 famnar från byggnad kan, med beräkning af $1\frac{1}{2}$ gång husets höjd från schaktöppning för dess säkerhet, ett hus byggas af $66\frac{2}{3}$ famn eller 200 alnar. Om en jordegare vill bygga höga hus, bör väl ej för en sådan önskan inmutningsrätten borttagas.

Min granne till venster har medgifvit att enskild rätt får ofta vika för allmänt väl: Föregående talare ha bevisat att jordegaren ingalunda är rättslös utan får full ersättning af inmutaren. Jag behöfver således ej bemöta dessa skälen mot Utskottets betänkande hvartill jag förordar bifall.

Om Kammaren beslutar en återremiss, vill jag icke sätta mig deremot, men får fästa uppmärksamheten derpå, att, såsom Lag-Utskottet jemväl omförmäler, frågan redan är dragen under Kongl. Maj:t, då ansökan om förändring blifvit till Kongl. Maj:t ingifven af Wallåkra stenkolsaktiebolag och Skånska stenkolsbolaget. En underdånig begäran hos Kongl. Maj:t om revision af grufvestadgan torde således vara öfverflödig.

Herr Reutersvärd: Under de senare åren har jag flera gånger varit betänkt att väcka motion om en allmän revision af grufvestadgan, hufvudsakligen i syfte, att den rätt, inmutare nu eger, måtte inskränkas; men då Riksdagen sednast 1867 uttalat sig för en utvidgning af inmutningsrätten, och jag visste, att det inom Riksdagen fanns högst få ledamöter, som förrän på den allrasednaste tiden haft olägenheter af den nuvarande grufvestadgan, har jag afhållit mig från att draga ärendet under Riksdagens behandling. Då emellertid frågan nu vunnit mera allmänt intresse, kan jag icke annat än biträda deras åsigt, som anse en revision af grufvestadgan vara särdeles önskvärd, dervid jag tillika måste påyrka, att denna revision måtte afse inskränkning i inmutarerätten för icke blott de utaf grefve Mörner i hans reservation omförmälta metaller, koppar, jern, zink och nickel, utan jemväl silfver och guld. Af egen erfarenhet kan jag vitsorda, att de olägenheter, som till följd af inmutarerätten drabba den, som på sina egor har en malmfyndighet, äro särdeles stora. Der ett malmstreck af större betydighet går fram, inträffar det nästan hvarje vecka, att mutsedlar presenteras, och att man tillspörjes om man vill deltaga i bearbetandet. Man har förut åtskilliga grufvor, tillräckliga för årsbehovvet, men nödgas nu, om man icke vill afstå från sin jordegarerätt, att deltaga i brytningen af de nya fyndigheterna, och på så vis kan man samtidigt få bearbeta 12 å 20 grufvor, oaktadt en eller ett par kunnat vara tillräckliga. Att detta högst betydligt måste fördyra tillverkningspriset, ligger i sakens natur.

En annan olägenhet, som jordegaren får vidkännas till följd af nuvarande bestämmelser, är den, att skogsmarken mångenstädes under grufveborrning blifvit så förstörd, att man knappast vågar släppa ut sina kreatur på bete. De som anställa skärpningarne hafva sig icke ålagdt att sopa rent efter sig, och jordegaren får icke ens fylla igen hålen, ty de skola stå öppna för den händelse någon annan vill söka malm derstädes. Man får icke taga bort stegar, pumpar och dylikt, utan skola dessa till efterkommandes fromma stå qvar och ruttna ned. Förhållandet är så orimligt, att det verkligen är underligt, att det kunnat få fortfara, och förklaringen ligger endast deri, att intresset hos representationen hittills varit så ringa i denna angelägenhet. Jag erinrar mig från ständsriksdagarne, hurusom jag i förening med en annan ledamot, som i dag icke är här närvarande, ville väcka motion i ämnet; men vi afstodo derifrån, emedan vi ansågo oss knappast kunna påräkna ett tiotal röster. Det är ledsamt för de skånska herrarne, att de varit utsatta för obehag i ifrågavarande hänseende; men måhända har sjelfva saken derpå vunnit, så att bergslagerna kunna hoppas på deras understöd för aflåtande af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om revision af grufvestadgan.

Jag anhåller om återremiss.

Herr Brun: Det är väl santt att inmutarerätten stundom kommer i kollision med den enskilda eganderätten, men jag håller före, att frågan om förstnämnda rätts bibehållande bör ses och bedömas företrädesvis ur större och allmän synpunkt, och icke från den inskränkta, de enskilda jordinnehafvarnes.

Lagstiftningen i förevarande ämne torde böra vara sådan, att den i möjligaste måtto främjar det allmänt nyttiga och varaktigt gagnande; att den tillgodoser riket i sin helhet samt ordnar förhållandena, icke blott med afseende på den nu lefvande generationen, utan äfven för kommande släkten.

Då ursprungligen landets innebyggare från nomadlivet öfvergingo till att blifva jordbrukare och af staten erhöilo, emot vissa skatteåtaganden, den jord åt sig upplåten, som de funno för odling tjenlig, så öfverlemnades, enligt hvad man i allmänhet anser, åt dem egentligen sjelfva jordytan, som för jordbruksnäringen var behöflig, men de mer eller mindre djupt i jordens innandöme fördolda skatter af mineralier, metaller eller kollager, som icke utgöra föremål för jordbruket, ingingo härvid icke i aftalet eller öfverlåtelsen, utan förblefvo fortfarande kronans eller statens tillhörigheter och förbehölls densamma att deröfver disponera. Allt sedermera har staten, i öfverensstämmelse med hvad som egt rum vid upplåtelse till enskilda af odlingsbar jord, öfverlåtitt mer eller mindre af sin rätt till mineralfynd åt de personer, som upptäckt och velat tillgodogöra desamma samt derföre till staten utgifva bevillning; och denna grundsats, som innehålles i vår gällande grufvestadga, synes vara fullkomligt riktig och böra fortfarande bibehållas.

Hvad rätt till anspråk kan väl också i sjelfva verket en jordbrukare ha på fyndigheter af metaller eller kollager, som möjligen

finnas under den jordyta, han brukar, fyndigheter, om hvilka han icke ens haft någon kännedom, till hvars bearbetande han icke anmält sig och till hvilka han icke fått någon upplåtelse af staten? Det vill synas vara fullkomligt riktigt att upptäckten och angifvandet, behörig öfverlåtelse från kronan, bearbetandet och utgifvandet af bevillning till staten äro de vilkor, som böra ligga till grund för de underjordiska fyndigheternas förvärfvande och egande. Upptäckten af malmer och fossilier må bero på slump eller vetenskaplig insigt eller på båda delarne: den är dock nödvändig, och det är af vigt att inmutarerätten bibehålles såsom en belöning för dylik upptäckt, emedan om denna borttages, skulle derigenom anledningen eller driffjeddern till eftersökandet och upptäckandet af de under jorden liggande skatterna i hög grad förminska och förlamas, till stor skada för bergsbruket och det allmänna.

För vårt land gifves det de största skäl att medelst en klok lagstiftning omhulda bergsbruket. Denna vårt lands andra näringsgren torde inom den skandinaviska halfön kunna räkna på en stor framtid. Må man ihågkomma att detta land, som, i förhållande till sitt nordliga läge, är framför andra länder gynnadt i klimatiskt hänseende, hyser talrika malmanledningar, och att särskilda förhoppningar på större samlingar af metaller kunna grundas på landets belägenhet nära under nordpolen, hvilken egenskap af pol måhända härrör af större samlingar af metaller, som härstädes äro lägrade och som gifva åt densamma dess elektromagnetiska karakter.

Man har nu också satt i fråga, att göra en undantagslagstiftning för stenkolsfynd; men då stenkol och metaller stå i det förhållande till hvarandra, att metallerna icke kunna framställas utan tillhjälp af kol, finner jag redan deruti en anledning till att enahanda föreskrifter böra gälla för upptäckt och tillgodogörande af stenkol, som för metallfyndigheterna. Då stenkolen derjemte hafva den stora betydelsen, att numera utgöra en nästan oundgänglig vara för flera och alldagliga behof och kunna till och med sägas vara ett bland de nödvändiga eller åtminstone betryggande vilkoren för vårt lands politiska sjelfständighet, så synes det vara nödvändigt, att lagstiftningen är sådan, att den uppmuntrar till upptäckande af stenkolslagren, att staten bibehåller sin dispositionsrätt öfver fyndigheterna och att deras tillgodogörande icke ställes beroende af de jordinnehafvare, under hvilkas mark fyndigheterna förekomma. Jag anser derföre att med afseende på stenkolsfynden samma lagstiftning bör ega rum, som för metallfyndigheterna.

Herr Tornerhjelm anmärkte, att upptäckten af stenkolen i Skåne icke är något nytt. Jag erkänner att detta till en del är sant; men jag tager mig friheten erinra om, att upptäckterna af malmfyndigheter på många ställen icke heller är något nytt. Den allmänna historien om grufvorna är nemligen den, att dessas fyndigheter varit länge kända, flera gånger arbetade och öfvergifna, ända till dess att slutligen gynnsammare förhållanden inträdde, bättre insigter och kraftigare åtgärder bringade dem under allvarligt arbete och till gagn. På samma sätt är förhållandet med stenkolsfyndigheterna; man har förut känt till dem, men ej arbetat dem.

Herr v. Möller yttrade, att man borde göra undantag för fyndigheter som förekomma under odlad jord. Men jag får dervid fästa uppmärksamhet på, att det är egentligen på sådana ställen, i jordbetäckta yngre formationer, som stenkolen förekomma; att söka dessa sistnämnde i urbergen vore fruktlöst. Man kan således icke hindra stenkols tillgodogörande under odlad jord, utan att på samma gång hindra och gå miste om för hela landet de stora fördelar, som stenkolsfynden kunna skänka.

På anförda grunder och utan att söka ingå uti specialiteter af hithörande lagstiftning, och då motionärens förslag går ut på borttagandet af inmutarerätten, får jag yrka på bifall till Lag-Utskottets gjorda hemställan.

Herr Tornerhjelm: Då jag här icke hört några anmärkningar framställas, hvilka böra kunna förhindra en återreniss, skulle jag icke ånyo begärt ordet, om icke ett yttrande af en ledamot af Lag-Utskottet dertill gifvit mig anledning. Han talade om hvad Kammaren förut i denna fråga beslutat och att Kammarens finkänslighet icke borde tillåta, att ett annat beslut nu fattades. Dervid är dock att märka, att det Lag-Utskottets betänkande, i anledning hvaraf Kammaren fattade sitt förra beslut, afgafs under helt andra förhållanden, emedan Lag-Utskottet då icke kunde tänka sig alla de orimligheter, till hvilka nu gällande stadganden kunde gifva anledning, ty det är först i anledning af stenkolspekulationerna, som dessa orimligheter kommit i dagen.

En ledamot af Lag-Utskottet, som tillika bekläder en domareplats, ansåg att undersökningarne efter stenkol, om de inneburo ingrepp i eganderätten, dock icke gifvit anledning till några egentliga olägenheter. Detta uttryck skulle jag hafva önskat att han icke begagnat, ty, då det är allmänt känt, att i detta hänseende ett verkligt tillstånd af rättslöshet för jordinnehafvare eger rum, är det ganska beklagligt att från en person, som just har till åliggande att upprätthålla rättvisan, höra ett sådant yttrande.

En talare har här framställt den satsen, att eganderätten skulle sträcka sig endast till jordytan, men icke till hvad som funnes under densamma. Denna sats anser jag icke förtjena något vidare afseende, ty den är fullkomligt ohållbar.

En talare, som motsatte sig hvarje förändring i nu gällande grufvestadga, yttrade att en kungsgård skördat ganska stor vinst deraf att inmutningar skett på dess egor, men dervid får jag anmärka att kungsgården icke haft någon fördel deraf, utan att vinsten blifvit arrendatorns. För öfrigt vill jag ytterligare iästa uppmärksamheten derpå, att, om inmutningarne få fortgå på sådant sätt som hittills egt rum, isynnerhet af det verksamma triumviratet i Skåne, kan föijden snart nog blifva den att, såsom en talare här yttrat, jordegaren icke får mycket kvar af sin egendom.

Jag yrkar återremiss i den syftning jag här uttalat.

Herr Hallenborg: Då diskussionen i detta ämne redan upptagit ganska lång tid, skulle jag icke hafva besvärat Kammaren med

något anförande, om jag icke ansåge att i en sak af så stor vigt som denna hvarje upplysning bör kunna lända till nytta.

En talare i min närhet anförde att man icke ännu haft någon olägenhet af nu gällande inmutningsrätt. Med anledning deraf tillåter jag mig att omtala ett förhållande, som inträffade för flera år sedan i den provins jag tillhör. På en af Skånes bästa egendomar hade förvaltaren upptäckt ett kritlager på ett af de bästa gårdarna och helt nära intill gårdens ladugårdsbyggnader. Då han någon tid derefter lemnade sin tjänst, inmutade han detta lager och etablerade under egarens ögon en fabrik, som i många afseenden lände denne till förfång, på samma gång de usla byggnaderna som i och för grufdriften uppförts åstadkom en stor vanprydnad för egendomens eljest prydliga utseende.

Vi veta alla hvilken svindel, som för närvarande råder med afseende å aktieteckningar i alla möjliga företag och, särdeles hvad stenkolen beträffar, har man nu blifvit så öfvertygad om de rikedomar, som derpå skola samlas, att man väntar deraf snart sagdt ett lika resultat, som då guldgrufvorna i Kalifornien upptäcktes. Det är derföre naturligt att en massa af spekulanter skola ströfva omkring i alla de orter, der stenkol är att söka och på grund af den lätthet, hvarmed mutsedlar kunna anskaffas, anställa undersökningar till stor olägenhet för jordegaren. En talare har redan fäst uppmärksamheten på alla de borrhningar, som komma att verkställas och alla olägenheter af deraf uppkommande borrhål, och jag är öfvertygad att dessa olägenheter skola blifva ändå mera kännbara i Skåne, hvars vestra och sydvestra delar sedan långliga tider ansetts vara rikt på stenkol.

En annan talare har sagt att olägenheterna icke skulle blifva så stora, ty dessa inmutare hafva icke medel att fortsätta rörelsen, men man kan vara fullt öfvertygad att, om upptäckterna äro fördelaktiga, komma nog kapitaler till grufdriften att i dessa goda penningtider anskaffas.

Man har fruktat att stora rikedomar, hvilka ligga förborgade i jordens innandöme, skola gå förlorade om denna lag ändras; äfven i det fallet är jag utan fruktan, ty jordegaren söker nog sjelf att taga reda på dessa skatter, och han är väl mera berättigad att tillgodogöra sig dem än fremmande, som endast på spekulation draga fram öfver land och rike. Jag vill gerna att bergsbruket skall uppmuntras och befrämjas, men vi få dock se till att våra lagar icke skrivas så, att jordbruk och bergsbruk, i stället för att hand i hand bidraga till landets förkofran, komma i lufven på hvarandra.

Jag kan icke neka mig det nöjet att besvara några ord, som fälldes af en ärad talare ifrån Kopparbergs län. Han sade nemligen att nu, sedan äfven Skåne kände olägenheterna af grufvestadgan, hoppades han att bergsbrukets intresse kunde blifva bevakadt, derigenom att äfven skåningarne skulle rösta för de nödiga ändringarne deruti. Oaktadt jag icke dertill erhållit uppdrag af mina provinskamrater, ber jag dock den ärade talaren vara förvissad derom, att, äfven om icke Skåne vore obehagligt berördt af denna stadga, skulle vi alla med nöje hafva bidragit till bergsbrukets gagn, lika-

som jag förklarar vår tacksamhet att af honom få understöd vid rättande af en olägenhet, *fastän* denna i så hög grad berör Skåne.

Jag yrkar återremiss.

Herr Nordström: Man hör ofta Sveriges två hufvudnäringar, jordbruk och bergsbruk, benämnas dess modernäringar, och det med skäl, ty båda äro lika viktiga för dess bestånd och framåtskridande, och svårt blefve måhända att utreda, hvilkendera mera bidragit till att höja dess kultur. Ett nödvändigt vilkor för hvarderas utveckling är dock, att ingendera må ega hindra den andras fortgång, och detta är möjligt endast derigenom, att bergsbrukets bedrifvande hvar helst inom riket utgör en kronans *regala rättighet*. Denna viktiga grundsats är i Sverige, likasom annorstädes, mycket gammal. Dess tillkomst tillskrifves det mycket omhandlade Helgeandsholms beslut af år 1285 från Magnus Ladulås' dagar; och ehuru den verkliga tillvaron af detta för landets materiela kultur äfven i andra afseenden så viktiga beslut i nyare tider blifvit bestridd, är det dock visst, att sjelfva grundsatsen redan tidigare i de germaniska staterna (se till exempel Sachsenspiegel) var erkänd och genom tyska Kejsaren Carl IV:s gyllene bulla erhöll ny bekräftelse. I Sverige har emellertid *bergsregalet* förnämligast blifvit begagnadt i nyssnämnda syftning, eller såsom en kronans höghetsrätt att bedrifva eller låta bedrifva bergsbruk, af hvilket sednare uppfinnarens rätt blef en naturlig följd, och i Kongl. Plakatet och Förordningen den 27 Augusti 1723 förekommer derom en särdeles viktig och upplysande förklaring af innehåll, att "med det ordet *regale* hädanefter ej annat förstås, än om någon antingen skulle fördölja eller nedertysta, eller ock ej vilja sådana för riket gagneliga metaller, mineralier och fossilier uppbringa och bearbeta, det Vi då, på det den rikedom och välsignelse, som Gud således i jorden nedlagt, ej må blifva onyttig der liggande, utan till landets och dess innebyggares fromma i dagen frambragt, förbehålle oss att genom vårt Bergs-kollegium privilegiera och upplåta sådana metall- och mineralstreck åt dem, som håg, lust och förmögenhet ega desamma vid sin rätta drift efter bergvis — — — uppehålla och fortsätta". Det är på denna uppfattning af bergsregalet, och dess användande, som uppfinnarens rätt mot jordegaren, — inmutningsrätten, rättigheten till utmål med hvad mera dermed sammanhänger, äro grundade, och som *väl städse måtte bibehållas*, om ej de metalliska och minerala skatter af flera slag, som jordens innandöme innesluter, skola, till skada för det hela, förblifva obegagnade, eller begagnade endast efter dens behag, som är egare till jorden och marken.

En annan är deremot frågan, huruvida jordegaren bör kunna åläggas att vidkännas detta intrång af främmande person i hans eganderätt, utan någon annan ersättning än den andel i bearbetningen af fyndigheterna och deraf härflytande vinst, som honom såsom jordegare är bredvid uppfinnare tillerkänd, och huruvida hvad derom nu är stadgad kan anses vara tillfyllestgörande, eller huruvida de former, under hvilka inmutning må annan än jordegare beviljas, behöfde förbättras och handhafvandet af dem förläggas i hand på män med större pröfningsförmåga, eller huruvida bland de nuvarande föremålen för inmut-

ning inskränkningar vore af behof påkallade. I de flesta europeiska stater, hos hvilka bergsbruk är hemmastadt och bergsregalet varit erkänt, har i alla omfördälda riktningar en revision af deras äldre bergsordningar blifvit inom de sednaste 25 åren företagen och dervid väsentliga modifikationer af de äldre grundsatserna till förmån för jordegaren medgifna, och i England, der bergsregalet (royalty) i äldre tider äfven allmänt erkändes, har, med undantag af guld och silfver samt bly- och tenngrufvorna i vissa delar af riket, inmutning för bearbetning af andra metaller och mineralier på annans mark blifvit gjord beroende af öfvenskommelse med jordegaren, af samma skäl, som ännu i dag i detta land motarbeta tillkomsten af en expropriationslag, utom i några få fall.

Till de fyndigheter, som föllo under bergsregalens bestämmelser, hörde från fornda tider alla slags ädla och oädla metaller, halfmetaller med deras malmarter, mineralier, fossilier, och saltarter; dock nämnas äfven *stenkol* redan i 1723 års ofvanåberopade förordning. Men huruvida med skäl är ett annat spörsmål, då en nyare tids vetenskap nu i dem vill se ett *vegetabiliskt ämne*, förkolnade skogar från en lång serie af årtusenden tillbaka, som under jordytan intaga långa sträckningar och för hvilkas uppbringande i dagen till allmän förbrukning andra och vida mer i jordegarens rätt och egendom ingripande utmål och anstalter fordras, än för uppfordringen af metaller, mineralier m. m.; och då det nu är just i våra dagar, som stenkolsfyndigheter i större mängd hos oss begynt visa sig, blir detta förhållande ett skäl mer att söka af våra grufvestadgar och öfriga, till ämnet hörande, bergsförfattningar tillvägbringa en revision, som redan af andra anledningar är af behofvet starkt påkallad, och bland hvilka särskildt framstår frågan om den ersättning, som borde jordegaren tillkomma, då han ej med uppfinnaren vill deltaga i bearbetningen.

Hvad vid en sådan revision ej heller borde förglömmas, är frågan om de vilkor, hvarunder det må tillåtas *utländing* att få *inmutning* och åtjunta alla deraf följande förmåner. Enligt två, ännu icke återkallade förordningar, nemligen "Kongl. Maj:ts privilegium för dem, som uppfinna metall- eller mineralstreck", daterad 3 November 1637 och Generalbergsprivilegium af 1649, böra utländingar, som här i landet vilja idka bergsbruk, sig härstädes nedsätta, bygga och bo. Detsamma innehåller förordningen den 27 Augusti 1723, men icke den sednast utfärdade grufvestadgan af år 1855, och ehuru sedermera i nu löpande April månad en förordning utkommit, som i vissa afseenden meddelar bestämmelser om *utländings* rätt i hvad angår grufbrytning, torde dock frågan tarfva en närmare utveckling och ytterligare reglering.

Efter mitt omdöme är en *grufstadga*, med hvad dit plägar hänföras, i alla afseenden af *civillags* natur, likasom lagarne om servitutsrätten. Det är eganderätten och inskränkningarne i dess utöfning och begagnande, de beröra, och således ett af de förnämsta föremålen för medborgarens enskilda rätt; hvadan en grufvestadga, om ock utgående från nu fastställda princip för bergsregalens utöfning, i sjelfva verket och effekten är en *civillag*. Jag förenar mig med dem, som yttrat sig för en revision af grufvestadgan.

Grefve Posse: Jag skulle icke hafva begärt ordet i denna fråga, om ej under diskussionen blifvit uttalade satser af den beskaffenhet, att de synas mig icke böra lemnas obesvarade. Hufvudsyftet af hvad som yttrats af dem, som yrkat bifall till Utskottets betänkande, synes mig kunna innefattas i den satsen, att de enskilde jordegarna borde gifva vika och åsidosätta sina enskilda intressen, gent emot den betydelsefulla fördel, som kunde anses ligga deri, att stora utländska kapitaler sökte sin väg hit, för bearbetandet af de betydande rikedomar, som gömmas under ytan af vårt land. Så åtminstone har jag uppfattat deras yttrande, som yrkat bifall till betänkandet. Jag tror dock, att desse Herrar gjort upp räkningen utan värden, och föreställer mig, att, om de omtalade stora kapitalerna inströmma, men sedermera deras egare finna, att eganderätten härstädes hvilade på lös grund, så skall inom kort denna stora smak att här placera sina penningar komma att förvandlas till osmak, men, — hvad värre är — jag fruktar, att, om ej denna rätt omhägnsas, skall landet i sin helhet blifva lidande, ty, enligt min tanke — och ingen torde förneka det — finnes i eganderättens helgd det palladium, utan hvars bevarande ingen utvecklad industri, ingen större kapitalbildning och intet högre framåtskridande kan ega rum. Sanningen af denna sats är lätt att inse äfven genom exempel. Vi behöfva blott vända oss till Grekland, Turkiet och Spanien. Huru ser der ut nu! Jag tror ej, att de stora naturliga fördelar af rikedomar, dessa länder ega, blifvit så särdeles mycket tillgodogjorda, och i detta första rummet därför att eganderätten der ej hålles i helgd. Kasta vi åter blicken till Holland, Skottland och flera andra af naturen vida mindre väl lottade länder, finna vi huru der ett sannt framåtskridande i alla riktningar fortgår. Jag skulle vilja säga, att vårt land hittills åtminstone varit ett land, der eganderätten hållits i största helgd, och jag tror att, om så får fortvara, skall detsamma komma att gå till mötes en stor och herrlig industriell framtid, utan att behöfva göra sig beroende af några genom lockbeten inkallade utländska bolag. Få vi vara i fred, tror jag, att vi kunna vara dessa bolag utan. Detta i afseende å eganderätten, som, enligt min tanke, är i stor fara och hotas, om nuvarande stadganden fortfara.

Jag kan nu ej underlåta att begagna ordet för att bemöta hvad en talare i min närhet nyss yttrade derom att jordegaren endast egde ytan af jorden, men ej hvad som funnes under denna yta. Det vore intressant, om talaren ville upplysa mig huru långt ned den ytan då kan anses sträcka sig. Om jag till exempel — hvilket jag ansett vara med min fördel förenligt — vill afluckra jorden, vet jag ej huru långt jag får gå ned i densamma, för att ej stöta på en egendom, som ej tillhör mig; måhända sträcker sig min eganderätt 8 tum men ej 14. Jag tror denna sats vara något vågad och skulle önska att få en specielare utredning af förhållandet.

En värd talare på östgöthabanken påstod, att jordegaren ej vore blottställd för några synnerliga förluster från dem, som å hans egendom gjorde inmutningar, emedan ingen kunde företaga sig sådant, om han ej egde stora kapitaler. Jag tror mig icke behöfva påpeka, huru lätt det ofta kan vara för hvem som helst, att genom framlägg-

gande af en lysande prospekt få ihop penningar till ett dylikt företag; så länge deltagarne tro på detsamma, då kunna väl tillgångar erbjuda sig, men då de måhända snart komme underfund med att företaget är misslyckadt, finnes ej en skilling vidare att tillgå. Jag tror, att äfven vid stora företag af dylik beskaffenhet det kan inträffa, att, då man kommer för att söka ut ersättning, finner man ingenting.

En annan ledamot af Kammaren har sagt, att i afseende å stenkol vore det ingen fara, emedan man visste hvar alla stenkolen i vårt land finnes. Lycklig den som det visste! han vore i sanning att gratulera. Jag tror dock, att de finnas på många håll i Sverige, och att således de öfverklagade förhållandena äfven kunna komma att blifva kännbara i andra trakter än Skåne, och att det ingalunda är omöjligt att äfven jordegare i andra provinser blifva blottställda för sådan undersökning på sin jord, som jag ej vill beteckna med dess rätta namn.

Jag förenar mig med Herr von Möller och yrkar återremiss i den siffring, han begärt.

Grefve Mörner, Oscar: Då jag är antecknad såsom reservant, anser jag mig böra yttra några ord, i synnerhet då åtskilliga satsar blifvit framställda, som jag icke kan gilla. Man har förmenat, att det vore en nationalförlust, om i jordens sköte dolda s. k. rikedomar icke skulle blifva upptäckta och tillgodogjorda, och jag vill icke bestrida, att det ur många synpunkter är nyttigt att dessa tillgångar blifva framskaffade, men icke beror deraf nationalvälmågan, ty grufvedriften skänker egentligen rikedom åt några få, hvaremot nationalvästånd är i allt högre grad förhanden, allt eftersom flere af landets innevånare hafva bergning eller åtminstone en dräglig tillvaro. Således kunna enorma fortynner finnas i ett land, utan att der ändå finnes nationalvälmåga, och tvärtom.

Då återstår att tillse, med hvad fog man inkräktar på den enskilde jordegarens rätt. Det har blifvit sagdt, att bergsbruket fordom var ett privilegium och ett regale, som konungamakten öfverlemnad åt jordegaren. Hvad angår förhållandet med dessa så kallade "höghetsrättigheter" med dermed sammanhängande servituter, så hafva de utbildat sig genom de maktspråk, som i mindre ordnade samhällen uttalas af den styrande, vare sig denne är en konung, eller en adels- eller prestkorporation, eller annan klass. För Sverige har detta förhållande visst icke varit fremmande, och under alla de slitningar om makten dem vår historia omvitnar, hafva de kämpande dock alla varit lika deruti, att den, som lyckats tillvinna sig herraväldet, alltid sökt göra detta så vidsträckt som möjligt, och ännu i denna stund har regeringen en lagstiftningsrätt inom det så kallade ekonomiska området af nästan despotisk och dertill vidtomfattande art. Att bergverk fordom förklarades för ett regale, var ett sådant maktens tilltag, som efterhand vunnit häfd och hvars behörighet, äfven om Helgeandsholms beslutet, denna "Palni Ericssons drömda undervisning" icke erkännes såsom någon gällande urkund, i alla fall numera vunnit den häfd, att jordegares klagan icke i rätts-

väg någonting deremot förmår. Men genom ändring af lag kan hvad som är ett missförhållande rättas.

En talare från Östergötland har anfört, att gamla grufvor uttömmas eller blifva djupa och svåra att bearbeta, och att det således vore af vigt att upptäckandet af nya grufvor på allt sätt befrämjades. Detta må vara, men med hvad rätt påyrkarmanne bergsbruksidkaren att njuta förmåner på andra jordegares bekostnad? Bruks- och bergshandteringen är numera fri; de band, som fordom fjettrade och inskränkt den äro bortfallna, men detsamma kan visst icke här i landet sägas om jordbruket, som måste vidkännas, icke endast skatter, utan hvad som är värre än dessa, servituter af mångahanda slag och ibland dem skyldigheten att tåla intrång genom inmutarerätten, som verkligen utgör ett privilegium för bergsbruket emot jordbruket. Och olägenheterna deraf äro ofta ej små: söndergräfdä och genom utmål styckade fält, förstörda vägar och ofta införda familjer af arbetare, i anseende till hvilka jordegaren sällan ser något spår af den nationalvälmåga, som grufvedriften förmenas skola så rikligen medföra.

Att upphäfvä inmutarerätten helt och hållet, torde dock icke nu låta sig göra, men att inskränka den synes billigt. Om, på sätt jag i min reservation antydt, endast några få mineralier kunna inmutas, samt derjemte stadgas, att inmutare bör betala en viss afgift till jordegaren, innan någon som helst verkan genom inmutningsrätten får ega rum, så torde måhända nog nu derigenom kunna vinnas. Att i fråga särskildt om stenkol, mycken inskränkning bör ske, är af föregående talare ådagalagdt, så att jag ej behöfver i någon bevisning derom ingå.

Jag instämmer i det yrkande Herr von Möller framställt.

Herr Trolle: Då jag begärt ordet, vill jag heit och hållet förbigå malmfyndigheterna, icke till följd af bristande intresse för sådana, ty jag kan icke förbise vigten af bergshandteringen för landet, men därför att jag är föga bekant med denna del af frågan. Jag ber endast att få yttra några ord beträffande de särskildta förhållanden, som uppstå i afseende å inmutningen af *stenkol*. Man har här uppfattat detta ingrepp i eganderätten mycket olika; en del har funnit det ganska ringa; en annan del åter har ansett jordegaren vara nästan rätslös. Det kan ligga någon öfverdrift i det sednare uttrycket; men jag skulle tro, att detsamma kommer det rätta ganska nära. Vi måste ihågkomma, att stenkol finnas på värderika inesor; och det inträffar då, att jordegaren icke är tillförsäkrad att få behålla mera af sin jord än några tunnland omkring sina hus, om han ock egde 10,000 tunnland. Det säges väl, att han skall få ersättning för sina förluster, men denna ersättning kan vara mycket svår att beräkna, ty man kan inmuta ett sådant fält, som egaren har afsett för en högst kostbar ladugårdsbyggnad, och man kan likaledes betaga honom all väsendtlig fördel af en sådan redan verkställd anläggning, ty inmutaren väljer egaren ohörda sina verkningsfält. Det kan sålunda uppstå så stora indirekta förluster för jordegaren, att man må väl kunna säga, att hans rätt är bra litet tillvaratagen; och därför är just en grundlig

omarbetning af grufvestadgan, särskildt angående stenkol, af högsta behof påkallad. Nu mera kan icke denna inmutningsrätt grundas på rättighet till premierna för uppfinning, ty i kända geologiska förhållanden gifves ledning nog för sökandet efter stenkol. Såsom grund för inmutningsrätten återstår således endast allmänhetens intresse i att få de värderika fyndigheterna bragta i dagen och tillgodogjorda, hvilket jordegaren möjligen kunde försumma. Mig synes dock, att allmänhetens bästa, likasom jordegarens fördel, äro bra litet tillgodosedda, då nemligen inmutaren endast behöfver använda 200 dagsverken om året för att för alltid utestänga jordegaren från ett måhända mera förmånligt begagnande af sin jord. Hvad kan inmutaren åstadkomma till allmänhetens gagn med dessa 200 dagsverken? Svaret kan bli: ingenting; ty om inmutaren sålunda tillgodoser något husbehof bränsle, så är dock allmänheten deraf ingalunda betjenad, men egaren har emellertid lidit ett kanske högst kämbart intrång i dispositionsrätten till sin jord. När förhållandet är sådant, synes det vara bra litet befogadt, att en hvar skall hafva rättighet att inmuta, ehuru han kanske mindre än jordegaren är i tillfälle att tillgodogöra sig, än mindre allmänheten, fyndigheten. Jag tror derföre, att jordegaren är i en otillbörligt blottställd ställning, helst föreskrifterna rörande de särskilda förhållanden, som förekomma vid sökande efter stenkol äro i hög grad ofullständiga. Så saknas helt och hållet föreskrift, om inmutaren eller jordegaren har rättighet att tillgodogöra sig de värderika ämnen, som i Skåne vanligen förekomma tillsammans med eller vaxelvis med stenkolslagren, t. ex. eldfast lera. Hvem har rätt till denna? Måhända jordegaren! men huru skall densamma tillgodokomma honom, som icke har tillträde till jorden? Endast derigenom att han inom en viss tidpunkt beslutar sig att ingå i bolag med inmutaren, hvilket åter kan vara ganska vådligt. Han måste derföre i allmänhet tråda tillbaka för inmutaren. När således denna rätt att inmuta gör ett så stort ingrepp i eganderätten, utan att i ringaste mån tillförsäkra landet om det dermed afsedda allmänna gagn, så förekommer det mig ock obilligt, att jordegaren för den jord han nödgas helt och hållet afstå icke tillerkännes högre ersättning än dess värde, oaktadt de indirekta förlusterna icke kunna fullt beräknas eller ersättas. Af dessa med flera skäl förenar jag mig med dem, som yrkat återremiss af frågan, med anhållan, hvad stenkol angår, att Lag-Utskottet måtte taga i betraktande alla dermed sammanhängande särskilda förhållanden, och derpå grunda ett förslag till underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, om åtgärders vidtagande, som kunna tillfredsställande skydda eganderätten.

Herr von Möller: Blott några få ord till bemötande af anmärkningar, riktade mot hvad jag förut anfört. Jag förbigår det missförstånd af mina ord, som en talare på elfsborgsbänken gjort. Den som åhört mitt anförande, torde finna, att jag icke yttrat något, som dertill kunnat föranleda. Hvad talaren yttrade, att Wallåkra bolag endast af utmalet uttagit hvad till skaktöppning m. m. behöfts, så hade det likväl varit berättigadt att dertill använda *hela* utmalet.

Den 36:te §:n stadgar: "För all den mark, som vid utmålsanlägg-

ning grufvegaren till begagnande anvisas och tilldelas, skall han gifva ersättning och vare derjemte skyldig att ensam hålla den stängsel deromkring, som nödig är; dock må vid grufvor, som under jord bearbetas, grufvegaren själf bestämma, huru stort utrymme af det tilldelta utmålet han ofvan jord för sitt arbete tarfvar, och ersättningen derefter lämpas. Har jordegaren för större eller mindre andel i grufföretaget ingått, åtnjute han ej heller större ersättning för utmålet, än i förhållande till öfrige andelar“. Om han tarfvar 25 tunnland för att lägga upp stenkol och bygga hus m. m., har han rättighet dertill samt dessutom för väg till utmålet.

Vidare har talaren sagt, att han enligt öfverenskommelse med fideikommissarien på Bosarp erlade 5 öre per tunna stenkol för rättigheten att företaga grufarbeten å hans jord; och äfven detta visar, att, om inmutarerätten för stenkol upphäfdes i Skåne, något hinder från jordegarnes sida icke skulle möta att, i likhet med fideikommissarien på Bosarp, ingå öfverenskommelse med grufbolag att på deras mark upptaga stenkol mot en godtgörelse af 5 å 10 öre per tunna.

En annan talare har yttrat, att man icke hade något skydd, att, såsom han uttryckte sig, de, som verkställt skärpningar, "sopade igen spåren efter sig“. Deri har han onekligen rätt. Sådan lagstiftningen nu är, talas väl om, att det derföre skall ställas säkerhet; men icke om huru detta skall ske. Utländska lagar föreskrifva kontant borgen eller pant, för detta intrång; och den sachsiska lagen stadgar jemväl, att inmutaren derför skall ställa t. o. m. 100 preussiska thaler i pant hos bergsstyrelsen, som, i händelse skärparen icke "sopar igen spåren“, låter verkställa detta. Under sådana förhållanden kan det väl ej nekas, att vår grufvestadga behöfver en revision; och hvad beträffar en talares yttrande, att han ansåg det vara för tidigt att tala om inmutarerättens borttagande för stenkol, fruktar jag, att, om man dermed dröjer, om man sammanknyter detta beslut med en omarbetning af grufvestadgan, det måhända blir för sent och kanske hela Skånes jord dessförinnan öfvergått i inmutarnes ego.

Herr Troilius: Då ingen här satt i fråga, att, såsom motionären i ämnet, Herr Grill, föreslagit, den så kallade inmutarerätten i sin helhet skulle upphävas, är det öfverflödigt, att jag här ingår i en närmare pröfning af detta ämne, utan inskränker jag mig endast att yttra, det min öfvertygelse är, att ett upphäfvande af denna rätt i sin helhet vore att undergräfvå bergshandteringens framtida utveckling i vårt land. Aldrarest skulle en sådan lagstifningsåtgärd vara olämplig i nuvarande tid, då en stegrad konkurrens gör det allt mera nödvändigt att sammanslå de skiljda verkstäderna till stora industriela inrättningar, och således själfva förädlingen af malmen mera sällan än förr kan anställas i grannskapet af malmtillgångarne. Just under en tid som den nuvarande, då man allt mer och mer skiljer bergverksindustrien från jordbruket, med hvilket sednare den förra hitintills varit på det närmaste förknippad, till någon del till följd af landets naturförhållanden, men ännu mera genom den äldre bergverkslagstiftningen, tror jag det vara aldå olämpligast att upp-

häfva inmutningsrätten, och att sådant skulle komma att medföra betydande skada för bergverkshandteringen, som alltid skall blifva en bland våra aldravigtigaste näringsgrenar.

Förhållandena i afseende å stenkolslagren, hvilka nu blifvit upptäckta och som synas vara af stor betydelse, äro deremot helt och hållet säregna, och, om jag ej kan instämma med dem, som yrka inmutningsrättens fullständiga upphäfvande i afseende å dessa lager, vill jag dock gerna medgifva, att de förekomma under så olika förhållanden, att en särskild lagstiftning i afseende å dem torde vara af behovet påkallad. Sedan genom 1855 års förordning inmutare-rätten till kalksten, sandsten m. m. blifvit borttagen, hafva vi bland de ämnen, som återstå såsom föremål för inmutning, intet annat än stenkol, hvilket förekommer i lager, sträckande sig under vidsträckt odlade bygder och intagande såsom det vill synas ett läge som föga afviker från horisontalplanet. Redan detta gör, att gällande lagstiftning rörande utmål ej passar in med afseende å dem, enär de bestämmelser, som der innehållas, äro afsedda för helt andra geologiska formationer. Grufvestadgan föreskrifver till exempel att utmål skola på djupet följa lagrens stupning, så att utmålsgränserna på hvilket djup som helst räknas lika långt från lagrets öfre och undre sidor som de blifvit utsatta der lagret utgår i dagen eller vid jordytan. Detta stadgande kan med skäl ifrågasättas, huruvida det kan vara tillämpligt på stenkol. Efter orden taget, skulle nemligen en inmutare, som hade erhållit rättighet att bearbeta en fyndighet från dagen, hafva rätt att följa denna under jorden så långt samma lager fortsattes på djupet, och der flere öfver hvarandra liggande lager förekomma, tillhörande särskilda inmutare, ganska betänkliga svårigheter uppkomma att skilja emellan dessa rättigheter. Jag anser derföre af detta och flera skäl att inmutning och utmål för stenkol bör i många fall blifva föremål för särskild lagstiftning.

För öfrigt hafva här så många anmärkningar blifvit gjorda, de flesta ganska grundade mot åtskilliga stadganden i nuvarande gruf-lag, att jag ej kan annat än föreställa mig, att en revision, äfven utan Riksdagens beslut, skall af regeringen komma att företagas. En af de viktigaste fordringar, man har att ställa på en dylik stadga, är att derigenom full garanti beredes jordegaren, att erhålla godtgörelse för den skada och det intrång, som genom grufarbetet kan förorsakas på hans mark och att bibehållandet af de rättigheter, som genom inmutning förvärfvas, göres mera beroende af ett verkligt och fortsatt bearbetande af fyndigheten, än som nu är förhållandet. Det är visserligen svårt att skriva lagar, som ej kunna eluderas, men utan tvifvel kunna de redigeras så, att sådant må säkrare förekommas, än som skett genom nu gällande grufvestadga.

Af dessa skäl instämmer jag i den här uttalade önskan, att frågan måtte återremitteras i syftning att erhålla ett förslag till underdånig skrifvelse, afseende en revision af grufstadgan i dess helhet, men hvilande på bibehållandet af rättigheten till inmutning såsom grundprincip.

Herr Ekman, Carl: Jag förstår, att Herrarne, efter denna

långvariga diskussion, kunna vara otålige och önska ett snart slut på densamma, men jag tror frågan vara synnerligen viktig och kan därför ej afstå från ordet.

Då nästan alla talare, som hittills yttrat sig, yrkat återremiss, så tager jag, för min del, för gifvet att en sådan blir af Kammaren beslutad. Till hvad resultat detta kan leda har jag dock icke klart för mig, då denna remiss yrkats på olika skäl af nästan hvar och en, som yttrat sig. Äfven under antagande, att Andra Kammaren också skulle besluta en återremiss, synes det mig vara tvifvelaktigt, huruvida det skulle kunna blifva möjligt att förena meningarne om en skrifvelse. Men skulle icke en skrifvelse komma till stånd, tror jag dock, att den diskussion, som här förts, kan vara af stort gagn, och det är därför jag önskar tillägga några ord.

Äfven om Riksdagen ej skulle komma att begära en revision af stadgan, synes det mig sannolikt, att, då det ej kan vara för Kongl. Maj:t främmande, att stora betänkligheter uttalats inom Riksdagen mot nuvarande stadga, Kongl. Maj:t tager initiativ i frågan, och att han antingen — såsom tillförene skett — på grund af sin ekonomiska lagstiftningsrätt skall vidtaga erforderliga förändringar i grufvestadgan, eller ock för en kommande Riksdag framlägga ett förslag till en sådan förändrad grufvestadga, som kan anses vara af behofvet påkallad. Det är därför af vigt att ännu ytterligare diskutera denna fråga. Här har blifvit mycket taladt om, huruledes jordegarens rätt på ett betänkligt sätt är hotad genom de bestämmelser, som finnas i nuvarande grufvestadga. Enligt min tanke är det blott en af de föregående talare, som uppträd, hvilken har ställt frågan på sin rätta punkt och utgått från den grundsats, som genomgår hela grufvestadgan, nemligen att det till landets nytta bör tillses, att de malmer, som med fördel kunna bearbetas, ej skola, till följd af några obehöriga hinder af jordegaren, blifva liggande ofruktbara, men att tillika den princip, som också genomgår stadgan, eller att, då dessa malmfyndigheter tillgodogöras, jordegaren därför skall hafva full ersättning, måtte hållas i helgd. Jag tror, för min del, att de bestämmelser, som finnas gifna i nuvarande grufvestadga i afseende å den ersättning, som skall jordegaren tillkomma, då en malmfyndighet bearbetas, äro sådana att de kunna försäkra honom om en fullt nöjaktig sådan, såvida de gifna bestämmelserna behörigen iakttagas, isynnerhet då i betraktande tages att han eger hälften i malmfyndigheten och kan tillgodogöra sig den, antingen genom att sjelf deltaga uti bearbetningen deraf, eller genom att öfverlåta denna sin rättighet till annan person. Men jag har dock, för min del, ej något emot att, om så allmänt önskas, andra grunder för ersättnings utgörande än de nuvarande bestämmas. Måhända skulle det vara skäl att taga i öfvervägande, huruvida ej, lika som i England, någon viss ständigt afgift för brytningen borde erläggas till jordegaren. Må det nu emellertid tillåtas mig att äfven kasta en blick, på hvilka hinder en *jordegare* kan lägga för inmutare att tillgodogöra sig en malmfyndighet.

Jag skulle kunna uppräknas mångfaldiga exempel på huru det tillgått, när en jordegare har sig bekant, att på hans egor finnas malmfyndigheter, hvilka han ej har intresse att sjelf bearbeta och

hvars tillgodogörande han, med stöd af stadgan, vill, till skada för staten, omöjliggöra för inmutare. Det behöfves blott att i närheten af fyndigheten finnes ett hus, han låter därför nära derintill uppföra en byggnad för ett par hundra riksdaler, och genom uppförandet af denna stuga sätter han inmutare ur stånd att tillgodogöra sig malm-tillgången. Eller ock kan jordegaren sjelf inmuta malmfyndigheten och för att bevara eganderätten till densamma, behöfver han blott spränga några kubikfot berg om året, något som, med användande af dynamit, är en affär på endast några riksdaler. Den garanti, man velat i grufvestadgan inlägga mot att jordegare skulle kunna förhindra tillgodogörandet af värderika malmer, synes mig alltså ingalunda vara nöjaktig, och betager icke jordegaren möjligheten att, utan gagn hvarken för sig sjelf eller för staten, utesluta inmutare från bearbetandet af värdefulla malmfyndigheter. Det är, enligt min tanke, en väsentlig brist i nu gällande grufvestadga, att icke en ovilkorlig skyldighet är pålagd grufvegaren, att för bibehållandet af en malmfyndighet belägga densamma med tillräcklig grufdrift, så att ändamålet, att den befintliga malmtillgången tillgodogöres, verkligen må vinnas.

Vidare har man talat om den våda för jordegaren, som ligger i att anspråk på allt större och större utmål framställas. Om grunden, efter hvilken en jordegare kan fordra och skall erhålla ersättning för den jord, som ligger inom ett utmål, blir sådan, att han verkligen erhåller all den ersättning, som för denna jords afstående bör honom skäligen tillkomma, så kan jag ej se annat, än att ju ett större utmål blifver för jordegaren mera tryggande än ett mindre, enär större kapitaler då fordras för den som vill bearbeta ett grufvefält, och personer utan tillgångar icke kunna uppträda som inmutare och genom grufvearbete förorsaka jordegare obehag. I följd häraf skulle utan tvifvel i allmänhet komma att bildas kapitalstarka bolag, och då kan jordegaren lättare få sina ersättningsanspråk tillfredsställda, och jag anser sålunda, att ett ökad skydd beredes jordegaren, om utmålet är stort än om det är litet.

Här har blifvit taladt om de olägenheter, som uppkommit för jordegare derigenom att grufarbeten öfvergifvas och grufhålerna lemnas öppna, hvarföre han ej ens kan våga släppa sina kreatur på af dylika hål uppfyllda betesmarker. Jag tror visserligen, att sådana olägenheter kunna förekomma, men jag har på denna anmärkning ej annat att svara, än att den jordegare, som ej sett sig bättre för, må skylla sig sjelf. Han har rätt att fordra af en inmutare, att denne skall ersätta all den skada, som kan honom tillfogas. Har han försummat detta, är det hans fel och ej stadgans. Jag har endast velat yttra dessa ord till hvad jag förut sagt, emedan jag tror, att det ligger ej så liten vikt uppå att tillse, det äfven jordegaren må blifva förhindrad att kunna, såsom nu ofta sker, omöjliggöra brytningen af malmfyndigheter, som finnas på hans egor, och hvilkas tillgodogörande jag vågar anse vara en stor vinst för landet, trots min värde grannes yttrande, att han ej kunde fatta, huruledes landet genom sådant skulle blifva riktadt.

Herr

Herr von Sydow: Jag anhåller endast att få yttra några få ord. Jag har af en talare från Malmöhus län blifvit beskyllad för att i mitt föregående anförande hafva yttrat en sats, hvars vådlighet ingen heldre än jag erkänner. Jag skulle nemligen, enligt hans påstående, hafva yttrat, att ingrepp i eganderätten var en liten olägenhet, å hvilken man ej behöfde fästa så särdeles stor uppmärksamhet. Den värde talaren har antingen ej rätt hört hvad jag sagt eller ock helt och hållet missuppfattat mig. Jag erinrar mig nu ej verba formalia, men hvad jag bestämdt minnes är, att syftet i mitt yttrande gick ut derpå att, så vidt till min kunskap kommit, hade ej några sådana olägenheter uppstått af inmutningen och bearbetningen af stenkolsfälten i Skåne, att jag deraf föranledts att tillstyrka ett obetingadt upphäfvande af inmutarerätten. Jag tillade derjemte, att jag icke har den sakkännedom, att jag kan fälla ett bestämdt omdöme i afseende å olägenheterna å den ena sidan, och de öfvervägande fördelarne å den andra. Jag tror, att meningen af mina ord var fullt tydlig för en hvar, som icke med afsigt velat missytta dem.

Herr Reutersvärd: Jag ber om ursäkt att jag nu, efter den långa diskussion, som här försiggått, uppträder, men jag skall dock ej länge upptaga Kammararens tid. Jag önskade endast att yttra några ord till bemötande af åtskilliga utaf Herr Ekman gjorda påståenden.

Han började sitt anförande med att yttra, att han ej visste, huru Lag-Utskottet, för den händelse frågan blefve dit återremitterad, skulle kunna ur den diskussion, som här egt rum, finna någon ledning för behandlingen af frågan, enär, enligt hans uppfattning, hvar och en af de talare, som yttrat sig för återremiss, grundat sina yrkanden på helt och hållet olika motiver. Jag kan icke dela denna hans uppfattning af den här försiggångna diskussionen, ty, enligt min åsigt, hafva nästan samtliga yrkandena på återremiss gjorts i syftning att åstadkomma en inskränkning i inmutningsrätten, hvadan alltså, enligt mitt förmenande, en bestämd anvisning blifvit Utskottet gifven angående den riktning, i hvilken Kammararen önskade den ifrågasatta skrifvelsen affattad. Vidare har Herr von Möller yttrat, att en bättre garanti än den, som enligt nuvarande lag erbjödes, borde beredas jordegaren för utfäendet af full ersättning i och för det intrång och den skada, som inmutaren kunde förorsaka honom, samt angifvit, att dessa förhållanden borde så ordnas, att jordegaren i alla händelser, utan att behöfva lagsöka, kunde komma i besittning af sin fordran. En åsigt, hvars rättmätighet ingen torde kunna förneka, enär hvar och en, som känner, huru beskaffade dessa inmutare i allmänhet äro, säkerligen inser, huruledes ingenting är att vinna genom att lagsöka dessa personer, som oftast äro föga annat än lösdriifvare.

Herr Ekman sade vidare, att jordegaren, för att trygga sig för att icke blifva kringskuren af dessa inmutare, endast behöfde uppföra byggnader i närheten af de å hans egor befintliga malmyndigheter. Det kunde blifva ett ganska dyrt sätt att skydda sig, om

egendomen vore stor och malmfyndigheter flerstädes å densamma förekomme. Billigare vore väl då, att, såsom talaren äfven antydde, sjelf låta inmuta fyndigheterna och att, för bevarandet af den förvärfvade inmutningsrätten, använda vissa dagsverken, för att årligen spränga det i förordningen bestämda antalet kubikfot berg. Men jag frågar: hvad har staten för nytta deraf, att enskilde göra sådana uppoffringar, för att vårda sin rätt? Kan det ligga i statens välförstådda intresse att försvåra för jordegaren, att begagna den egendom han eger? Kan en lag, som leder till sådant vara rättvis? Det torde väl få anses orimligt, att, såsom nu tillgår, personer tillåtas — utan att expropriation eger rum — slå sig ned på mina egor, hvar som helst mäta upp ett halft tunnland och tilllegna sig det, mot förbindelse, visserligen till full ersättning, men kanske utan att tänka på att fullgöra denna förbindelse. Sedermera öfvergifva de platsen, och jag lemnas med lagen i hand att söka ut min rätt till skadeersättning. Men hvar finnes gäldenären och, om han kommer till rätta, hurudana äro utsigterna att erhålla betalningen? Kan en lag, som leder till sådana följder, sägas trygga eganderätten? Sannerligen icke!

Jemte det jag velat yttra dessa ord, vågar jag anhålla om återremiss.

Herr von Möller: I det yttrande, som Herr Ekman nyss afgaf, uttalade han en farhåga att, om ett skrifvelseförslag i den riktning, som af åtskilliga talare här angifvits, skulle af Lag-Utskottet formuleras och sedermera vinna Riksdagens godkännande, sådant skulle helt och hållet kunna motverka sökandet efter malmfyndigheter och lända till väsendtlig mehn för vår bruksrörelse. Han ville betona vigten af att bevara *inmutarnes* rätt, och han sökte genom exempel ådagalägga, att, genom den nu gällande lagens bestämmelser, *jordegaren* ej vore satt ur tillfälle att skydda sig mot obehörigt intrång af dessa inmutare. Han framdrog såsom exempel, för att visa riktigheten af det sistnämnda påståendet, huruledes jordegaren kunde, genom uppförandet af en stuga, hindra att inom ett visst afstånd från densamma inmutning egde rum. Ja, jordegaren behöfver, enligt nu gällande grufstadga, ingalunda ådraga sig så stora omkostnader som de, hvilka äro förenade med sådana byggnaders uppförande, han kan skydda sig för vida billigare pris, han behöfver endast till bergmästaren erlægga 1 R:dr 50 öre, för att inmuta 25 tunnland. Kostnaden för att freda 500 tunnland inegor blir sålunda en obetydlig het. Men det är *just detta*, som Herr Ekman anført, just detta att jordegaren behöfver på så sätt trygga sig, som är det mest talande skälet för att grufvestadgan erfordrar en förändrad redaktion. Och denna förändring bör ske så, att, på samma gång trygghet beredes jordegaren, ej några särskilda olägenheter tillskyndas dem, som komma i besittning af malmfyndigheter. Ett sådant resultat föreställer jag mig kunna härflyta från ett stadgande, hvarigenom tiden, för hvilken inmutningsrätten gäller, blefve inskränkt. Exempel från andra länder visa, att en sådan rätt der endast gäller ett år och på sin höjd får förlängas derutöfver sex månader. Om inmutaren icke

inom denna tid fullgjort sitt, enligt lag bestämda, åliggande, så går han förlustig sin rätt. Andra länders lagstiftning visar än flera sätt att trygga både jordbrukarens och grufvegarens rätt, och jag anser, att vi böra söka tillgodogöra oss det som af dessa stadganden kan vara tillämpligt på våra förhållanden. Jag kan ej annat än vidblifva mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande utlåtandet och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades talrika och starka nej jemte några ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med talrika och starka ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 20 April 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades protokollet för den 10 dennes e. m.

Upplästes ett af Herr Munthe ingifvet memorial af följande lydelse:

Härmed får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdags-göromålen under en tid af fjorton dagar, att räknas från den 28 innevarande månad.

Denna anhållan bifölls.

Anmälades och bordlades från nedannämnda Utskott inkomna betänkanden och memorial, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 61, med anledning af Kamrarnes olika beslut rörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 53, i fråga om pension för Telegraf-intendenten. Majoren A. L. Fahnehjelm:

Bevillnings-Utskottet:

N:o 13, i anledning af framställda förslag om ändringar i författningarne angående villkoren för tillverkning och försäljning af bränvin;

N:o 14, dels i anledning af Kamrarnes såväl stridiga beslut som återremiss i vissa delar af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 9, angående tullbevillningen, dels med förslag till åtskilliga ännu icke afgjorda tullbestämmelser för vissa artiklar;

N:o 15, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes stridiga beslut i viss del af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 10, angående postväsendet.

Första Kammarens Tillfälliga Utskott:

N:o 8, rörande Herr Pehr Nilssons motion N:o 116, om rättighet för landstingen att uppsätta förslag för förordnandet af folkskoleinspektörer inom de särskilda länen.

Föredrogos och bifollos Lag-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 29, i anledning af väckt motion om en lagbestämmelse i syfte att Kongl. förklaringen angående klander af annans åtkomst till fast egendom den 14 Maj 1805 ej måtte ega tillämplighet å de rättsförhållanden, hvilka uppkommit innan denna författning blef till erteltnad kungjord; och

N:o 30, i anledning af väckt motion om förändrade föreskrifter i afseende på sättet att använda afkastningen af öfverflödig skog å ecklesiastika boställen.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 13 och 15 dennes bordlagda betänkande N:o 7, i anledning af Herr Ola Andersons motion N:o 38, om utarbetande af fullständig förteckning öfver alla nu gällande lagar och författningar m. m.

Herr Rydqvist: Af nu föreliggande betänkande inhemtas att, med anledning af motion, väckt af Herr Ola Andersson, Andra Kammararen beslutat, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla: 1:o att Kongl. Maj:t täcktes förordna om utarbetande under offentlig tillsyn af en fullständig samling af alla nu gällande lagar och författningar; samt 2:o att Kongl. Maj:t måtte lemna föreskrift derom, att register öfver alla under året upphäfdade och tillkomna lagrum och författningar i slutet af hvarje års författningssamling intages. Första Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1 har i nu föredragna betänkande, utan att angifva några motiver dertill, helt enkelt förbigått eller alls icke omnämnt den del af Andra Kammararens beslut i första momentet, som gäller utgifvandet af en fullständig samling af alla nu gällande lagar, hvarmed, efter all sannolikhet, menats: en fortsättning af de åren 1807, 1819 och 1831 utgifna samlingar af författningar och stadgar, hvilka ändra eller förklara sjelfva lagen m. m. Likaledes har Första Kammarens Utskott icke tagit i öfvervägande sednare momentet i Andra Kammararens beslut, hvaremot Utskottet synes hafva fäst utmärksamhet vid öfriga delar af första momentet. Jag får likväl för min del bekänna, att, då jag jemför Utskottets motiv pag. 4 med det föreslagna beslutet, är jag villrådig, huru jag skall tolka Utskottets hemställan i detta hänseende. Efter min uppfattning deraf föreslår Utskottet, att i stället för tillsättande, såsom hittills skett, af särskilda författningskommis-

sioner eller komitéer, skulle nu Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhålla, att i hvarje departement departementschefen måtte utse en lagkunnig person, hvilken skulle samla och utgifva de författningar, som kunde komma i fråga att tillämpas i departementet, äfvensom att, hvad anginge sådana departement, såsom t. ex. civil-, finans- och ecklesiastik-, under hvilka en mängd olikartade ärenden förekomma till handläggning, flere personer skulle erhålla detta uppdrag, en för hvarje fack, hvarefter den eller de lagkunnige personerna skulle utarbetea sjelfva samlingarne, men departementschefen uppdraga åt sin expeditiöschef, byråchef eller annan person, att granska dessa författningssamlingar. Så har jag uppfattat meningen med detta förslag.

Jag vill nu till en början ej fästa så särdeles stor vikt vid det i min tanke mindre lämpliga deruti, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om utseende af så och så kvalificerade personer, vare sig lagkunnige eller icke lagkunnige, att fullgöra det i fråga ställda uppdraget, ehuru förslaget i detta hänseende synes mig ingripa nog mycket i regeringens makt. Ej heller vill jag fästa någon särskild uppmärksamhet dervid, att desse särskilde, lagkunnige och icke lagkunnige personer skulle, efter hvad det vill synas mig, komma i en besynnerlig ställning till hvarandra, såsom ej medarbetande, utan den ene subordinerande den andre. Jag vill, som sagdt, ej fästa särdeles mycket uppmärksamhet vid dessa omständigheter. Hvad åter sjelfva saken vidkommer, så är det onekligt, att den är af en utomordentligt stor vikt. Det kan ej beräknas i värde, åtminstone ej i penningvärde, den vinsten att få en samling af alla nu gällande författningar i de så kallade ekonomiska målen, d. v. s. sådana som omtalas i 89 § Regeringsformen. Det vore för alla embetsmän och för en hvar, som har någon befattning med det allmänna, af oberäkneligt stor vikt, att få på ett ställe samlade de författningar, som nu finnas på många spridda håll, och hvaraf en del äro sekelgamla; men dervid möta, efter mitt förmenande, så stora, att icke rent ut säga oöfvervinneliga, hinder, att man väl bör betänka sig, innan man går in till Kongl. Maj:t med en så beskaffad framställning, som den af Utskottet föreslagna. Förhållandet är nemligen, som litet hvar torde veta. isynnerhe embets- och tjänstemän, att sedan lång tid tillbaka (jag kan ej säga när det började, men nog har det varit så under hela min långa tjänstetid), och ännu dagligen ekonomiska författningar utkomma, alldeles nya sådana, hvilka i alla väsentliga delar upphäfvit hvad förut varit stadgadt, utan att dock klart utsäga, hvilka de gamla författningar äro, som sålunda upphört att vidare vara i gällande kraft. Jag har tagit i högen, som man brukar säga, och vill nu framdraga några få exempel på, huru det tillgått och ännu tillgår i detta afseende. 1858 års konsulsstadga upphäfd 1830 års, men icke åtskilliga stadganden sedan äldre tider, hvilka gällde till dess 1864 års sjölag utkom. I ingressen till sjölagen upphäfdes den gamla af 1667 äfvensom försäkrings- och hafveristadgan af 1750 samt "dithörande och ej här nedan undantagna föreskrifter". Jag vädjar nu till en hvar, hur klok man blir på sådana bestämmelser. Vidare torde man kunna fråga: Är någon del af 1770 års hall-

ordning ännu gällande och hvilken? Jag vågar på denna fråga hvarken svara ja eller nej, men hvad jag vet är, att denna, i dess mest väsendtliga bestämmelser, uttryckligen upphäfdas författning innehåller åtskilliga, ganska viktiga stadganden, såsom till exempel om förslag för fabriker och manufakturer, hvilka frågor för närvarande äro i ett så kaotiskt tillstånd, att jag trotsar någon finna tre domstolar i Sverige, hvilka hysa samma åsigt om hvad som i dessa frågor är gällande lag, och hvad som ej är det. Ytterligare må anföras, att genom 1864 års förordning om utvidgad näringsfrihet upphäfdes åtskilliga uppgifna stadganden i handelsbalken, jemte fabriks- och handtverksförordningar af 1846 med deri sedermera gjorda ändringar eller tillägg, äfvensom i öfrigt de allmänna påbud, stadganden och förklaringar, *hvilka stå i strid med förevarande nådiga förordning* eller innefatta bestämmelser om särskild handelsrätt för innebyggarna i vissa delar af landet. Hvilka äro nu de förklaringar, som *stå i strid* med denna författning?

Jag har med dessa få exempel velat visa, huru svårt, ja gränsande till det omöjliga, det skulle blifva äfven för personer, som voro hemmastadde i detta ämne, att på sitt ansvar göra en samling af de ekonomiska författningar, som nu må anses vara gällande. Men om en dylik samling ej är fullt tillförlitlig, så är det klart, att den lätt kan blifva mera vilseledande, än upplysande och vägledande för dem som behöfva anlita den. Slutligen är det allmänt känt, att de lagstiftande makterna under tidens lopp vid mer än ett tillfälle fästat uppmärksamheten vid vigten och nödvändigheten att kunna åstadkomma en så beskaffad samling, hvarom nu här är fråga. Den sednaste åtgärd i detta hänseende, som egt rum, var, då Rikets Ständer i underdånig skrifvelse af den 28 Februari 1857 anmälde, att de ansett "en ändamålsenlig samling af de intill närvarande tid utkom *ännu gällande* administrativa, kamerala och ekonomiska författningar och stadgar vara af behöfvat högeligen påkalladt", och därför anhöllo, att Kongl. Maj:t måtte utse skickliga personer, som skulle "utarbeta och till allmän kännedom sprida ett i möjligaste måtto fullständigt sammandrag af sådane gällande författningar, hvilka afse berörda delar af statsförvaltningen". Med anledning af denna Riksens Ständers underdåniga skrifvelse tillsatte Kongl. Maj:t den 1 Oktober 1858 en författningskommission, som fick i uppdrag att verkställa hvad Riksens Ständer begärt och dessutom ännu något mera, som dock, efter hvad jag vet, ej gaf anledning till någon tidsutdrägt. Straxt efter det Kongl. Maj:t förordnat om denna kommission, trädde densamma i verksamhet och fortfor dermed i 10 år, eller till dess den af Kongl. Maj:t blef upplöst i slutet af 1868. Kort efter det kommissionen hade fått sitt uppdrag anhöllo den hos Kongl. Maj:t om tillåtelse att i första rummet till handläggning få företaga de delar af arbetet, som angå finansverket och näringsväsendet. Kongl. Maj:t biföll denna anhållan och arbetet gick derefter i den riktningen. Första delens första häfte utkom 1866 och innehöll 671 pagina i stor quart, hvar efter andra häftet utgafs i slutet af 1868, då komitén upplöstes. Och begge häftena innehöllo 1,480 sidor. Af detta sammandrag var afsett, att första delen skulle innehålla författningarna om rikets finans-

verk och andra delen författningarne om kommunernas. I förordet till första delens sednare hafte tillkännagaf emellertid ordföranden "att de stycken af sammandraget, som angå rikets inkomster och utgifter, äro af andra kommissionsledamöter utarbetade, men icke i kommissionen granskade". Således blef ej ens första delen om rikets finansverk fullständigt; den andra, om kommunernas, icke ens påbörjad, den tredje om näringsväsendet lika litet, och hela det åt denna komité gifna uppdrag utan allt annat resultat än det ofvannämnda, relativt högst obetydliga. Skulle nu detta arbete, om hvilket jag i öfrigt ej tillåter mig något omdöme, fortsättas i samma riktning af en eller flera kommissioner, eller af särskilda personer, så kan jag för min del ej göra någon beräkning af den tid och de kostnader, som dertill skulle erfordras. Jag föreställer mig åtminstone att det, så vida ej arbetet uppdrogs åt 7 eller 8 af hvarandra alldeles oberoende personer, skulle kräfvä minst 30. om ej 50 års tid, och att det skulle blifva 20 å 30 tomer, äfvensom att, när detsamma väl en gång vore slutadt, så hade under tiden största delen om ej alla författningarne undergått så många förändringar, att hela arbetet hufvudsakligen finge allenast ett historiskt värde. Men, mine Herrar, hvad blefve väl resultatet för statsverket af ett sådant experiment? Utgifterna under de 10 år, författningskommissionen var i verksamhet, gingo sammanräknadt upp till 105,238 R:dr 72 öre, deraf för arvoden 87,202 R:dr och tryckningskostnader m. m. 18,036 R:dr 72 öre. Dessa 10 års arbete och dessa två tomer af första delen hafva således kostat statsverket öfver 105,000 R:dr. Jag vill nu ej säga, hvad man så ofta plägar säga om sådana här saker, vestigia terrent, men nog förefaller det mig, som vore det ej särdeles uppmuntrande att fortgå på samma väg. Oaktadt jag således ingenting högre önskar, än att en sådan sak, som Utskottet här tillstyrkt, måtte kunna komma till stånd, anser jag mig dock, på grund af hvad jag nu anfört, böra yrka afslag å Utskottets förslag i sin helhet. Hvad tredje momentet af Utskottets hemställan beträffar, så yrkar jag afslag äfven derför, att den fråga, sagda moment afser, icke varit föremål för Andra Kammarens beslut rörande Herr Ola Anderssons motion, och således enligt min tanke, icke bort af Första Kammarens Tillfälliga Utskott till behandling upptagas. Men oaktadt jag yrkar afslag å det nu föreliggande betänkandet, ber jag likväl få vördsamt påyrka bifall till Andra Kammarens beslut i dess sednare moment: "att Kongl. Majt måtte lemna föreskrift derom, att register öfver alla under året upphäfda och tillkomna lagrum och författningar i slutet af hvarje års författningssamling intages." Ett så beskaffadt register, som här föreslagits, kan ej komma att föranleda någon nämnvärd utgift för statsverket, men skulle, under förutsättning att det blefve både fullständigt och fullt tillförlitligt, enligt mitt förmenande kunna medföra ganska väsendtligt gagn. Jag kan ej finna annat, än att detta förslag är ganska välbetänkt, och jag vågar derför anhålla om proposition på bifall till andra momentet i Andra Kammarens beslut i förevarande fråga.

Herr Faxé: Det beslut, som Andra Kammaren fattat i denna fråga, synes mig vara ganska vidt omfattande, och hvad angår För-

sta Kammarrens Tillfälliga Utskotts betänkande, så har det visserligen den fördelen, att det åtminstone anvisar huru saken, efter Utskottets förmenande, möjligen kunde utföras, men jag tror denna möjlighet vara högst problematisk. Jag tror att ett sådant arbete, huru önskvärdt det än erkännes vara, skulle, såsom den föregående talaren anmärkte, kräva en ganska lång tid och att det skulle blifva svårt att finna så många personer som behöfdes för utförandet. Derjemte anser jag att den granskning, som skulle åläggas expeditionschefen eller byråchefen, komme att allt för mycket upptaga hans tid och draga honom från hans öfriga göromål. Jag förstår ej hvad Utskottet menar dermed, att samlingen skulle innefatta "i möjligaste måtto fullständiga motiv och lagbud"; "lagbud" kan jag nog förstå, men om motiverna skola sökas upp i de ursprungliga handlingarne, så blir arbetet ännu mera svårt, kostbart och tidsödande. Jag har redan sagt, att jag anser det vara högeligen önskvärdt att få en sådan samling, men att bestämma om eller till hvad del en äldre författning må anses upphäfd eller ändrad genom en sednare tillkommen, eller ännu vara gällande, är icke alltid möjligt, Författningar finnas, i afseende på hvilka vi icke veta i hvad mån de ännu äro gällande, eller ej såsom t. ex. skogsordningen af 1805 och 1866 samt militie-boställsordningen. Jag trotsar hvem som helst att säga hvad som står kvar i den första och sista af dessa författningar, eller må anses upphäfdt genom 1866 års skogsordning; jag har mängen gång försökt taga reda derpå men ej lyckats. Afven hvad egentliga lagar angår, är det understundom svårt att afgöra i hvad mån äldre lagbud kvarstå eller blifvit upphäfd. Hvad angår de i svensk författningssamling intagna lagar och författningar, så förefinnes redan ett af enskild person uppgjort, eller, rättare sagdt, sammandraget sakregister för tiden ända till 1859, och ett kronologiskt register är lätt uppgjort genom sammantörande på ett ställe af de så beskaffade register, som finnas i hvarje års författningssamling; men att med bestämdhet säga hvilka bland nämnda författningar som stå kvar, det torde vara mycket svårt, och jag tror ej att någon expeditionschef eller byråchef ville åtaga sig att ansvara för sådana uppgifters riktighet, ty om dessa uppgifter också ej skulle få officiell återropas, så komme dock ett moraliskt ansvar att drabba honom och det lärer han ej gerna vilja åtaga sig. Många stridskrifter skulle kunna framkallas och att på så sätt uppmuntra pressen vore väl det enda man komme att vinna. Man har hittills vid dylika arbeten nöjt sig med att i korthet angiiva författningens innehåll och lemnat åt dem, som behöfva det, att taga reda på hvad som nu är gällande. I andra momentet af Tillfälliga Utskottets hemställan står, att Kongl. Maj:t skulle föreslå anslagsbelopp, hvilka erfordras till antingen, och helst. utfästa belöningar, men eljest till arvoden åt af vederbörande departementschef dertill utsedd lagkunig person, hvilken utarbetat, till utgifvande godkänd, större eller mindre del af dylik samling och förteckning; om denna bestämmelse hade stått aldeles ensam, så att det hade blifvit fri täflan och ingen föreskrift om att departementschefen eller någon honom underordnad skulle granska det, annorledes än för att bedöma huruvida be-

löning borde tilldelas eller ej, så hade detta förslag nog varit mycket bra, men som det nu är föreslaget kan jag ej gilla det, ty nu blir det endast så att någon inom departementet får detta arbete sig uppdraget och sedermera därför får ett arvode. Hvad tredje momentet angår, är jag af samma mening som den föregående talaren. der behandlas ett ämne, som ej alls ingår i den inom Andra Kammaren väckta motionen. Hvad Utskottet deri anför rör icke någon samling af författningar, utan promulgation af de författningar, som hädanefter utkomma, och det är efter min tanke något som ej alls hör hit, helst det ej hade det ringaste sammanhang med den egentliga frågan.

På grund af jag nu anført får jag vördsamt afstyrka bifall till Tillfälliga Utskottets betänkande äfvensom till Andra Kammarens beslut i första punkten. Hvad beträffar andra punkten af Andra Kammarens beslut, så förefaller det mig bra besynnerligt, att man särskildt skulle tala om hvilka lagrum och författningar som äro upphäfda; det skulle ej blifva blott och bart en förteckning, ty, då författningar finnas, som innehålla att hvad som äldre författningar i strid med dem innehålla skall anses upphäfdt, men dessa i öfrigt förblifva gällande, så skulle det blifva en slags kritik af författningarne. Derfor kan jag ej instämma med den förste ärade talaren, utan nödgas anhålla om afslag på hela saken.

Grefve Hamilton, Henning: Då Första Kammaren vid behandlingen af frågan om den medicinska undervisningen tillerkände sitt Tillfälliga Utskott N:o 2 motionsrätt, har Kammaren förmodligen deruti ett skäl att äfven tillerkänna samma rätt åt sitt Tillfälliga Utskott N:o 1. För mig deremot, som då röstade för afslag på det förslag, om hvilket motion ej blifvit väckt, kvarstår samma skäl att nu yrka afslag å tredje punkten, emedan den berör ett ämne, om hvilket motion ej nu blifvit väckt och som ej heller innefattas i det beslut, Andra Kammaren fattat. Då jag på denna grund anhåller om afslag å tredje punkten, anser jag att de två föregående utan skada kunna dela samma öde. Kammaren är icke i allmänhet benägen att skrifva till Kongl. Maj:t, der ej synnerligt behof är för handen, och, om också behof här förefinnes, hvilket jag ej vill bestrida, befarar jag att tillfredsställandet af detta behof, på den väg Utskottet föreslagit, är så aflägsset och skulle blifva ofullständigt, att jag ej vågar tillstyrka bifall till förslaget. Dessutom förekomma i skrifvelsen några uttryck, som synas mig gifva anledning till anmärkning. Till en början föreslås anhållan af Riksdagen "att Kongl. Maj:t täcktes i nåder anbefalla, dels samlande inom hvarje statsdepartement af alla nu gällande författningar, hvilkas tillämpning kan ifrågakomma vid de till departementet hörande ärendens handläggning eller pröfning". Jag fruktar att det skulle kunna gifva anledning dertill, att samma författning någon gång från olika departement komme att ingå i samlingen, emedan obestriddigen vissa författningar komma i fråga att tillämpas i mer än ett departement. Vidare heter det, att arbetet skulle ske "under tillsyn af expeditionschef, byråchef eller annan särskild af departementschefen utsedd person". Det skulle således

kunna uppdragas åt hvem departementschefen ville, expeditionschef, byråchef, eller hvilken annan person som helst. Det vill då synas mig, som om det ej vore nödigt att uti en skrivelse till Kongl. Maj:t särskildt omnämna de i förslaget uppgifna personer. Äfven den omständigheten, att departementschefen skall utnämna ifrågavarande person, anser jag vara mindre lämplig att intaga i skrifvelsen, ty det skulle kunna hända att Kongl. Maj:t behagade sjelf utse honom. och då kunde det ju dock ej vara i strid med Riksdagens önskingar. Mot att *motiven* till författningar skulle intagas i samlingen har anmärkning redan blifvit gjord.

I andra punkten föreslår Utskottet belöning eller arvode åt den, hvilken utarbetat, till utgifvande godkänd, större eller mindre del af dylik samling och förteckning, derest den person, som förrättat detta är *lagkunnig*, men om han icke är lagkunnig och dock utfört arbetet väl, hvarför skall han då ej få belöning? Om Riksdagen önskar att Kongl. Maj:t skall framställa proposition om anslag för detta arbete, så synes det mig, som om det borde betalas, antingen personen, som utfört det, är lagkunnig eller ej. Juristerna i vårt land äro ej så vanlottade, att de företrädesvis behöfva en liten uppmantran. Af dessa skäl instämmer jag med dem, som yrkat afslag å Tillfälliga Utskottets förevarande betänkande. Mot Andra Kammarens beslut i andra punkten har jag ej någon anmärkning att göra.

Herr von Koch: När Tillfälliga Utskottet fick emottaga remissen i denna fråga måste jag bekänna att första intrycket både på mig och mina Herrar kamrater var, att man hade begärt något, som åtminstone *på den vägen* icke var görligt att verkställa. Vid läsningen af protokollet i Andra Kammaren, då frågan der var före, funno vi att nästan alla lagkunnige der hade afstyrkt förslaget. Visserligen erkännande att det vore mycket väl om något kunde göras. afstyrkte de all åtgärd till dess man kunde hitta på någon god utväg. Oaktadt detta motstånd beslöto de *icke* lagkunnige dock, att det skulle ske, deras skäl var hufvudsakligen: det måtte väl vara vår rätt att få veta hvad lag är, när man vill att vi skola lyda lagen. Det finnes många exempel på svårigheten att få en fullständig samling af de i ett ämne gällande författningarne. Jag vill blott nämna ett. När den komité sammanträdde, som var tillsatt för utredning af frågan om lindring i båtsmanshållet, och begärde att få reda på hvilka författningar som ännu tillämpades, svarades, att det fanns ej någon annan utväg för att få en dylik upplysning än att gå igenom diarierna, och att gå igenom diarierna ända sedan 1680-talet är icke någon småsak. Komitén blef också tvungen att ajournera sina sammanträden. Jag har serskildt inhemtat af ordföranden i den komité, som den förste ärade talaren omnämnde, att det understundom mötte stora svårigheter att få reda på författningar, ehuru man vet hvar de finnas. Så lär i Arméförvaltningen, uti en fuktig, kall lokal, finnas en så kallad rotekista, som man endast kan komma åt en viss tid på året; på samma sätt lär finnas på Skeppsholmen en samling, som man ej, utan att riskera sin helsa, kan taga del af mer än en viss tid på året. Sådana svårigheter för att få veta hvad lag

och rätt är kunna väl icke gerna beteckna ett riktigt sakernas tillstånd. Vi voro i Utskottet af den åsigten att, när ett behof är erkänt, måste man hitta på någon utväg, att tillgodose detsamma, och, när det icke kan ske på en gång, så småningom söka nå målet. Jag tror ej att i den politiska ordboken får finnas ett ord som heter "omöjligt", när man en gång erkänt ett *bör*. Kan man ej förneka i en sak fordringens rättmätighet, måste man söka finna en utväg till dess tillfredsställande. Det är ett sådant helt anspråkslöst försök vi här framlagt och, så vidt jag vet, är det det första försöket. "Trädet faller ej i första hugget", derpå måste man alltid göra sig beredd; vilja Herrarne här uppgiiva något bättre sätt, att lösa frågan, samt dererter återremittera densamma, skall Utskottet nog göra sitt bästa. Vi hafva sökt göra så godt vi kunnat. Jag har haft den äran att vara referent, de fel som finnas äro därför helt och hållet mina, de flesta förtjensterna deremot mine Herrar kamraters. Vi insågo svårigheterna af att på en gång få något så stort som Andra Kammarerna i första punkten föreslagit; det skulle blifvit ungefär som Backmans lagsamling, som visserligen ej innehåller allt, men dock ganska mycket. Påminner mig om tidningen "menniskan", som annonserade i densamma finge man införa hvad man ville. Vi ansågo sålunda att, om nu ej på en gång hela uppgiften i alla detaljer kunde lösas, så vore det dock en stor vinst att få en eller annan del utarbetad så fullständigt som möjligt. Hvad vi menat med "annan särskild af departementschefen utsedd person", derom behöfver jag säkert aldrig minst upplysa den ärade talare, som sist hade ordet, fast han behagade tala något skämtsamt derom. Jag vill dock påminna om att det i en del departement finnes ärenden, som äro anförtrodda åt en särskild person, utan att der finnes någon byrå för facket. Så är till exempel förhållandet i civil-departementet. Vi föreställde oss att inom de departement, som hafva sig ålagdt pröfning i sista instans, borde finnas åtminstone en person, som hade fullkomlig reda på hvilka författningar inom *hvarje fack*, man der dömde efter. Äro förhållandet icke så, hafva vi dock föreställt oss att det *borde* vara så. Jag har under min långa embetsmannatid just icke fått mycket respekt för lagkarlar såsom administrativa tjenstemän, och jag beklagar att de skola användas så mycket dertill som nu här sker. Det skulle ej heller behöfvas, om vi hade ett universitet i hufvudstaden och en administrativ gradpassering. Emellertid föreställde vi oss, att inom hvarje departement den person skulle få detta uppdrag som hade ett visst slags ärende, ett visst fack till beredning. Hvarför ordet "Jagkunnig" kommit in, är att, oaktadt jag ej tror jurister vara särdeles tyckade administratörer, har jag dock å andra sidan ej förtroende för folk, som skola skrifva lagar och författningar, men icke äro jurister. Dervid behöfves det litet pedanteri, om jag så får säga. Vi hafva uttryckligen sagt, att samlingen ej borde få någon autentisk karakter, så att den kan få återopas; 1807 års lagsamling, i hvilken under min tjenstetid blott ett eller två fel uppdagades, fick ej heller återopas, men var, en mycket förträfflig vägledning till författningars uppletande. Äfven denna gång måste jag beklagligtvis påvisa ett tryckfel, det är nemligen på sidan 5, sjunde raden uppifrån, der

det skiljetecken, som står efter "lagbud" bör gå bort, hvarigenom meningen blir tydlig. För Herrar jurister behöfver jag ej påpeka vigten af att äfven *motiv* komme att intagas, då eljest otydlighet och ofullständighet ofta skulle ega rum. Hvad angår upprättandet af ett kronologiskt och sakregister öfver alla gällande lagar och författningar, ansågo vi att detta, med ledning af svensk författningssamling, ej skulle vara svårt; de författningar, som blifvit upphäfda, skulle uteslutas ur samlingen och, såvida man icke visste hvilka som voro upphäfda, hyste vi den lilla pretentionen att man skulle skaffa sig reda derpå. Man skulle då blifva i stånd att säga, detta är gällande lag, detta är hvad vi tillämpa. Man har äfven anmärkt mot att vi föreslagit att departementschefen skulle föreslå den person som skulle få detta uppdrag; vi ansågo att Konungen ej borde besväras dermed, men vill han göra det så gör han det naturligtvis också. Detta är en detalj, som jag ej fäster mig vid. Vi hafva föreställt oss, att det skulle vara ett stort behof för Herrar departementschefer att hafva lätt tillgång till författningarne, äfvensom för deras biträden, och att sålunda skulle uppstå en emulation dem emellan att sopa rent hvar och en för sin dörr. Jag kan dessutom nämna att åtskilligt redan är gjordt, som efter hvad jag förstår är ganska bra, ehuru det ej är gjordt efter någon viss plan. Det kan väl ej bestridas, att det skulle vara en ledning, om man finge veta att den eller den byråchefen, som är en skicklig karl, är af den åsigten att för närvarande vissa författningar, men inga andra, gälla eller tillämpas inom hans byrå. Kan man emellertid ej säga ens så mycket, så är det enligt mitt förmenande ändå nödigare, att hafva framlagt vårt förslag, som dock till en början endast må blifva ett försöksarbete. Min gamle vän på elfsborgsbanken har anfört, huru mycket det arbete kostade, som 1859 begärdes af Riksdagen, och huru *utan resultat* det blifvit; jag medgifver gerna att det var mycket dyrt. Om det kan anses hafva varit utan resultat, det är kanske en smaksak. Jag kan upplysa honom och Herrarne i öfrigt att, om lindningskomitén ej haft det Bergfalkska arbetet att tillgå, skulle dess arbete hafva blifvit ännu ofullkomligare än det nu blef. Huru långsamt allt komitéarbete är, det vet en hvar; dessa komitéer, som, bestående af flere personer, sammanträda i hufvudstaden, blifva jemnt hindrade, än är en sjuk, en skall på supé och en annan måste resa bort. Jag har derföre, efter att hafva konsulterat min ärade vän Professor Bergfalk, kommit till den öfvertygelse, att man ej bör tillsätta en komité, utan att arbetet bör uppdragas åt hvar och en för sig, som sedan får bära ansvaret och hedern, om det blir någon; detta är enligt min bestämda öfvertygelse bästa sättet att lösa frågan. Man har gjort den invändning mot Tillfälliga Utskottets betänkande, att det innefattar mer än hvarom motion blifvit väckt och än hvad som innefattas i Andra Kammarens *beslut*. Detta sednare lyder i andra punkten: "att Kongl. Maj:t måtte lemna föreskrift derom, att register öfver alla under året *upphäfda* och tillkomna lagrum och författningar i slutet af hvarje års författningssamling intages". Ett sådant register kan icke upprättas *nu* af någon lefvande man. Svensk författningssamling redigerades till en början särdeles fullständig, men numera är

ej så förhållandet, och ett dylikt register, som der står, skulle ej vara tillräckligt för syftemålet. Anledningen till Utskottets förslag i tredje punkten ligger i den inom Andra Kammaren uttalade önskan, att folket skall få veta hvad som är lag och hvad som icke är det; vi hafva endast gått ett *litet steg på den långa vägen* till detta mål, hvilket omfattar oändligt mera än Utskottet nu vågat tillstyrka. Hvad folket i första hand behöfver få kännedom om är väl nu de nya lagar som stiftas; men de af er, mine Herrar, som bo på landet, veta mer än väl, huru det der går till med lagarnes promulgation. Vi veta huru det går till med meddelandet af en hop kungörelser till allmänhetens kännedom. Jag inbillade mig att detta blott var en del af det hela och att denna del innefattades i det stora hela, som Andra Kammaren tillstyrkt, och jag hoppades åtminstone, att vi ej skulle kunna sägas hafva gjort för mycket, om vi också kunde sägas hafva gjort för litet.

Jag fruktar emellertid att jag tröttat Herrarne och skall nu sluta; jag vill emellertid för att ej riskera allt hos Herr Grefven och Taimannen anhålla om proposition på bifall först till momenten 1 och 2 samt sedermera till momentet 3.

Herr Lagerstråle: Det är ostridigt, att det vore ganska tryggt att erhålla en fullständig lagsamling i administrativa ärenden både för embetsmännen och de privata, som behöfva anlita dessa lagars tillämpning och efterlefnad. Men det sätt, som här är föreslaget, synes mig icke vara det mest lämpliga för att vinna syftemålet. Man har redan förut angifvit olägenheterna af den för några år sedan vidtagna åtgärden att genom en officiel komité söka vinna målet: den stora kostnad, som denna komité medtagit och det mindre omfattande resultat, som derigenom åstadkommits. Skall man vinna syftemålet, tror jag den minst kostsamma utvägen vara att understödja lagförsamlingar, utgifna från privat hand, då insigtsfulla personer torde finnas villiga att deråt egna sig. Vore det nu frågan om att genom ett dylikt anslag befrämja syftemålet, så vore också jag villig att dertill bidraga. Föregående talare hafva tillräckligt framhållit olägenheterna af Utskottets förslag. Jag beder blott att dervid få tillägga ett par ord. I afseende på förslaget, att hvarje departement skulle utgifva en särskild samling af alla de gällande författningar som inom departementet tillämpades, så har redan af en föregående talare blifvit antydt det förhållande, att en mängd författningar finnas, hvilka måste tillämpas inom flera departement. Deraf följer icke blott den olägenheten, att flera författningar måste upptagas på flera ställen, utan äfven den större olägenheten, att en olika uppfattning inom de olika departementen kunde förefinnas, huruvida en författning vore gällande eller icke. Så kunde det till exempel hända, att i ett departement upptoges såsom gällande ett stadgande i skogsordningen, hvilket inom ett annat ansåges upphäfdt. Härigenom skulle uppenbarligen uppkomma en betänklig villervalla.

På de skäl som förut blifvit af andra talare anförda och de hvilka

jag nu tillagt instämmer jag således i yrkandet om afslag på de tre momenter, som Utskottet framlagt.

Det har äfven af en talare ifrågasatts, att 2:dra momentet af Andra Kammarens beslut, i stället för hvad här af Kammarens Utskott blifvit föreslaget, skulle bifallas. Detta moment innehåller följande förslag: "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte lemna föreskrift derom, att register öfver alla under året upphäfdade och tillkomna lagrum och författningar i slutet af hvarje års författningssamling intages." Såsom en hvar, hvilken sjelf läst svensk författningssamling, har sig bekant, bifogas hvarje sådan samling vid årets slut en innehållsförteckning, dels alfabetisk och dels kronologisk. Detta register afser hufvudsakligen författningarnes innehåll, men skulle det äfven innefatta förteckning på alla tillkomna lagrum, blefve den ett omfattande, men ändock temligen meningslöst register, liksom ett register på alla upphäfdade lagrum blefve ännu svårare att åstadkomma. På dessa grunder anser jag mig böra anhålla om afslag äfven å detta yrkande.

Herr von Koch: Det har sagts, att, derigenom att författningarna samlades på flera särskilda håll, så skulle det kunna hända, att författningar, hvilka tillämpades i flera departement, blefvo upptagna i flera departementssamlingar. Derpå svarar jag, att det skadar icke om så skulle inträffa, ty det är af nöden, att samlingarna blifva fullständiga för de frågor, som tillhöra hvarje fack. Jag trodde också icke, att de personer, som skulle få arbetet om händer, äro så främmande för hvarandra, att de icke skulle konferera med hvarandra, för att de icke skulle upptaga allt för mycket, som är af samma art. Det är icke heller fråga om att fullständigt upptaga andra än sådana, ännu gällande författningar, hvilka utkommit före år 1825, och de borde icke kunna vara så många. Öfver de författningar deremot, som efter denna tid utkommit, skulle endast upprättas ett register. Just den omständigheten att den ärade talaren på vermlandsbänken, som är så fullt kompetent att bedöma denna sak, kan hysa fruktan, att i ett departement skulle anses gällande hvad som i ett annat ansåges icke gälla, synes mig vara det mest talande skälet för lagförsamlingens behöflighet.

Ehuru Utskottet säger, att lagsamlingen icke skulle blifva *autentisk*, så borde den dock kunna blifva ett godt förarbete för en snart efter samlingens utgifvande möjligen utkommande *kodifikation*, i hvilken man skulle upphäfva allt som icke ansåges böra efterlefas. Det är väl sannt hvad den ärade talaren på vermlandsbänken yttrade, att man kan gå äfven en annan väg för att komma till målet, hvilken väg vi endast antydt, eller att man borde försöka uppmuntra personer att på enskild väg utgifva dylika lagsamlingar genom att derför utfästa belöningar; men å andra sidan trodde vi, att det skulle blifva ofantligt mycket lättare, om man i departementen först finge göra samlingarna under ledning af den skickligaste mannen inom hvarje departement. För en enskild person, som icke kommer i officiel egenskap, möter det nemligen ganska stora svårigheter att i embetsverken få veta hvad han vill; men om departementschefen

efter en promemoria af byråchefen låter infordra upplysningar från de håll, der de kunna vinnas, och sedermera detta förelägges den person, som skall erhålla arbetet om händer, så föreställde vi oss, att man temligen fort skulle kunna komma till målet.

Jag ser emellertid att jag icke vinner annat än motstånd. Vi hafva likväl sökt göra vår pligt och vi få vara nöjda med det öde som drabbar vårt förslag. Jag har förut yttrat, att trädet faller icke vid första hugget. Det dröjer ofta 15 å 16 år, innan man får se frukterna af ett framställt förslag. Jag yrkar emellertid bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att, som särskilda yrkanden blifvit gjorda i afseende på det förevarande betänkandets trenne punkter, delning af propositionen komme att ega rum; och hade, beträffande till en början den första punkten, följande yrkanden blifvit framställda. nemligen 1:o att densamma måtte af Kammaren bifallas; 2:o af Herr Rydqvist, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, skulle antaga 2:dra punkten af Andra Kammarens beslut, så lydande: "att Kongl. Maj:t måtte lemna föreskrift derom, att register öfver alla under året upphädda och tillkomna lagrum och författningar i slutet af hvarje års författningssamling intagas." samt 3:o att punkten måtte afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till den ifrågavarande punkten, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på Herr Rydqvists ofvanberörda yrkande. då svaren utföllo med många nej jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å punkten, hvilken proposition besvarades med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Efter förmälan, att i afseende å 2:dra och 3:dje punkterna yrkats dels bifall och dels afslag, framställde Herr Grefven och Talmannen särskilda propositioner först på bifall till hvardera punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera på afslag derå, som med ja besvarades.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 10 och 15 dennes bordlagda Utlåtande N:o 5, i anledning af väckt fråga om krigsundervisning i skolorna samt obligatorisk vapenöfning för ynglingar från 15 års ålder till dess de inträdt i beväringens åldern.

Mom. a.

Herr af Kiint: Då jag anhåller om afslag på denna punkt, sker det visserligen icke derföre, att jag underskattar vigten och värdet

värdet af skjutöfningar i så vidsträckt skala, som här är föreslagen, och ej heller derföre, att jag misskänner den varma fosterlandskänsla, som dikterat detta förslag, men jag tror mig, åtminstone för min del, ega giltiga grunder för denna min begäran. Då Riksdagen skall ingå med en underdånig framställning till Kongl. Maj:t, så bör den väl anse, att den åtgärd, som är i fråga, är af behofvet påkallad, och äfven hafva gjort klart för sig, att densamma kan verkställas inom den närmaste framtiden. Huruvida det är behöfligt, att i närvarande stund ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse i det syfte, som Utskottet här föreslagit, anser jag dock mycket tvifvel underkastadt. Riksdagen har på Kongl. Maj:ts framställning beviljat anslag till målskjutningar inom kommunerna, visserligen icke den utsträckning, som Utskottet här tyckes vilja gifva dem, men alltnog i enjempförelsevis ganska stor skala. Jag tror derföre, att man bör först se till, huru detta verkar, innan Riksdagen företager sig att hos Kongl. Maj:t anhålla om anläggning och ordnande af skjutbanor öfver hela landet, ty en sådan framställning, i otid väckt, kan hafva ganska ledsamma och svåra följder. Jag föreställer mig nemligen, att det ligger inom möjlighetens gräns, att dessa målskjutningar af andra än trupperna icke blifva så besökta och icke af befolkningen omfattas med så lifligt intresse, som man skulle önska, och har då Riksdagen ingått till Kongl. Maj:t med en dylik skrifvelse, så ligger det nära till hands att skylla på Kongl. Maj:t, att han icke rätt ordnat saken. Jag tror således, att detta kan blifva ett sätt att skylla ifrån sig på Kongl. Maj:t, om företaget icke lyckas, liksom jag är fullt förvissad om att, derest de målskjutningar, som nu skola taga sin början inom orterna, blifva, såsom man kan hoppas, flitigt besökta och vinna den anklang hos befolkningen, som saken förtjenar, så lär det icke lida något tvifvel, att icke Kongl. Maj:t då finner tiden vara inne att framkomma med ett fullständigt förslag i den syftning, som med ledning af för handen varande förhållanden då anses lämpligt. Med fullt erkännande af det vackra och välmenta samt till och med oskyldiga i skrifvelseförslaget, sådant det af Utskottet är affattadt, kan jag dock icke tillstyrka bifall till detsamma, utan får yrka afslag på den föredragna punkten i betänkandet.

Herr Abelin: Då på tal om den fråga, som utgör föremål för det föredragna utskotts-betänkandet, mina föregående uttalanden i ämnet icke sällan blifvit åberopade och någon gång äfven angifna såsom stöd för en uppfattning i ena eller andra riktningen, så önskar jag att få, på samma gång jag angifver min ställning i frågan, närmare bestämma dessa mina föregående yttranden. För sådant ändamål torde det tillåtas mig att vidröra frågan till den vidd, densamma blifvit af Utskottet behandlad, och jag anhåller derföre om en stunds uppmärksamhet från Kammarens sida.

Lifligt öfvertygad om en allmän medborgerlig krigsbildningsstora vigt och fördelar och förvissad, att vapenföring och militärofningar inom skolorna icke allenast bidra att gifva en mångsidig utveckling åt de gymnastiska öfningarne samt väcka foster-

landskänsla och gifva en manlig allvarlig riktning åt de unga sinnena, utan äfven att de, der de med omsorg ledas, gifva en god grund för och bidraga att underlätta den slutliga militära utbildningen, hyser jag likväl den åsigt, att dessa öfningar böra med måtta och urskilning bedrivas, på det att ändamålet icke må förfelas. Ser jag till motionärens, af denna Kammares Tillfälliga Utskott i hufvudsakliga delar tillstyrkta förslag, så har jag svårt att frigöra mig från den föreställning, att han i de åtgärder, han föreslagit för vinnande af motionens vackra syfte, skjutit något öfver målet. Gör man sig nemligen rätt klart, hvad som åsyftas med ungdomens fysiska uppfostran, dess härdande i kroppsöfningar och förtroliggörande med vapnens bruk och enklare militära evolutioner, hvilket torde utgöra det väsendtligaste af den krigsbildning, som i de allmänna skolorna bör kunna ifrågakomma, så måste man erkänna, att härmed icke får i främsta rummet afses inlärandet af de reglementariska föreskrifter eller strängt bestämda rörelser, hvilka vid utöfningen af den verkliga militära tjänstgöringen icke kunna eftergifvas, utan att med denna ungdomens uppfostran måste förnämligast afses, att samtidigt gifva en harmonisk utveckling åt kroppen samt friskhet, lif och initiativ åt det unga sinnet, med ett ord att söka åstadkomma det under alla tider eftersträfvade förhållandet af en frisk själ i en frisk kropp, ett sinne af mod, tillförsigt och fosterlandskärlek i en kropp, full af spänstighet och styrka. För att emellertid detta mål skall kunna vinnas, få icke medlen vara af en trötande beskaffenhet, och öfningarne synas mig derföre böra lämpas efter de under olika perioder af ungdomens ålder förherrskande behof och böjelser.

Vid den späda gossens inträde i skolan och under de första åren af hans vistande derstädes, då hans sinne har mest behof af lekar, och då i och genom lekar i det fria hans kropp får sin sunda och bästa utveckling, böra de gymnastiska öfningarne betraktas endast som en ordnad lek och af de militära inrymmas endast så mycket, som är behöfligt, för att de gymnastiska må kunna med ordning ledas, och hvartill fordras, utom känslan af den militära lydnesspligten, att regelbundet kunna vända sig, stå och gå. Efter någon tids förlopp, och i den mån lusten för de fria lekarne aftager, men deremot känslan af de militära öfningarnes vigt såsom medel och ändamål gör sig gällande, bör, synes det mig, åt de ordnade rörelserna gifvas mera utsträckning och åt de militära öfningarne större vigt; dock att vapenföring, geväsexercis och mera omfattande militärofningar i regel icke förekomma förr, än ynglingen uppnått omkring 15 års ålder. Vid det förhållandet emellertid, att folkskolornas elever qvarstå till nämnda ålder, kunna de militäriska öfningarne inom dessa skolor svårligen ernå en sådan omfattning, att något väsendtligt för soldatbildningen dermed kan vinnas, hvarföre ock några utomordentliga åtgärder, såsom anställande af särskilda militära lärare för att åstadkomma en större utsträckning af ifrågavarande öfningar inom dessa skolor, icke synes mig af behofvet i allmänhet påkallade. Inom elementariäroverken åter, der ynglingarne qvarstå till en ålder af 20 år och derutöfver, bör åt dessa öfningar gifvas en mera fulländad och mångsidig ut-

veckling. De föreskrifter, som innehållas i Kongl. Maj:ts cirkulär af den 23 Mars 1870, gående ut på att gifva en större utsträckning åt militäröfningarne inom elementarläroverken, och af hvilka framgår afsigten att vid sidan af de gymnastiska öfningarne i folkskolorna inrymma så mycket af de militära som kan anses lämpligt, dessa föreskrifter, hvilka leda till obligatorisk undervisning uti ifrågavarande öfningar, böra af nyss antydda grunder under närvarande förhållanden vara tillfyllestgörande.

Hvad åter beträffar militäröfningar för ynglingar mellan 15 och 21 år, som icke tillhöra offentliga skolor, så medgifver jag, att de utan tvifvel skulle vara af stor vigt, och jag skulle vara den förste att tillstyrka bifall till någon åtgärd i detta syfte, om jag kunde finna någon lämplig praktisk grund för deras utförande. Dessa öfningar måste nemligen, för att man af dem skall kunna vänta något resultat, vara obligatoriska, och för att vara utförbara, inskränkta inom ett par de äldsta åldersklasserna. Men äfven om de i öfverensstämmelse härmed ordnades, så skulle de inom en del glest befolkade orter blott med svårighet kunna tillämpas. Kontrollen öfver fullgjord exercis blefve dessutom svår och skulle leda till obehag och förvecklingar. Den åsigt, som finnes uttryckt i förevarande betänkande, eller att beivrandet af frivilliga öfningar skulle kunna för de flitigaste och skickligaste leda till eftergifter af de ordinarie, genom lag bestämda öfningarne, kan jag icke dela, ty omöjligen kan jag ingå derpå, att dessa på frivillighetens väg inlärd färdigheter skulle kunna ersätta de allmänna vid samlad trupp företagna öfningar, hvilka allena förmå framkalla sådana för kriget nödvändiga egenskaper som punktlighet och uppmärksamhet vid de militära pligternas fullgörande, lägrvana, fältlif etc. Det är också klart, att någon fullt tillfredsställande och rättvis pröfning af den befrielse, som på grund af beivrade öfningar skulle komma de frivilligt vapenöfvade till del, icke kan åstadkommas.

Hvad slutligen beträffar den del af motionen, som afser upp rättandet af målskjutningsbanor inom kommunerna, så anser jag den vara af stor vigt. Det förefaller mig nemligen, som om en sådan åtgärd skulle leda befolkningen till insigt om målskjutningarnes stora vigt. En kraftig uppmuntran skulle derigenom gifvas till håg för dessa öfningar och en större färdighet i skjutkonsten skulle snart komma att betraktas som en medborgerlig förtjenst. Att skjutkonsten, så uppfattad, skulle välvilligt understödjas och flitigt öfvas samt högst väsendtligt komma att stärka försvaret och minska statsverkets utgifter för detsamma synes mig påtagligt. De, som önska en sådan krigsförfattning, hvarigenom värnepligten begränsas ungefär inom den utsträckning, som Kongl. Maj:t i dess sist afgifna förslag ifrågasatt, måste derföre, enligt min tanke, i denna anordning se en åtgärd af största vigt, på det att, genom förflyttande af de värnepligtiges skjutöfningar till kommunerna, den föreslagna exercispligten, som är afsedd att vid samlad trupp utgöras, må blifva tillfyllestgörande. Att anordningen af samma skäl under närvarande förhållanden, med den ringa öfning, som består de värnepligtige, är af ännu större vigt, synes mig alldeles påtagligt. De åter, som önska ett sådant försvarssystem, som fordrar att de värneplig-

tige en längre tid hållas under vapen, och på förhoppningen derom skulle vilja grunda ett afslag på förevarande framställning, tror jag böra besinna, att i länder, der värneplikten har en större utsträckning, än den här på länge kan erhålla, man likväl icke försmär en sådan anordning, som den ifrågavarande, för försvarets stärkande. Man bör icke heller på förhoppningarnes vanskliga grund bygga undanrödjandet af en åtgärd, som är egnad att hos befolkningen uppkalla egenskaper, hvilka på vår förmåga att värna landet hafva ett så väsendtligt inflytande. Huruvida det sätt, som här är föreslaget för att komma till ett lyckligt resultat i detta hänseende, är det bästa, eller af behovet påkalladt, derom vill jag ännu icke döma, men att den föreslagna anordningen förtjenar att varmt behjertas, derom är jag lifligt öfvertygad.

Herr Hasselrot: Då ingen af ledamöterna i det Utskott, som behandlat frågan, höjt sin röst till försvar för Utskottets förslag, så har jag begärt ordet för att göra det. Jag måste tro, att jag missförstått den siste ärade talaren, när jag uppfattade hans yttrande så, att det icke skulle vara af någon vigt att ungdomen i folkskolorna öfvades i militära öfningar. Det är dock redan stadgadt, att sådana öfningar böra ega rum, der de kunna ske, och då jag i egenskap af landstingets inspektör öfver en del folkskolor inom Elfsborgs län sett en gagnande verkan deraf, måste jag uttala den åsigt, att det är af mycken vigt att dessa öfningar ske. Det är för barnen uppriskande både till kropp och själ att sådana öfningar företagas. Jag har sett att barnen med lätthet kunna inlära marcher och vändningar och att de, bättre än mången af våra beväringssynglingar, kunna sköta sitt trägevär. Jag anser således, jag upprepar det ännu en gång, att dessa öfningar äro af stor vigt för våra folkskolor.

Hvad åter den föregående frågan om målskjutningsöfningar angår, så förenar jag mig helt och hållet med den siste talaren. Med anledning af den förgångne talarens yrkande om afslag på den grund att målskjutningsöfningar redan äro anordnade, vill jag anmärka, att de målskjutningsöfningar som nu äro stadgade, endast äro anordnade för indelta armeén och de frivilliga skarpskyttekorpserna. Dessa sednare äro, såsom vi veta, om icke helt och hållet upplösta, så åtminstone i upplösningstillstånd; och deraf torde således icke vara något att vinna. Vill man nu åter stadga några allmänna sådana öfningar, så tror jag att de böra vara obligatoriska, på det att alla ynglingar mellan 15 och 21 år må kunna under vissa dagar samlas till målskjutningsöfningar. Då vi nyligen antagit en lag, att hvarje svensk man utan undantag skall försvara sitt fädernesland, så är det också af vigt att hvar man blir öfvad i vapnets bruk; och som detta mål till någon del uppnås genom den föreslagna åtgärden, får jag, på det att icke de värnepliktige såsom i Preussen skola behöfva ligga 2 å 3 år i garnisonstjänst, anhålla om bifall till första punkten af Utskottets förslag.

Herr von Braun: Då jag i Utskottet fick i uppdrag att såsom referent behandla detta ärende, gjorde jag såsom vilkor för att tillstyrka

Kammaren att deltaga i Andra Kammarens beslut, att Utskottet skulle framställa nödvändigheten af förberedande öfningar. Den andra punkten i detta betänkande anser jag således böra föregå den första. Har den andra punkten icke utsigt att blifva bifallen, så tror jag det vara alldeles omöjligt att tillstyrka anordnandet af målskjutningsöfningar inom kommunerna, och yrkar jag derföre afslag äfven å första punkten.

Herr von Koch: I denna fråga är jag naturligtvis icke sakkunnig, utan har trott på auktoriteter: på våra båda militära ledamöter inom Utskottet, och dessutom äfven på hvad som förut yttrats i frågan, förnämligast vid 1867 års riksdag och af 1867 års komité. Det förundrar mig att en af de Herrar, som suto i 1867 års komité, och hvilken då tillstyrkte vapenöfningar för ungdomen, i dag uppträdt på motsatta sidan och afstyrkt Utskottets förslag. Det var 1867 en temligen allvarsam debatt i denna Kammare och beslutet fattades efter votering, men begge Kamrarna förenade sig emellertid om samma beslut och Riksdagen ingick till Kongl. Maj:t med begäran om sådana öfningar. Detta beslut tror jag var det som lades till grund för det förslag, som sedermera utarbetades af förre Krigsministern, Herr Abelin. Det af honom utarbetade förslag, hvarigenom öfningarna likväl, ertur hvad jag vill minnas, skulle inskränkas till 2 år före bevaringsåldern, är icke ännu alldeles dödt, ty ehuru det afstyrktes hos Kongl. Maj:t — jag erinrar mig icke om det var af alla de öfriga statsråden — förklarade likväl Kongl. Maj:t endast att han icke för tillfället ville pröfva frågan. Den ligger således ännu under Kongl. Maj:ts pröfning och detta skulle således vara ett skäl att icke nu göra något nytt. Vi hafva sedermera upplefvat åtskilliga händelser i afseende på förberedandet af vårt försvar och man vet icke om icke händelserna ännu kunna skifta. Den förste talaren har, så vidt jag rätt uppfattat hans yttrande, egentligen icke annat än ganska vänskapligt yttrat sig mot "*vår oskyldiga välmening*", men har likväl motsatt sig aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Vi trodde emellertid, att man skulle kunna lemna omsorgen om utarbetandet af detaljerna till Kongl. Maj:t, på det att han, när han så funne för godt, måtte framställa förslag derom. Den ärade talaren tycktes således hafva ändrat öfvertygelse sedan 1867, ty då ansåg han att representationen kunde göra en påstötning i ämnet. Jag tror det vara nyttigt att representationen utalar sina åsigtter, icke derföre, att jag anser att representationen bättre än Kongl. Maj:t kan bedöma saken, utan emedan det är otvifvelaktigt, att, om första punkten bifalles och våra militärer önskade framgång åt denna sak, så kunde det, enär utförandet torde kräfva ganska stora kostnader, vara väl att man visste, att folket är beredt att betala, innan man kommer fram med en proposition.

Hvad andra punkten i skrifvelsen beträffar, så inbillade vi oss inom Utskottet att det skulle vara något för vänner af vårt försvar, helst jag icke kan påminna mig att någon af våra militärer yttrade något deremot 1867. Min kamrat från Skaraborgs län har sagt, att det hade varit bättre, om andra punkten föregått den första, men för-

hållandet är det, att Andra Kammarens förslag innehålles i första punkten. Den ärade talaren yttrade inom Utskottet ett ganska litligt intresse för saken och åtog sig till och med att vara vår *referent*, men sade likväl om Andra Kammarens förslag: "det är godt och väl; men att sätta gevär i hand på den, som icke för öfrigt fått några kunskaper i vapenöfningar, är en sak som jag icke vill vara med om". Det är ungefär detsamma som han äfven nu *här* yttrat och han har sagt, att, om icke andra punkten kunde bifallas, så yrkade han icke heller bifall till den första. Detta är anledningen, hvarför vi föreställde oss att det skulle ligga inom vår befogenhet att tillägga den sednare punkten, då vi nemligen ansågo att målskjutning förutsatte annan vapenöfning, och att målskjutningsöfningar således vore, så att säga, endast en del af det hela. Det kan vara skäl att nämna, att öfningar sådana som dem, hvilka förslaget innehåller, redan till en del finnas anbefallda. Så finnas vapenöfningar anordnade för våra elementarläroverk; likaså för våra seminarier. Det är väl icke för *ros skull*, som folkskolelärarne lära sig att undervisa i vapenöfningar. Vi hafva också fått upplysning från behörig ort. Centralinstitutet, att i en stor mängd af våra folkskolor sådana öfningar redan äro införda.

Herr Abelin har yttrat, att han önskade det vapenöfningar måtte anordnas, men att det måtte ske hufvudsakligen vid en något mera *avancerad ålder* och med vilkor att de blefvo *obligatoriska*. Jag anser mig skyldig att redogöra för hvad som enligt min åsigt varit det bästa förslag jag i detta ämne hört. Om man nemligen först och främst finge obligatoriska vapenöfningar införda i folkskolorna och i alla skolor som hafva understöd vare sig af kommunen eller af staten, och om man derefter beträdde den riktning, som efter hvad jag hört, folkskoleundervisningen nu börjat erhålla i de länder som ligga oss närmast: att man nemligen utsträcker vapenöfningarne ända till 16 å 18 år, men på det sättet, att, när barnen komma till en viss ålder, de så småningom befrias från att *läsa*, men undervisning i stället meddelas dem i *handastöjder*, på det att det icke må inträffa att de, sedan de sysselsatt sig med läsning, känna sina händer för fina att smutsas af arbete; så kunde man begagna tillfället att öfva upp barnen i militäriska öfningar. Om sådana åsichter gjorde sig gällande, så skulle vi vinna dels en högre grad af arbetsskicklighet hos vårt folk, ehuru de i alla fall icke så tidigt slutade med intellektuella sysselsättningar, dels också att folket förvärfvade den färdighet som fordras för att man må kunna sätta vapen i hand på dem. Om de icke lärde sig så mycket *exercis*, så lärde de sig så mycket mera att *skjuta*. Det går nemligen icke så lätt att lära sig skjuta i större samlingar, men deremot går det temligen bra i mindre afdelningar. Det är också endast med afseende derpå, att ynglingar hade förvärfvat sig en betydligare färdighet i skjutkonst, som det i Utskottets motiver heter, att "någon minskning i den annars nödvändiga, sedermera vanligen dyrbarare tiden för vapenöfningar på denna väg möjligen kunde vinnas, åtminstone för de flitigaste och skickligaste ynglingarne". Vi föreställde oss således i Utskottet att vapenöfningarne i många afseenden skulle vara af stor nytta, dels emedan vår ung-

dom skulle lära sig lyda militäriskt skick, dels också emedan man kunde undångöra något, isynnerhet inlärandet af skjutkonst, under den tid, då deras arbetskrafter i alla fall icke hafva så stort värde, och derigenom bespara något sedermera af den tid, då hvarje dag är svår att uppoffra. Vi hafva icke tillåtit oss att i detta afseende framställa något detaljeradt förslag, ty det ansågs böra tillhöra Kongl. Maj:t.

Herr Abelin yttrade också, att han icke ville gå in på att de beväringsskyldige erhöles någon eftergift för hvad de förut inhemtat. Detta yttrande förefaller mig dock icke rätt stå i harmoni med hvad han och hans företrädare gjort för skarpskyttarne. Dessa hafva en lös organisation, men dock hafva de under vissa vilkor fått befrielse från ett års beväringsexercis. Vid sådant förhållande föreställde vi oss att äfven för andra någon befrielse kunde beviljas. Vi trodde, att de här ifrågasatta målskjutningsöfningarne skulle kunna sammanslås med skarpskyttarnes målskjutningsöfningar, och i sammanhang dermed har jag och en annan ledamot i Utskottet tagit reda på huru anslaget till skarpskyttekorpserna användes. Vi hafva dervid funnit, att det användes i rätt riktning, men det förekom oss som om för mycket bortgick i *expenser* och för litet användes till *ammunition*. Så funno vi till exempel, att på ett ställe, der statsbidraget var 3,600 R:dr, 2,800 R:dr utbetalts till, hvad jag vill kalla *faux frais*, det vill säga till *expenser*, instruktörsarvoden och dylikt, men att deremot endast 800 R:dr användts till inköp af *ammunition*.

I motsats mot min kamrat i Utskottet, som icke vill bifalla den första punkten, om icke äfven den andra bifalles, nöjer jag mig likväl med hvad jag kan få, och jag föreställer mig att, när en annan militär, Herr Adlersparre, inom Andra Kammarens Tillfälliga Utskott tillstyrkte hvad sedermera af Andra Kammaren bifölls, så skulle det äfven för denna Kammare kunna låta sig göra att bifalla första momentet, äfven om icke det andra bifalles, i synnerhet som detta första moment är bifallet af Andra Kammaren och således blefve Riksdagens beslut. Jag anhåller således om proposition på bifall till första momentet med tillägg af slutorden i andra momentet, eller att beslutet måtte erhålla följande lydelse: "att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, i hvad mån öfningar i målskjutning inom kommunerna må kunna anordnas, samt till en kommande Riksdag derom aflåta nådigt förslag". De sista orden skulle nu antagas vid första momentet, men äfven kunna insättas efter mom. b), i fall detta af Kammaren godkännes. När jag nu yrkar bifall dertill, så ber jag att i sammanhang dermed få besvara en invändning, som gjordes af den aktade talaren, som först yttrade sig i ämnet, att nemligen Riksdagen icke borde gå in till Kongl. Maj:t med begäran om något så speciellt, som det hvilket här skulle vara föreslaget. Om Utskottets förslag antages, så har Riksdagen emellertid icke framställt något bestämdt förslag, utan endast anhållit att Kongl. Maj:t måtte taga i nådigt *öfvervägande*, i hvad mån målskjutningsöfningar kunna anordnas.

Grefve af Ugglas: Då 2:dra mom. ännu icke är föredraget, vill

jag icke yttra mig om Utskottets förslag i hvad det afser krigsundervisning i skolorna, utan allenast beträffande målskjutningsöfningar inom kommunerna.

Ingen torde i högre grad än jag önska, att skjutfärdigheten inom landet vore allmännare spridd, men icke förty måste jag yrka afslag å Utskottets hemställan.

För det första anser jag, att, då åtgärder redan blifvit vidtagna för att framkalla intresse för målskjutning, bör man afvakta hvad påföljden blir af dessa åtgärder, innan man vidtager nya, så mycket mera som, enligt hvad en talare uppgifvit, skarpskytterörelsen inom landet till den grad aftagit, att de flesta korpser vore stadda i upplösningstillstånd.

Vidare befarar jag att, på sätt den siste talaren äfven antydt, hos mången skulle uppstå den tanke, att, om målskjutningarna inom kommunerna toge fart, åtskilligt viktigt i och för den militära undervisningen vore undångjordt, så att, till följd deraf, inskränkning skulle kunna göras i beväringens öfningar. Skulle man på en sådan tanke vilja bygga något med afseende å vårt blifvande försvar, vore det en stor olycka, och jag tror derföre, att försigtigheten manar, att vänta med särskilda anordningar till dess man uppgjort den allmänna planen för organisationen af vårt försvar, dervid då är att tillse, huruvida icke hvad man nu önskar skulle kunna inpassas i försvarsväsendet.

På grund af nu anförda betänkligheter, anhåller jag, att Kammararen behagade afslå Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr af Klint: Jag tillhör visserligen icke dem, som blygas för att erkänna, att de, efter vunen upplysning, ändrat åsigt; men jag tycker icke om att blifva beskylld för inkonsequens, der sådan icke eger rum. En talare har sagt, att jag 1867 icke dragit i betänkande att yttra mig för att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med underdånig skrifvelse i afseende å försvarsväsendet, då jag deremot nu yttrat mig skarpt emot en underdånig skrifvelse. Skilnaden är dock den, att *nu* är denna stora och viktiga fråga redan under Kongl. Maj:ts pröfning, och vi kunna derföre hoppas, att den genom Kongl. Maj:ts initiativ äfven blir löst; *då* täcktes deremot Kongl. Maj:t fråga Riksdagen hvad Riksdagen i frågan ville, och det var anledningen till skrifvelsen. Vid sådant förhållande ligger följaktligen ingen inkonsequens å min sida.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Greven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen 1:o att det förevarande momentet måtte bifallas; 2:o af Herr von Koch, att Kammararen skulle antaga Andra Kammararens i ämnet fattade beslut, hvilket lydde sålunda: "att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, i hvad mån öfningar i målskjutning inom kommunerna må kunna anordnas samt till en kommande Riksdag derom aflåta nådigt förslag"; och 3:o att momentet skulle afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, sedermera proposition på antagande af Andra Kammarens i frågan fattade beslut, då svaren utföllo med många nej jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å momentet, hvilken proposition besvarades med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Mom. b.

Herr vice Talmannen: Mot det nu föredragna momentet får jag framställa några betänkligheter i formelt hänseende, och vill derigenom hafva gifvit Tillfälliga Utskottets ordförande rätt i hans nyss yttrade förmodan, att frågan varit föremål för öfverläggning inom talmanskonferensen.

Om behandlingen af ärende, som tillhör Tillfälligt Utskott, stadgar Riksdags-ordningen i 63 § 3 momentet, att beslut, som af ena Kammaren angående sådant ärende fattats, bör genom protokollsutdrag "delgifvas Medkammaren, som derpå om frågan beslutar, antingen genast, eller efter dess hänvisning till ett för frågans vidare utredning inom Kammaren tillsatt Utskott. Derest Kammaren då icke antager det af den Kammare, som saken först handlagt, fattade beslut, varder det afslaget eller med ändring återlemnadt till sistnämnda Kammare, hvilken i sednare fallet har att målet till ny öfverläggning företaga". Vidare heter det i sista momentet af nämnda paragraf: "Hvad Kamrarne sammanstämmande besluta, det vare Riksdagens beslut". Här af synes uppenbart, 1:o att det är det delgifna beslutet, men icke motionen, som föranledt detta beslut, som Medkammaren har att pröfva, 2:o att i detta beslut väl kan göras ändring, men icke tillägg af något nytt ämne. Såsom af handlingarne inhemtas, afser det delgifna beslutet allenast vapenöfningar inom kommunerna. Tillfälliga Utskottets förslag i nu föredragna moment afser deremot undervisning i skolorna för bibringande af militärisk bildning. Nu torde medgifvas, att detta är två alldeles skiljda ämnen, och följaktligen har Utskottet öfverstigit gränsen för sin befogenhet, då det inlåtit sig på detta senare. För öfrigt kan det icke undfalla Kammarens uppmärksamhet, att, då Utskottet i 1:sta momentet utan förändring i ordalagen tillstyrkt biträdande af Andra Kammarens beslut, så skulle, derest detta tillstyrkande bifallits, saken dermed hafva varit afgjord, ty enligt af mig förut åberopade lagrum: hvad Kamrarne sammanstämmande besluta, det vare Riksdagens beslut. Frågan hade således dermed varit fullt afslutad. Nu har Utskottets tillstyrkan blifvit afslagen, och i enlighet med stadgandet i slutet af sista momentet af förut åberopade § har frågan dermed förfallit. I båda händelserna måste medgifvas, att hvad deröfver i frågan åtgjordes vore hors d'oeuvre.

Möjligen kan härvid invändas, att, ehuru Utskottet icke har initiativrätt och således icke haft befogenhet att inlåta sig på ett främmande ämne, vore det icke något som hindrade, att när som helst inom Kammaren i ämnet kunde väckas motion, som då kunde hän-

skjutas till Utskottets behandling och föränleda enahanda yttrande. Men en sådan åtgärd skulle påtagligen icke finnas mera ändamålsenlig eller åstadkomma annan verkan, än det nu ifrågavarande förslaget. Andra Kammaren har nemligen redan häröfver fattat sitt beslut, ty hvad som i detta moment innehålles, innefattas äfven i den motion, som var väckt inom Andra Kammaren, och har der blifvit pröfvadt och — afslaget. Om således motion i ämnet blefve väckt och af Utskottet tillstyrkt samt derefter emot förmodan af Första Kammaren bifölles, kunde Första Kammarens beslut icke inom Andra Kammaren blifva föremål för pröfning, emedan frågan der redan är behandlad, och vid samma riksdag icke kan åter upptagas ett redan afgjordt ärende.

Vid nu anförda förhållanden, vill jag icke inlåta mig i pröfning af sjelfva saken, hvarom icke heller kan vara mycket att orda med afseende å utgången af Utskottets tillstyrkan i Lista momentet; och jag hemställer, att Kammaren måtte förklara, att detta moment icke påkallar annan åtgärd, än att läggas till handlingarne.

Grefve Hamilton Henning: I afseende å den formela delen af denna fråga, är jag redan hufvudsakligen förekommen af Herr vice Talmannen. Jag har förut vid 2:ne särskilda tillfällen uttalat min åsigt, att jag icke tror, att de Tillfälliga Utskotten hafva någon motionsrätt och således icke kunna framställa något förslag, som icke varit föränledt af Medkammarens beslut. 63 § Riksdagsordningen är onekligen otydligt skrifven och tvekan kan uppstå, huruvida icke de Tillfälliga Utskotten skulle kunna vidröra en fråga som icke innefattas i Medkammarens beslut, så snart den varit föremål för motion, men, på sätt Herr vice Talmannen nyss visade, skulle detta aldrig kunna leda till någon påföljd, emedan de delar af motionen, som redan blifvit af Medkammaren afslagna, icke kunde der ånyo upptagas. Jag tror således att Kammaren bör antaga den grundsats, att en inom Andra Kammaren väckt och till Tillfälligt Utskott remitterad motion endast till de delar, som blifvit af Andra Kammaren godkända, kan blifva föremål för denna Kammares pröfning.

I afseende på sjelfva saken kan man under sådana förhållanden icke behöfva yttra sig vidlyftigt, men för den händelse, att den af mig uttalade åsigt angående den formela sidan af saken icke skulle af Kammaren delas, vill jag framställa en betänklighet i afseende på sjelfva saken. Förslaget innehåller, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla att Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande på hvad sätt en obligatorisk undervisning i rekrytbildningens första grunder skulle kunna utsträckas till alla af staten eller kommunerna understödda undervisningsverk, samt huruvida icke jemväl en högre grad af militärisk bildning för dylika läroverk ej bevisande ynglingar, ifrån det de fyllt 15 år till dess de inträda i bevärningsåldern, skulle kunna inom kommunerna meddelas. Enligt nu gällande föreskrifter skall i elementarläroverken icke blott meddelas undervisning i de första grunderna för rekrytbildning, utan genom det sednast utfärdade cirkuläret är bestämdt, att elementarläroverkens öfversta klasser skola öfvas ända derhän, att de kunna tjenst-

göra såsom befäl. För min del tror jag, att denna föreskrift är olämplig, dels derföre att betydliga svårigheter redan förefinnas för anordnandet af den militäriska undervisningen i skolorna, då man på samma gång önskar minska den så mycket öfverklagade ansträngningen för lärjungarne, dels ock derföre, att jag icke tror det vara nyttigt, att dessa ynglingar, hvilka efter sitt utträdande ur läroverken skola tjena såsom soldater, få anledning att hysa den föreställningen, att de fått all den krigsbildning, som fordras för att vara befäl. Af dessa skäl har den komité, som handlagt skolefrågan, ansett sig böra föreslå en inskränkning i krigsundervisningen för skolorna, till exercisreglementets första del, innefattande rekrytbildning. Detta kan ganska väl medhinnas, om man fördelar undervisningen inom de särskilda klasserna så, att de lägre klasserna endast öfvas i ställning, marsch och vändningar, hvarigenom man hufvudsakligen endast åstadkommer ordning i skolungdomens lekar, och att de högre klasserna öfvas i gevärsexercis och bajonettfäktning. Men äfven om man skulle anse det vara skäl att bibehålla den vidsträckt krigsbildningen i elementarläroverken, tror jag det vore olämpligt att nu antaga ett förslag, som afser att en högre krigsbildning skulle gifvas åt sådana ynglingar, som icke bevista läroverken, så snart de fyllt 15 år. Gjorde man deras öfningar frivilliga, är det ganska ovisst, huru många som möjligen skulle komma att i dem delta, och att göra dem obligatoriska torde vara allt för mycket fordradt. Dessutom torde på många orter instruktörer ännu saknas. Jag anser således giltiga skäl vara för handen till afslag å Utskottets förslag.

Herr Lagerstråle: Endast i afseende på den formela behandlingen af frågan vill jag yttra några ord. Här har af föregående talare framhållits, att efter 63 § Riksdags-ordningen endast det som blifvit i ena Kammaren beslutadt skulle utgöra föremål för den andra Kammarens Tillfälliga Utskotts behandling. Jag kan icke dela denna uppfattning, då ifrågavarande moment af 63 § innehåller i första punkten bestämmelser, huru frågan skall behandlas, och i den sednare punkten föreskrifter, huru det beslut, som fattats i den Kammaren, som sist behandlat frågan, skall delgifvas den Andra Kammaren. Ordalagen i första punkten äro följande:

“Om frågan varit af Tillfälligt Utskott handlagd och den Kammaren, som Utskottet tillsatt, icke afslår den i frågan väckta motion, skall beslutet genom utdrag af protokollet delgifvas Medkammaren, som derpå *om frågan* beslutar antingen genast eller efter dess hänvisning till ett för frågans vidare utredning inom Kammaren tillsatt Utskott“. Jag kan för min del icke finna, att dessa ordalag så begränsa den sednare Kammarens beslutanderätt att denna skulle vara inskränkt till endast det beslut, som från den Andra Kammaren blifvit remitteradt, utan jag tror tvärtom, att de medgifva beslutanderättens utsträckning så långt motionen kan föranleda. I den sednare punkten äro ordalagen följande:

“Derest Kammaren då icke antager det af den Kammare, som saken först handlagt, fattade beslut, varder det afslaget eller med ändring återlemnadt till sistnämnda Kammare, hvilken i sednare fal-

let har att målet till ny öfverläggning företaga samt eger att, om Medkammarens beslut icke oförändradt antages, ärendet dit ånyo öfverlemnna till förnyad ompröfning“.

Jag kan icke heller fatta, att denna sednare punkt närmare bestämmer omfånget af behandlingssättet för den Kammare, som i andra hand förebar frågan till pröfning, utan den gifver endast föreskrifter, huru denna Kammares beslut skall delgifvas den andra samt huru ett slutligt resultat skall kunna erhållas. Man får icke förbise, att de frågor, som komma till Tillfälligt Utskott, utgöra föremål för en helt olika behandling mot dem som gå till de ständiga Utskotten. För dessa sednare finnes den utväg att sammanjemka besluten. Denna sammanjemkning måste innefatta någon ändring i hvardera Kammarrens beslut och kan falla så väl innanför som utanför hvarje särskild Kammares beslut. En sådan åtgärd kan icke åstadkommas i afseende på de inom Tillfälligt Utskott handlagda frågor, utan endast genom delgifvande af Kamrarnes särskilda beslut kan man komma till en slik sammanjemkning, att ett gemensamt beslut fattas. Jag vill gerna medgifva, att, såsom detta förslag blifvit uppställt af Första Kammarrens Tillfälliga Utskott och till följe af den utgång första punkten erhållit, den andra punkten också måste afslås. Men det är principen i dess allmänlighet jag önskar bestrida. Dess antagande skulle, efter mitt förmenande, på ett betänkligt sätt utan behof binda händerna på Riksdagens Kamrar att, i ärenden som tillhöra Tillfälliga Utskott, sammanjemka sina olika beslut till det gemensamma beslut, som mången gång sannolikt skulle blifva det praktiskt bästa. En ledamot af Utskottet har sagt, att dessa båda punkter stå i så oskiljaktigt sammanhang med hvarandra, att han icke ville hafva den ena godkänd utan att den andra också bifölles. Hade de varit så sammanbundna, att derom mast på en gång beslutas skulle man väl icke kunnat förhindra en sådan pröfning af förslaget, så mycket mindre som enligt min uppfattning Andra Kammarren i förvarande fråga icke uttryckligen afslagit hvad motionen innehåller utöfver det som Kammarrens hit remitterade beslut angår. Betraktar man Andra Kammarrens Tillfälliga Utskotts betänkande, så finner man, att deri redogöres för motionen så väl i afseende på målskjutningar som undervisningen i skolorna samt att Utskottet väl förklarar sig icke kunna instämma i hela omfattningen af motionen, men, utan att särskildt hemställa om afslag å någon del af motionen, slutar med den hemställan "att Riksdagen i underdånig skrifvelse ville anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande i hvad mån öfningar i målskjutning inom kommunerna må kunna anordnas samt till en kommande Riksdag derom afläta nådigt förslag“.

I Andra Kammarren framställdes således icke i särskilda momenter de af motionären väckta två förslag, ehuru i det slutliga förslaget upptogs endast det ena.

I denna fråga har jag icke att göra någon erinran mot förkastandet af mom. B, på förmela skäl, men för behandlingen framdeles af med denna jämförliga frågor anser jag det vara af vigt, att man icke inskränker sin beslutanderätt genom att å 63 § Riksdagsordningen gifva den tolkning några talare här förordat.

Hans Excellens Herr Grefve Sparre: I den formfråga, som nu athandlas, får jag anmäla, att jag helt och hållet instämmer med den förste talaren, Herr vice Talmannen, och att jag således icke kan godkänna den tolkning af 63 § Riksdags-ordningen, som min granne till höger omfattat. Efter min uppfattning får ordet "fråga", som i paragrafen flera gånger förekommer, icke göras liktydigt med motion, utan afser hvarje särskild del af en motion. Nu har från Andra Kammaren vid detta tillfälle till denna Kammare remitterats Andra Kammarens beslut i en särskild fråga, och den omständighet, att jemväl en annan fråga afhandlats i den motion, som föranlett Andra Kammarens beslut, kan icke berättiga Första Kammaren att till behandling företaga mera än den remitterade frågan.

Den siste värde talaren förmenade, att Andra Kammarens beslut afsåge allenast målskjutningsöfningar. För min del tror jag deremot, att Andra Kammarens Tillfälliga Utskott afhandlat såväl frågan om målskjutning som den om den militära undervisningen i skolorna, dervid Utskottet allenast ansett sig kunna förorda en underdånig hemställan med afseende å den del af motionen, som afhandlade målskjutning. Andra Kammaren har bifallit sitt Utskotts-betänkande, och dermed torde Andra Kammaren få anses hafva afslagit frågan om den militära undervisningen i skolorna.

Herr von Koch: Vid den utgång, första punkten erhållit, är det icke min mening att påyrka någon annan med afseende å denna punkt.

I afseende å det formela, vill jag icke upptaga Kammarens tid, då jag i detta hänseende kan ansluta mig till och åberopa Herr Lagerstråles anförande. Jag kunde tillägga åtskilliga andra skäl, men då de nu icke äro af praktisk vikt, anser jag mig kunna spara dem till ett annat tillfälle. Jag tror det är bäst att instämma med Herr vice Talmannen i anhållan, att punkten måtte läggas till handlingarne.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, förklarades momentet icke föranleda till någon annan åtgärd än att läggas till handlingarne.

Grefve Hamilton, Henning: Jag får hemställa, att de under dagens lopp första gången bordlagda ärenden måtte uppföras främst på föredragningslistan till nästa plenum.

Denna hemställan bifölles.

Kammaren åtskijldes kl 4 10 e. m.

In fidem
O. Brakei.